MOR ÇATI
KADIN SIĞINAĞI
VAKFI

2010'larda

Erkek Şiddetine Karşı Kadın Sığınakları, Dayanışma Merkezleri ve Dayanışma Politikaları

TÜRKİYE'DEN VE AVRUPA'DAN DENEYİM PAYLAŞIMLARI KONFERANSI

2010'larda Erkek Şiddetine Karşı Kadın Sığınakları, Dayanışma Merkezleri ve Dayanışma Politikaları: Türkiye'den ve Avrupa'dan Deneyim Paylaşımları Konferansı

26-27 Şubat 2016
Kadir Has Üniversitesi

Yayına Hazırlayanlar
Bilge Güler, Büşra Özcan, Duygu Doğan, Esra Çalışkan, Seda Çavuşoğlu, Selime Büyükgöze, Umut Erdem, Yasemin Temizarabacı

Çeviri
Çiğdem Çıdamlı

Grafik Tasarım
Feyza

Temmuz 2017

Konferans konuşmacıları sunumlarını kendileri hazırlamış olup, içeriğinin oluşturulması ve sunulmasında Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı'nın sorumluluğu yoktur.

Bu kitap, Avrupa Birliği Sivil Düşün Programı desteğiyle yürütülen *"Kadın Sığınakları ve Dayanışma Merkezleri Kurultayı'nın Güçlendirilmesi ve Avrupa ve Türkiye'deki Kadın Örgütleri Arasında Ev İçi Şiddete İlişkin İyi Deneyimlerin Paylaşılması Projesi"* kapsamında yayınlanmıştır. İçeriği Avrupa Birliği'nin resmi görüşlerini yansıtmamaktadır.

Açılış Konuşması

Seda Çavuşoğlu

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı.....6

PANEL I: Da(ya)nışma ve Müdahale Merkezlerinin Artan Önemi: Avrupa ve Türkiye Örnekleri

Tamar Çıtak

“Ev İçi Şiddete Müdahale-İşbirliği-Koordinasyon”- Viyana Aile İçi Şiddete Müdahale Merkezi (Wiener Interventionsstelle Gegen Gewalt in der Familie), Avusturya...8

Neşe Hacısalihoğlu

“Türkiye’de Aile İçi Şiddet Acil Yardım Hattı Deneyimi”.....13

PANEL II: Sığınakların Yarım Yüzyıla Yaklaşan Tarihi Işığında Türkiye ve Avrupa’daki Sığınak Deneyimlerini Birlikte Düşünmek

Britta Schlichting

“Almanya Bağımsız Kadın Sığınakları: Kavramlar ve Özellikler”- Bağımsız Kadın Sığınakları Bilgi Merkezi (ZIF -Zentrale Informationsstelle der Autonomen Frauenhäuser), Almanya.....16

Berna Ekal

“Aile ve Devlet Arasında: Belediye Sığınakları Üzerine Bir Etnografik Çalışmanın Düşündürdükleri”- Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı/Stockholm Üniversitesi.....20

PANEL III: Şiddetten Uzak Yaşamlar Kurmak: Zorluklar ve Destek Mekanizmaları

Feride Güneri

“Sağlıksız Bir İlişkiden Çıkmak İçin Aşılması Gereken Psikolojik Engeller”
Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı.....24

Burcu Yakut Çakar

“Kadınlar için Şiddetsiz Bir Yaşam Mümkün mü? Aile, Devlet ve Piyasa Kıskacında Kısıtlar, Zorluklar ve Olanaklar”- Boğaziçi Üniversitesi.....29

Hilary Abrahams

“Yaşamlarımızı Yeniden Kurmak: Birlikte Çalışmak” - Bristol Üniversitesi İngiltere.....34

PANEL IV: Sığınak ve Da(ya)nışma Merkezlerini Destekleyici Mekanizmalar: Kadına Karşı Şiddetle Mücadelenin Diğer Araçları

Carol Hagemann - White

"Sığınaklar, Uzman Destek Hizmetleri ve Kurumların İşbirliği: Kadınları Şiddete Karşı Nasıl Korurlar? Avrupa'daki Farklı Yaklaşımların Karşılaştırılmasından Çıkarılacak Dersler"- Osnabrück Üniversitesi, Almanya.....39

Zozan İnci

İsveç Ulusal Kadın Sığınakları Organizasyonu (Roks- Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige), İsveç.....44

Açelya Uçan

"Türkiye'de Erkek Şiddetiyle Mücadele Mekanizmalarının Yapısal ve İşlevsel Sorunları-I" Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı.....47

Perihan Meşeli

"Türkiye'de Erkek Şiddetiyle Mücadele Mekanizmalarının Yapısal ve İşlevsel Sorunları-II" Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı.....51

Hülya Gülbahar

Eşitlik İzleme Kadın Grubu (EŞİTİZ).....55

PANEL V: Uluslararası Hukuk ve Kadınların Hukuk Politikası- İstanbul Sözleşmesi ve CEDAW

Albena Koycheva

"İyi standartlardan Olumlu Sonuçlara: Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Uluslararası Standartların Her Vakada Uygulanması " - Bulgaristan Toplumsal Cinsiyet Araştırma Vakfı, Bulgaristan.....60

Biljana Brankovic

Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddete Karşı Uzmanlar Komitesi (GREVIO).....64

Enikő Pap

"Uluslararası Normlar Işığında Eyleme Geçmek: Macaristan'da Kadına Yönelik Şiddete Karşı Geliştirilen Hukuk ve Politika Yaklaşımları"-NANE Kadın Hakları Derneği (Nők a Nőkért Együtt az Erőszak Ellen Egyesület) / Macaristan Kadın Lobisi, Macaristan.....68

Karolina Więckiewicz

"Üreme Hakları ve Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Uluslararası Yükümlülükler: Polonya Uygulaması" Kadın ve Aile Planlaması Federasyonu (Federacja ma rzecz Kobiet i Planowania Rodziny), Polonya.....72

PANEL VI: Kadına Yönelik Şiddetle Uluslararası Feminist Mücadelede İşlevsel Ağlar Kurmak, Birbirimizi Güçlendirmek ve Tahayyüllerimiz

Albena Koycheva

Avrupa Şiddete Karşı Kadınlar Ağı (WAVE- Women Against Violence Europe).....77

Riekje Kok

“Değişen Dünyada Kadın Sığınakları Küresel Ağı: Üçüncü Dünya Kadın Sığınakları Konferası’nın Konuları ve Sonuçları”- Kadın Sığınakları Küresel Ağı (GNWS- Global Network of Women’s Shelter).....80

Sandra Moreno Cadena

“Avrupa’da Kırsaldaki Kadınların Haklarını Savunmak: Bedenlerimiz, Sınırlarımız” La Via Campesina Uluslararası Çiftçi Hareketi.....83

Konferans Açılış Konuşması

Seda Çavuşoğlu

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı

Mor Çatı gönüllüsü ve "Kadın Sığınakları ve Dayanışma Merkezleri Kurultayı'nın Güçlendirilmesi ve Avrupa ve Türkiye'deki Kadın Örgütleri Arasında Ev İçi Şiddete İlişkin İyi Deneyimlerin Paylaşılması" projesinin koordinatörü. Lisans eğitimini Boğaziçi Üniversitesi Ekonomi bölümünde tamamladı. Aynı üniversitenin Sosyoloji bölümünde yüksek lisans yapmaktadır. Almanya Stralsund Üniversitesinden MBA derecesini aldı. Özel sektörde finans ve mali işler yöneticiliği yaptı.

Merhaba, hoşgeldiniz.

1998 yılından bugüne her yıl, Kadın Sığınakları ve Da(ya)nışma Merkezleri Kurultaylarında Türkiye'nin farklı illerindeki feminist örgütlenmeler, kamu kurumları ve belediyeler gibi farklı kurumlardan kadınlar bir araya geliyoruz ve erkek şiddetine karşı destek mekanizmalarının nasıl olması gerektiğini, kadın dayanışmasını nasıl örebileceğimizi konuşuyoruz, tartışıyoruz. Birbirimizin deneyimlerinden öğrenerek oluşturduğumuz talepler ve ortaya koyduğumuz tespitler, kadına yönelik şiddetle mücadelede yapılması gerekenlere ilişkin önemli bir yol haritası oluşturuyor.

Türkiye'de 1980'lerden bugüne, yaşadığımız erkek şiddetine karşı birlikte mücadele ederek pek çok yasanın değişmesini ve destek mekanizmalarının oluşturulmasını sağladık. Bugün geldiğimiz noktada, mücadelemiz sonucunda elde ettiğimiz kazanımları görüyoruz ama aynı zamanda bu kazanımların içinin nasıl boşaltılıp işlevsiz hale getirildiğini de. Hazırlanması için mücadele ve emek verdiğimiz, 2012 yılında yürürlüğe giren 6284 sayılı Kanun'un uygulamasındaki sorunlar bunun en açık örneği.

Türkiye'nin kadına yönelik şiddet alanındaki siciline Avrupa'dan gelen konuklarımız da yabancı değil. AİHM'de açılan Opuz-Türkiye davası, Türkiye'de devletin kadınları nasıl korumadığını ispatladı. Bu dava sayesinde AİHM'de ilk defa cinsiyet temelli şiddet bir ayrımcılık olarak tanındı ve dava Türkiye aleyhine sonuçlandı. Son olarak Sema Civelek davası da uygulamadaki sorunların hala canımıza kastederek devam ettiğini gösteriyor.

Hepinizin bildiği gibi, 2011'de Türkiye, İstanbul Sözleşmesi'nin ilk imzacısı oldu ve sözleşmeyi çekincesiz kabul etti. Ağustos 2014'te yürürlüğe giren sözleşmenin uygulanmasına dair henüz somut bir adım göremiyoruz. GREVİO adayı belirleme sürecinde ise devletin kadın örgütlerini dışlayan bir çalışma biçimi benimsediğini tekrar gördük. Adayımız Feride Acar yerine, alandan uzak adayları değerlendirdiklerine tanık olduk.

Geçtiğimiz hafta Meclis Boşanmaları Araştırma Komisyonu'na, Eşitlik İzleme Kadın Grubu temsilcisi olarak davet edilen avukat Hülya Gülbahar, konu hakkındaki görüşlerini sunarken, Isparta milletvekili Sait Yüce tarafından sözü kesildi ve Yüce, Gülbahar'ı komisyondan kovmaya kalkıştı. Hülya Gülbahar'ın maruz kaldığı davranışın, kadın erkek eşitliğine inanmayan söylemin ve mevcut hükümetin kadın örgütlerine yönelik tutumunun da bir yansıması olduğunu düşünüyoruz. Bu davranışı kabul etmediğimizi ve Hülya Gülbahar'ın yanında olduğumuzu buradan da sizlerle paylaşıyoruz.

Bizler Avrupa başta olmak üzere dünyadaki feminist kadınlarla hep ilişkide olduk. Mor Çatı kurulurken Avrupa'daki kadınların deneyimlerinden çok şey öğrendik. Politika yapma alanımızın sınırlanmaya çalışıldığı bu dönemde erkek şiddetine karşı mücadele eden Avrupa'dan kadınlarla bir araya gelmeyi ve birbirimizin deneyimlerini duymayı çok önemli buluyoruz. Biliyoruz ki bir araya gelmek, birbirimizin deneyimlerini duymak bizi ve mücadelemizi güçlendiriyor.

Bu konferansta, Kadın Sığınakları ve Dayanışma Merkezleri kurultaylarında da olduğu gibi erkek şiddetinden uzak yaşamlar kurabilmemiz için izlenmesi gereken politikaları, kadın dayanışması ile birlikte neler yapabileceğimizi, yerel ve uluslararası dayanışma ağlarımızı Türkiye'nin yanı sıra Avusturya, Almanya, Hollanda, İngiltere, İspanya, İsveç, Bulgaristan, Polonya ve Macaristan deneyimlerini de duyarak hep birlikte tartışmayı ve güçlendirmeyi hedefliyoruz.

Kadına yönelik şiddetle mücadele alanında politik örgütlenme olanağı sağlayan kurultayın güçlenmesi ve bu konferansın gerçeklemesi için destek sunan Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu'na teşekkür ederiz. Ayrıca bu konferansın gerçekleşmesine verdikleri desteklerden ötürü Heinrich Böll Stiftung Derneği, TACSO ve Kadir Has Üniversitesi'ne de çok teşekkür ediyoruz.

Sözü, Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Bölüm Başkanı'na bırakmadan önce, erkek şiddetine karşı, kadınların özgürlüğü için mücadele eden tüm kadınları selamlıyorum!

Yaşasın kadın dayanışması, yaşasın mücadelemiz!
Teşekkürler.

PANEL I
Da(ya)nışma ve Müdahale Merkezlerinin Artan Önemi: Avrupa ve Türkiye Örnekleri

Ev İçi Şiddete Müdahale, İşbirliği, Koordinasyon

Merhaba.

Ben de çok değerli Mor Çatı'ya daveti için teşekkür ediyorum. Sevgili Mor Çatı kadınları, sizlerle bir araya gelmek benim için her zaman büyük bir mutluluk. Ben bugün sizlere Viyana Müdahale Merkezi'nin çalışmalarını anlatmak istiyorum.

Avusturya, Orta Avrupa'da küçük bir ülke. Türkiye'de genellikle Avustralya'yla karıştırılıyor. Nüfusu 8,5 milyon, 9 eyaletten oluşuyor. 1995'ten bu yana da Avrupa Birliği üyesi. Resmi dili Almanca.

Avusturya küçük bir ülke olmasına rağmen aslında diğer ülkelerle kıyasladığımızda şiddet mağduru kadınlara verilen hizmet açısından biraz daha iyi konumda diyebilirim. Örneğin kadın sığınakları var. Yani eksiklerimiz var; yok değil; ama yine de kadın sığınağına ihtiyacı olan şiddet mağdurlarına asla yer yoktur dediğimiz bir gün olmaz. Aile içi şiddete karşı danışma merkezlerimiz var. Cinsel istismar, taciz ve tecavüze karşı danışma merkezlerimiz var. "FRAUENHELPLINE" adında "Ulusal Kadın Acil Yardım Hattı" var. 7/24 ücretsiz. Göçmen kadınlar için ayrıca dayanışma merkezleri var. Zorla evlendirilme mağdurları dayanışma merkezleri ve sığınağı var. Kadın ticareti mağdurları müdahale merkezi ve sığınağı var. Aile içi şiddete karşı müdahale merkezleri var. Kadın sığınakları için kısa bir bilgi: İlk sığınak 37 yıl önce açılmıştı, halen 30 kadın sığınağımız

Tamar Çıtak

Viyana Aile İçi Şiddete Müdahale Merkezi / Wiener Interventionsstelle gegen Gewalt in der Familie / Avusturya

1963 İstanbul doğumlu; 1991 yılından bu yana Avusturya-Viyana'da yaşıyor. Viyana Gençlik Merkezleri, Viyana Entegrasyon Fonu, Sankt Pölten Kadın Sığınağında ve 1998 yılından beri Viyana Aile İçi Şiddete Müdahale Merkezinde çalışıyor. 2007 Viyana Eyaleti Yılın Kadını ödüllü, eğitimci eğitmeni. Polis Akademisi ve diğer yüksekokullarda eğitimcilik yapıyor. Uzmanlık alanları arasında "ev içi şiddet", "kadın ve göç", "Türkiyeli göçmen kızlar ve kadınlar" ve "zorla evlendirme" bulunuyor.

var. Yaklaşık 760 yatak kapasitesi. Bu kadın ve çocukları için. Son yıllarda açılan veya yenilenen sığınaklar engellilere uygun olarak düzenleniyor. Tek kişilik odalar çoğalmaya başladı. Ergen erkek çocuklarının da anneleriyle birlikte kalabileceği küçük ev birimleri de yapılmaya başlandı son evlerde. Adresler gizlidir ve sığınaklara 7/24 ulaşılabilir. Ayrıca da eyaletlerde yerel belediyelerin de acil hatları vardır.

Avusturya'dan bahsedince belki ilk önce yasamızı konuşmak lazım. Çünkü çalışan/işleyen bir yasamız var: Şiddete Karşı Koruma Yasası. 1997 yılında yürürlüğe girdi. Ve yasa üç ayaktan oluşuyor.

Birinci ayağı, polis yasasından yola çıkarak, uzaklaştırma yani şiddet uygulayanları evden uzaklaştırma konusu: Uzaklaştırma ve ayak basma yasağı.

İkinci ayak, geçici koruma ve tedbir kararı. Yasaya müdahale merkezlerine, 18 yaşından küçük çocuklar için de yine yasaya sosyal eşlik edici önlem olarak aile ve çocuk dairesi dâhildir. Ayak basma yasağı 14 gün geçerlidir. Polis tarafından konur, mağdurun ya da failin isteği göz ardı edilmez. Mağdur mahkemeye başvurursa polisin yasağı 28 güne uzar ve mahkeme bu 28. güne kadar tedbir kararını çıkarmak zorundadır. Polis failin elinden konutun anahtarını alır. Yasağın geçerli olduğu mekan ve çevresini belirler ve faile bildirir. Uzaklaştırılan kişiye sadece ve sadece kişisel belgelerini, kılık ve kıyafetini ve işi için gerekli olan eşyalarını alma imkanı verilir. 12 yaşından küçük çocuklar direkt mağdur olmuşlarsa, yasak konutun haricinde çocuğun okulu veya kreşine de konulur. Yasaya göre polis konulan ayak basma yasağını en geç 48 saat içerisinde müdahale merkezine bildirmek zorundadır. Polis bildirimleri son yıllarda elektronik posta yoluyla en geç yarım saat içerisinde merkezimize ulaşıyor. Yasanın son ayağına gelince, geçici koruma, tedbir kararı. Bu mağdur tarafından dilekçe yoluyla yapılmalıdır. Yasanın içerisinde "stalker" yani ısrarlı takipten korunma da vardır. Aynı evde yaşayan kişiler için süre 6 aydır. Ayrı evlerde yaşıyorlarsa, süre bir yıldır. Aynı şey ısrarlı takip için de geçerli. Ve her ikisi için de geçerli olan, şiddet devam ediyorsa, daha doğrusu yasak ihlal ediliyorsa tedbir kararı uzatılabilir. Korumanın geçerli olduğu yerler: Konut ve çevresi, sokak çevresi, kaldırım, apartman bahçesi, giriş, garaj gibi diğer mekanlar; okul, kreş, işyeri gibi yerler ve şahsen karşılaşma gibi her türlü irtibat yasağı. Bu tüm Avusturya için geçerlidir. Mağdur AB içinde dolaşıyorsa -mesleği gereği olabilir, aile için olabilir- dilekçeyle tüm AB içinde geçerli olmasını sağlayabiliyoruz.

Üçüncü ayağa gelince aile içi şiddete karşı müdahale merkezleridir. Avusturya'da toplam 9 müdahale merkezi var. Her eyalette bir merkez vardır. Sivil toplum kuruluşları tarafından yürütülüyor... Koruma ve güvenlik bütçelerimiz İçişleri Bakanlığı ve Kadın Bakanlığı tarafından %50-%50 olmak üzere yarı yarıya karşılanıyor. Dava vekilliği takibi bütçesi yapıyoruz. Bütçesi Adalet Bakanlığı tarafından veriliyor.

Müdahale merkezleri, devlet destekli resmi mağdur merkezleri olarak tanınmaktadır. Viyana'ya gelince ben birkaç istatistik rakam verebilirim. Mağdurların yüzde 88'i -ki bu son yıllarda genelde aynı kalıyor- kadınlar ve yetişkin olmayan kız çocuklarıdır. Faillerin yüzde 92'si erkektir. Fail kadın sorusu çok geliyor. Daha çok ısrarlı takipte fail kadın olarak alabiliriz ama bu yüzde üç, dörtlere düşüyor. Yaklaşık yine son yıllarda 4 bin civarında vaka polis tarafından merkezimize bildiriliyor. Bu da yine tüm Avusturya çapında polislerin bildirdiği ayak basma yasaklarının aşağı yukarı yarısını alıyor polisten.

Viyana Müdahale Merkezimizde şu an 30 uzman çalışıyor. Uzman mesleki uzmanlıklarımız hukukçu ve sosyal danışmanları. Yani psikologlar yok, çünkü merkezler psikolojik danışma hizmeti vermiyor. Birincil ve ikincil dillerde çok iyiyiz. Konuşamadığımız diller için mutlaka tercüman alıyoruz. Tercüman bütçemiz sınırsızdır. Ana prensiplerimizden biri olan her şiddet mağduru, erkek şiddeti mağduru kadının koruma ve destek alma, yardım alma hakkından yola çıkarak burada hiçbir kısıtlamaya gitmiyoruz. 2015 yılında istatistiklerimiz yeni çıktı. Polis tarafından bize 3 bin 417 vaka bildirilmiş. Israrlı takipte ayak basma yasağı. Diğer kuruluşlar tarafından ki bunlar hastane olabilir, okul olabilir, çeşitli kurumlar olabilir, mahkemeler çok oluyor. Özellikle aile mahkemeleri. Ve mağdurların kendi başvuruları. Bunlar da ya internetten bizi buluyorlar ya da çevrelerinde bizden daha önce destek almış bir kadın oluyor. Bunlar da 812 olmuş 2015 yılında. Doğrudan bildiri 4229. Ancak daha önceki yıllarda danışma hizmeti alan ve 2015 yılında hala bizden hizmet almaya devam edenler de 59'un üzerinde olmuş. Toplam 2015 yılında 30 danışman 6 bin 162 vakada destek hizmeti vermiş.

Merkezimizin çok temel prensipleri var. Şiddetin bahanesi yoktur, olmaz. Ana prensibimiz, mağdur şiddete uğradığı için asla suçlanamaz. Şiddetin sorumlusu faildir. Devlet ve toplum sivil toplum kuruluşları da olmak üzere şiddetin durdurulması, cezalandırılması ve engellenmesinde ortak sorumluluk taşırlar. Şiddet yanlılarının şiddetsiz yaşam için destek alma hakları vardır. Çalışma prensiplerimize gelince merkezimizde mağdurun tarafındayız. Ücretsiz danışma sunuyoruz. Gizlilik her zaman önceliklidir. Mağdurun kendisi hakkında karar vermesinde destek veriyoruz ve kararlarına, tüm kararlarına saygımız vardır. Şiddetin sonlandırılması için çalışırız. Şiddetin sorumluluğunu failin üstlenmesi için çalışırız. Proaktif destekle danışma dayanışma veririz. Yani mağdurun bizi bulmasını beklemeyiz, biz mağdura gideriz destek vermek için. 1998'den beri geçirilen tecrübelere bakarsak şiddet mağdurlarına verdiğimiz destekle belki kadını şiddetten arındırabiliyoruz ancak fail yine fail olarak kalıyor. Ve aynı fail karşımıza yeni şiddet vakalarıyla tekrar çıkabiliyor.

Bu tecrübelerimizden yola çıkarak özellikle faille çalışmalar yapıyoruz. Öncelikle faille çalışmaları başlatıyoruz çünkü kimse bu konuda kendini sorumlu hissetmiyor. Faille çalışmalarda önce mutlaka mağduru korumaya alıyoruz. Yani korunaklı bir şekilde olmasına bakıyoruz. Çalışmaları faillin profiline göre yapıyoruz. Alkol bağımlılığı, uyuşturucu bağımlılığı varsa, önce bunun tedavisi için çalışmalar başlatıyoruz. Erkek danışma merkeziyle birlikte öfke kontrolü eğitimi ve tedavi programları hazırlıyoruz. Sunuyoruz, yürütüyoruz ve takip ediyoruz.

Çalışma alanlarımıza gelince polisin bildirimlerinden sonra proaktif olarak mağdurlarla iletişime geçiyoruz. Broşür ile bilgilendiriyoruz. Mektupla bilgilendirme de yapıyoruz. Mektuba haklarıyla ilgili kendi dilleriyle broşür koyuyoruz. Telefon ile danışma yapıyoruz. Yüz yüze danışma yapıyoruz. Sosyal hizmet destekleri veriyoruz. Risk analizleri ve güvenlik planları yapıyoruz. Sivil ve ceza davalarında refakat ediyoruz. Asla yalnız bırakmamaya çalışıyoruz. Faile müdahalelerde bulunuyoruz. Örnek gösterebilirim. Kadın bizi aradı. Telefon açtı. Şimdi gidiyormuş kreşe çocuğu alıp kaçıracakmış diye tehdit etti. Hemen müdahale edip kreşi arıyoruz. Polisi harekete geçiriyoruz. Bunlar örnekler.

İşbirliği ve ağ oluşturmak çalışmalarımız arasında. Halkla ilişkiler, medyaya yönelik çalışmalar ve eğitim vermek. 1990'lı yıllardan beri merkezimiz polis akademisinde haftada üç gün eğitim veriyor. Ev içi şiddet, aile içi şiddet konusunda.

Şiddete maruz kalan kadın devletin birçok organıyla, kurumuyla iletişime geçmek zorunda. Polis gibi, savcılık gibi çocuk varsa aile ve çocuk dairesi, ceza mahkemeleri, aile mahkemesi, müdahale merkezi zaten proaktif olduğu için kurulabilir bir iletişimde. Mağdur zaten yorgun geliyor. Kafası karışık geliyor. Belki travma içinde. Ve o anda bütün bunları tekrar kurumlara, şiddet hikayesini anlatması, tekrar etmesi ya da tüm bu bilgileri alması çok zor oluyor. O yüzden de görevimizi mağdurla bire bir olarak yükünü hafifletmek adına atılacak her adım öncesi bilgilendirmek ve verdiği karara göre atılacak adımlara destek olmak yardımcı olmak. Yine kısa bir örnek verebilirim. Tedbir kararı için dilekçeyi müdahale merkezimizde kadınlarla birlikte biz yazıyoruz ve mahkemeye posta ile biz iletiyoruz. Ve mahkeme kadınları çoğu zaman bir daha çağırmıyor. Polisteki ifadesini esas alıyor. Böylece bazen mahkemeye gitmeden tedbir kararı çıkabiliyor.

Bunun bir dış halkası da var. Bir sosyal hizmet halkası. Yine orada da birçok kurumla koordineli bir şekilde işbirliğine gidip, mağdurun örneğin maddi sorunu varsa tekrar sosyal hizmetlere gidip dilekçe vermesi gibi, tüm bunları biz üstlenip onların yükünü mümkün olduğu şekilde akut durumdaki zamanda azaltmaya çalışıyoruz.

Bize gelen mağdurlar ne istiyor? En çok tabii ki dikkat ettikleri özellikle telefonda ve yüz yüze görüşmelerde güvenlikli olmak istiyorlar. Güven duygusu almak istiyorlar bizden. Hizmet ve yardım edileceğine dair güven istiyorlar. Danışmana güvenmek istiyorlar. Ciddiye alınacağına dair güven. Yasanın mağdurdan yana olduğuna dair güven. Yani danışma yaparken yasanın nerede işleyebileceğini, nerede tökezleyebileceğini onlara çok iyi açıklamamız gerekiyor. Geleceğe dair güven. Görüyorsunuz güven, güven, güven lazım. Güven ve güvenilirlik ve güvenlik mağdur için çok çok önemli. Ev içi verilen destek için de bekliyorlar. Ev içi şiddete karşı duyarlılık istiyorlar, yaşadıkları şiddete karşı. Birbirleriyle koordineli çalışma çok işlerine geliyor. Çok uyumlu oluyorlar. Daha sonrasında yeni bildirimleri çok pozitif olarak yansıyor bize. Görev ve uzmanlık alanı belirli saydam bir ağın oluştuğu ve kadına açıklayarak işletmek onları çok memnun ediyor.

Desteğe ihtiyacını önce kadının belirlediğini söylemek isterim size. Yani oturduğumuzda yüz yüze oturduğumuzda ilk sizin için öncelikli olan acil hayati sorununuz nedir diye başlayıp ilk müdahaleyi orada başlatıyoruz. Bu yönde çok destek veriyoruz. Ve “kadına rağmen” değil, “kadınla birlikte” çalışıyoruz. Akut durum da, müdahale merkezimizin aslında uzmanlıklarından biri. En önemli fiziki güvenliğin sağlanması için acil harekete geçiyoruz. Duygusal güvenlik yaratılması için ilk aşamada yalnız bırakmıyoruz. Ve her an yanında birinin olduğunu bilmesini istiyoruz. Özellikle telefon kanalıyla 7/24 ulaşabileceği duygusunu veriyoruz. Yargılamayan, sorgulamayan ve suçlamayan bir ortamda bulunmasını sağlıyoruz. Örneğin suç duyurusunda bulunmak istiyorsa ama daha önce polisle kötü bir tecrübesi olmuşsa kendisini merkezimize çağırıyoruz ve polisi merkezimize çağırıp suç duyurusunu bizim merkezimizde yapmasını sağlıyoruz. Gelen polis de genelde kadın oluyor ve bu konuda yine ev içi şiddet aile içi şiddet konusunda eğitimli bir polis memuru oluyor. Ve gerekli tüm birimlerin bilgilendirilmesi hizmetini de veriyoruz. Akut durumda can güvenliği için. Risk analizleri yaptığımızda risk faktörlerini tehditlerini hissettiğimizde bunun için de bilimsel metotlarımız var.

Bunu özellikle burada bugün getirmek istedim, “MARAC Viyana” dediğimiz, İngilizcesini de parantez içerisinde yazdım. Çeşitli kurumların bir araya geldiği pilot projeyle başlattığımız çok iyi geri bildirimler aldığımız, hem kadın, mağdur kadınlardan hem diğer katılımcı kurumlardan. Ve şimdi yasal olarak tüm Avusturya’yla, Viyana’da şimdi kesinleşti.

Avusturya'ya da yayılacak olan MARAC konferansları. Burada bu aileyle ilgili, aile içi şiddetle ilgili tüm kurumlar bir araya geliyorlar. Amaç burada her kurumun ayrı bilgi seviyesine sahip olması, bilgi alışverişi yapmak birbirimizle kendi uzmanlık alanlarımızla alacağımız önlemleri kararlaştırmak, uygulamak ve bunu takip etmek. MARAC toplantıları öncelikle yapabildiğimiz için kadının kesinlikle izin vermesi gerekiyor. Ve alınan her kararda atılacak olan her adımda kadın bilgilendiriliyor. Tecrübelerimize göre de MARAC toplantılarında aşırı riskli vakalarda bu riski önleme başarımız olduğunu söyleyebilirim. Şimdi bütün bunlara nasıl geliyor Avusturya ya da Viyana Merkezimiz. Belki bu çok önemli danışma merkezleri, dayanışma merkezleri, müdahale merkezleri ilk adımda şiddet mağduru kadınların adım atabilmeleri, şiddetten korunabilmeleri için çok hayati önem taşıyor. Bunun için de, bu kadın dayanışma merkezlerinin, müdahale merkezlerinin oluşması için, şiddete sıfır toleranslı sosyal politikalar üretmek gerekiyor. O zaman böyle sosyal politikayla yola çıkarsak sanıyorum, bütçe sorunları da aşılabiliyor.

Tekrar şimdi bu sıralamaya geldim size. İlk başta söylediğim, Avusturya'da, şu saydığım tüm danışma, dayanışma merkezleri, sığınaklar yerel ya da federal resmi makamlar, devlet tarafından finanse ediliyor. Fakat hepsi bağımsız STK'lar aynı zamanda. O yüzden de sanıyorum kadına yönelik şiddetle mücadelede başarılı olabilmek için devlet politikalarının da bunu öngörmesi lazım. Şiddete sıfır toleransı örnek olması gerek ve de STK'ları uzman olarak kabul etmesi gerekiyor. Şimdilik söyleyeceklerim bu kadar. Beni dinlediğiniz için teşekkür ederim.

PANEL I
Da(ya)nışma ve Müdahale Merkezlerinin Artan Önemi: Avrupa ve Türkiye Örnekleri

Türkiye'de Aile İçi Şiddet Acil Yardım Hattı Deneyimi

Neşe Hacısalihoğlu

1981 Sosyal Hizmetler Akademisi mezunu. Psikolojik danışmanlık ve rehberlik alanında yüksek lisansı var. Aile terapisi eğitimi aldı. 21 yıl devlet sektöründe Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nda ve TBMM Kreş ve Gündüz Bakımevi'nde sosyal çalışmacı olarak çalıştı. Emekli olduktan sonra Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı'nda proje koordinatörü, ÇEKÜL'de eğitim koordinatörü, Kadıköy Aile Mahkemesi'nde bilirkişi ve 10 yıl Hürriyet Aile İçi Şiddete Son Kampanyası ve Acil Yardım Hattı'nda koordinatör olarak görev yaptı. Şu sıralar ASPB'nin Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi'nde eğitici eğitimi veriyor.

Çok teşekkürler, merhaba.

Gönül isterdi ki süregelen bir çalışmayı size aktarayım bugün. Ama ümidim, anlatacaklarım belki ulusal düzeyde olabilecek bir çalışmanın temeli olur. Hürriyet'in "Aile İçi Şiddete Son" kampanyası çerçevesinde açılan acil yardım hattında 8 yıl bilfiil çalıştım. Ama acil yardım hattı birden bire ortaya çıkan bir çalışma değildi. Öncesinde Aile İçi Şiddete Son kampanyasının başka çalışmaları oldu. Ama şunu söyleyebilirim, Türkiye'nin ilk ve tek aile içi şiddet konusunda çalışan acil yardım hattıydı. Aile İçi Şiddete Son kampanyası çerçevesinde 2004-2015 arasında yaklaşık 50 bin kişiye farkındalık eğitimleri yapıldı ve eğitimlerin sonunda bir anket uygulandı. Şiddet gördüğünüzde nereye başvuruyorsunuz diye. Çıkan sonuç genelde, kurumlara değil yakınlara, arkadaşlara ve komşulara başvurduklarıydı. Biz de onlara ulaşmak üzere bir gönüllü çalışması yaptık ve bunun çerçevesinde bir telefon ağı kurmaya çalıştık. Bir süre sonra bu hat, şiddet görenlerin aradığı bir hat haline geldi. Bu nedenle Türkiye'de neden böyle bir şeye ihtiyaç duyulduğunu araştırdık. Aslında o zamanki söylemlerin aksine insanlar bunu saklamak istemiyor, bir yerlerden yardım almak istiyorlar ama yardım alabilecekleri yerler sınırlı ya da çoğunlukla bilmiyorlar. Bunu fark edip acil yardım hattı kurmaya karar verdik. Ve 2007 yılında Hürriyet'in sponsorluğunda, ama ilk yıl Avrupa Birliği projesinin de katkılarıyla, 7 gün 24 saat açık bir acil yardım hattı, güvenli bir binada hizmete açıldı.

Kuruluş aşamasında hatta çalışacak psikologlar, avukatlar ve -ilk hedef İstanbul'du- İstanbul'da tüm ilçelerde Asayiş'te görev yapan polislerin bir kısmı ve jandarma karakollarının asayiş yetkilileri beş günlük kapsamlı bir eğitimden geçirildiler. Hatta çalışan psikologların her biri, klinik ya da adli yardım alanında lisans, yüksek lisans ya da doktora yapan arkadaşlardı. En fazla haftada 28 saat çalışıyorlardı. Avukatımız da hafta içi yarım gün görev yapıyordu. Öncelikle gelen çağrılardan arayanın neye ihtiyacı var, nasıl bir müdahale yapılması gerekiyor, buna karar veriyorlardı. Tabii ki arayanla birlikte. Sonra arayanın ihtiyacına göre kurumsal, hukuki ya da psikolojik destek ve yönlendirme yapılıyordu. Yapılabilirliği olmayan ya da hayati tehlikesi olan vakalarda da kolluk kuvvetleri, ASPB ve tüm kurumlarla işbirliği içinde vaka güvenlik altına alınıncaya kadar takip ediliyordu. Türkiye'nin her yerinden şehir içi ücretle aranan bir hattı. Ama aradıklarında isterseniz biz sizi arayabiliriz bilgisi de genelde veriliyordu. Bunun tek bir yararı, kavga ya da taciz kaynaklı aramaları büyük bir oranda engellemiş olması. Başlangıçta hattın numarasının faturada görünmemesi için bir düzenleme yapıldı. Ancak bizim ülkemizde bilinmeyen numaralara kapalı hat çok ve maalesef arayan kişi bunun farkında değil. O nedenle birkaç acil vakada zor durumda kaldığımız için bu özelliği sonradan işlevden kaldırdık.

Çağrıları alanlar için de güvenli bir çalışma ortamı oluşturmaya çalıştık. Ofis 24 saat güvenliği olan bir binada ve duvarları yalıtımlı, ses geçirmeyen, nispeten daha az kalabalık olan bir köşede kuruldu. Binada çalışanlar da ofisin orada olduğunun farkında değillerdi. Çünkü işe alınırken herkes farklı bir ofisten gösterildi. Çalışanların geliş gidişleri genellikle özel araçlarla sağlandı. Ve telefonda takma isim kullandılar. Çünkü çok fazla fail, bazen de maalesef devlet görevlilerinin tehditlerine maruz kalıyorlardı. Bizi arayan kişilerin tüm bilgilerini kaydettiğimiz "calllog" dediğimiz bir sistem kurduk. Bu sistem vaka takibimizi çok kolaylaştırdı. Aynı zamanda, Türkiye'de bu alanda çalışan tüm kurumların kontak bilgilerine ilişkin bir veri tabanımız vardı. Bu sürekli güncelleştiriliyordu. Aile İçi Şiddete Son adlı bir web sitemiz vardı. Ve alınan istatistikler genelde düzenli olarak bu web sitesinden yayınlandı. Ortak bir mail grubu kurulmuştu. Takip edilen vaka ile ilgili tüm bilgiler anında o mail grubuna aktarıldı. Böylece hattaki tüm çalışan arkadaşlar hem vakaları izleme şansına sahip oldular, hem de vardiya geçişlerinde bilgi kaybı yaşamadık. Bir çalışma kılavuzu oluşturuldu ve bu daha sonra aramıza katılacak arkadaşlar için özellikle çalışma prensiplerini öğrenmek açısından kolaylaştırıcı oldu. Resmi kurumlarda 24 saat ulaşabileceğimiz özellikle üst düzey kontak kişilerle anlaşma yapıldı. Bazı acil vakaların çözümünde bu tür kişilere ihtiyaç duyuldu. Gazetenin yayın gücü zaman zaman kullanıldı. Çünkü resmi kurumlarda çözemediğimiz vakalar oldu. Bu noktalarda eğer şiddet görenin lehine ise konuyla haber yapılarak sistemin daha çok işlemesi sağlandı. Çalışan arkadaşların tükenmişliklerine bir parça destek olabilmek için ayda bir bu alanda çalışan bir terapist tarafından süpervizyon verilmesi sağlandı.

8 yılda 45 bin konuşma yapıldı. Türkiye'nin her yerinden, Kıbrıs'tan ve 17 farklı ülkeden çağrı aldık. Diğer ülkelerden aldığımız çağrıların çoğu bizim vatandaşlarımızdı, hatta İngilizce de konuşulduğu için, bizim vatandaşlarımızla evli yabancı eşler de yardım aldılar. Sekiz yıl boyunca 22 bin 120 kişiye hukuki ya da psikolojik destek verildi. Bunun yaklaşık yüzde 10'u hayati tehlikesi olup güvenlik altına alınıncaya kadar takip edilenlerdi. Fransa'dan ve Almanya'dan da bu konuda yardımcı olduğumuz, hatta Türkiye'ye kadar gelmesine destek verdiğimiz kadınlar oldu. Gazetenin Almanya'da da haftada üç gün hizmet veren bir acil yardım hattı vardı. Almanca'nın yanı sıra Türkçe konuşuluyordu. Oradaki vatandaşlarımızla da bu şekilde bağlantı kurduk. Bütün bu çalışmalar süresince

en net olarak fark ettiğimiz şey kurumlar arası işbirliğinin olmadığı, bu nedenle de şiddet görenlerin bir yerlerde vazgeçip şiddet ortamına geri döndükleriydi. Bu konuda da bir şeyler yapmak istedik ve kurumların tüm yetkililerinin bir arada olduğu bir eğitim programı hazırladık. 51 ilde eğitimlerden, ilin yerel eylem planlarıyla çıkmaya çalıştık. Ama bizim en önemli kazanımımız, henüz sistematik çalışılmadığı için, her ilden kontak, bize destek olacak kişilerin iletişim bilgilerini çıkarmak oldu.

Hattın diğer acil yardım hatlarından farkı neydi? Tabii ki kadınlara bu konuda destek veren çok değerli birçok sivil toplum kuruluşu var Türkiye'de. Hattın farkı, 7 gün 24 saat profesyonel biçimde sadece aile içi şiddetle ilgili destek veren tek hat olmasıydı. Baştan sona acil ya da değil, bütün vakaları takip ettik. Her vakanın tüm bilgilerini tüm ekibin bilmesi, kayıt ve izleme altına alması, vakaların her kurumdan ayrı ayrı takip edilmesi sonucu hatalı ya da eksik işlemlerin tespit edilebilir olması ve üst yüzey yetkililerden bu konuda destek alınması; 8 yıl boyunca 3 ayda bir tüm vakalarda (kimlik bilgileri saklanarak) resmi kurum personelinin eksik ve hatalı davranışlarının yer aldığı raporların Emniyet Genel Müdürlüğü'nün ilgili birimine ve İstanbul Valiliği'ne sunulması, bu alanda bir denetim, geri bildirim sistemi oluşturulmasını sağladı. Aile içi şiddet kapsamında özellikle çocuk istismarı ile ilgili bütün vakalar da ısrarla takip edildi, telefonla ulaşamayan şiddet görenler web sitesine mail attığı takdirde anında destek aldılar. Davranış değişimi için talepte bulunan şiddet gösterenlere de bilgilendirme, farkındalık ve yönlendirme desteği verildi. Almanya'daki acil yardım hattı kanalıyla yurt dışında da şiddet görenlere destek sunuldu. Hepiniz bilirsiniz, bazen prosedürlerin sistemi tıkadığı oluyor. Hürriyet'in iletişim ağının geniş olması nedeniyle bazen prosedürleri dikkate almadan, daha çabuk sonuca ulaşılabilmesi için hem şiddet gören, hem de şiddet görenlerle çalışan kurumlarla iletişim halinde vaka çözülerek, pratik iletişim yollarıyla ilerleyerek bazı vakaların geri dönmelerine bir şekilde engel olunabildi. Başvuru olmasa da ihbar edilen vakalar sonuna kadar takip edildi, sonuç almadan kapatılmadı.

Hat, 31 Ocak 2015'te bir sivil toplum kuruluşuna devredildi. Finans kaynağı zorluğu nedeniyle de bir yıl sonra 7/24 çalışması durduruldu. Tek tesellimiz 8 yıl boyunca hiçbir ölüm vakası yaşamamış olmak. Teşekkür ederim.

PANEL II
Sığınakların Yarım Yüzyıla Yaklaşan Tarihi Işığında Türkiye ve Avrupa'daki Sığınak Deneyimlerini Birlikte Düşünmek

Almanya Bağımsız Kadın Sığınakları: Kavramlar ve Özellikler

Ben de sizlere Almanya'daki bağımsız kadın sığınaklarının özelliklerini anlatmak istiyorum. Almanya'da toplam yaklaşık 350 sığınak var ve bunların 100 tanesi kendisini bağımsız kadın sığınağı olarak adlandırıyor. Öncelikle, bağımsız kadın sığınaklarının yedi ilkesinden söz etmek istiyorum. Daha sonra, gündelik hayattaki sınırları anlatmak ve son olarak gündemimizde olan konulardan söz etmek istiyorum.

İlkeler:

Söz etmek istediğim yedi ilke var. Elbette, bunlar ideal bir resim çiziyor ve gerçek hayatta, her bir kadın sığınağının yapısını oluşturan bireylerin yorumları oluyor. Yani, bu yapıyı oluşturan şey, gündelik hayat. Köklerimiz 1970'lerin feminist kadın hareketine dayanıyor, yani biz buradan geliyoruz. Dolayısıyla feminist yaklaşım, ilkelerimizden birini oluşturuyor. Bizim açımızdan feminist yaklaşım, kadınların ve genç kızların hala zihinsel, fiziksel ve cinsel şiddetin erkek şiddetini, iktidarını ve egemenliğini ifade ettiği en yoğun biçimleri oluşturduğu ataerkil bir toplumda yaşadıkları anlamına geliyor. Yani erkekler ve kadınlar arasındaki iktidar farklılığı devam ediyor. Bu da bizim açımızdan kadına karşı şiddetin tek tek kadınların bireysel sorunu olmadığı anlamına geliyor. Bu, tüm toplumun sorunu. Bağımsız sığınaklarda çalışmak demek, iki yaklaşıma sahip olmak anlamına gelir: Kadınlara ve çocuklara bireysel destek sunuyoruz ve toplumdaki yaşam

Britta Schlichting

Bağımsız Kadın Sığınakları Bilgi Merkezi (ZIF -Zentrale Informationsstelle der Autonomen Frauenhäuser), Almanya

1977 doğumlu ve yüksek lisans seviyesinde sosyal hizmet eğitimine sahip. 2002 yılından bu yana "Heidelberg Kadınlar için Kadınlar Girişimi" (Frauen helfen Frauen e.V. Heidelberg), 2008'den bu yana da Kadın Sığınağı ve Dayanışma Merkezi bünyesinde görev alıyor. Ülke çapında diğer bağımsız kadın sığınakları için politik ağ oluşturma ve aktivizm görevlerini yürütüyor.

koşullarını, değerleri ve yapıları değiştirmek için politik çalışmalar yapıyoruz. Politik çalışma, halkla ilişkiler, araştırma gruplarıyla işbirliği ve farkındalığı yükseltmek için ağlar örmek anlamına geliyor. Şu anda büyük bir kampanya yürütüyoruz, size kampanya afişlerimizi de göstermek istiyorum.

İkinci ilke, kadınların ve çocukların kendi kaderini belirleme hakkı ilkesi. Bu ilke her kadının kendisi için neyin en iyi olduğunu bildiği anlamına gelir. Derneklerin çoğunun çalışma ilkesi, "frauen helfen frauen" ilkesidir; yani "kadından kadına destek". Bu çalışma ilkesidir. Sığınak, kadınların kadınlar için oluşturduğu, tahakküm ve paternalizmin olmadığı bir yerdir. Kendi kaderini tayin etme, kendi vasıflarımızı destekleme ve bunlara yönelik güveni güçlendirmedir ve bu toplumsal cinsiyet rollerinin sorgulanmasına yardımcı olur. Hiyerarşi genelde iktidar ve egemenliğe neden olduğundan, bağımsız kadın sığınaklarının yapıları tipik olarak demokratik karar almaya dayalıdır. Bu da, herhangi bir patron veya liderimiz olmaması, eşit biçimde çalışmamız anlamına gelir. Dolayısıyla bir başka önemli ilke de kadınların ve çocukların yanında yer almaktır ki bu da şiddete karşı kadınlardan yana bir pozisyonda olmak ve kadınları herhangi bir önyargı olmadan dayanışma ile güçlendirmek demektir. Kadınlar tecrübe ettikleri şiddetle ilgili kanıt göstermek zorunda değildir; beyanı esastır.

Bu ayrıca kız ve erkek çocuklarıyla çalışmaya odaklanmamız anlamına da gelir. Bize göre sığınakta yaşayan çocuklar kendi çıkarları ve ihtiyaçları olan bağımsız varlıklar olarak görülürler. Çocuklarla (bireysel veya gruplar halinde) yapılan etkinlikler benlik kavramının temel bileşenleridir. Amacımız her sığınakta kadınlarla çalışanlarla aynı sayıdaki personelin çocuklarla da çalışmasıdır. Sığınağa bir kadın geldiğinde, bir personel kendisinden bir diğeri çocuktan sorumludur. Bunun da anlamı aile içi şiddetten etkilenen kız ve erkek çocuklarının politik koşullarını değiştirmeye çalışmamızdır. Son 10 yıl içinde, birçok çocuk vesayeti meselesiyle mücadele ettik. Bundan daha sonra söz edeceğim. Çocukların farkındalığını artırmak için örnek olarak, bu küçük kitapçığı göstereceğim, "Pia Kadın Sığınağına Gidiyor". Bağımsız sığınaklar bu kitabı kaleme aldı. Kitap annesiyle birlikte sığınağa taşınan "Pia" isimli bir kızın öyküsünü anlatıyor. Kitap onun günlük hayatını gösteriyor. Bu kitabı kreşlere, okullara ve hatta kütüphanelere gönderdik.

Bir başka ilkemiz güçlendirme. Bu da kadınları kendi özlemlerini belirlemeleri için desteklemek, kadınların niyetlerini gerçekleştirmeleri için güçlendirilmesi ve kaynak ve bilgiye erişimlerinin sağlanması demek. Örneğin, sığınaktaki bütün kadınların katıldığı haftalık bir toplantı var. Bu toplantı kadınların ve personelin sığınaktaki gündelik hayatlarını konuşma zamanı; kurallar, çatışmalar ve kadınlarla ilgili konular. Çocuklarla da benzer bir toplantı var.

Bir başka ilke koruma. Bu da şu:

- Kadınları anonimlik ve veri mahremiyeti ile korumak. Bu önemli bir konu ve artık Almanya'da bu şekilde bir işleyiş olmasa da bunun için mücadele ediyoruz.
- Sığınağın yeri kamuoyu tarafından bilinmiyor.
- Kendisiyle ilgili bilginin bir başkasına sadece kadının kabulüyle verilmesi.
- Acil durumlarda veya çocuk istismarında istisnalar olabilir.

Altıncı ilke çeşitlilik. Bir sığınağa kabul edilmek ev içi şiddetten etkilenen her kadın için mümkün olmalıdır. Deneyim aktarımları, ortak çıkarlar ve farklılıklar yeni bakış açılarına ve çözümlere yönlendiriyor. Çeşitlilik bunu sağlıyor. Sığınakta birlikte yaşamak ve çalışmak her kadına saygı duyulmasını ve farklı koşullara, geleneklere, dinlere, yaşlara, vasıflara ve toplumsal cinsiyet rollerine saygı duyulmasını gerektiriyor. Bütün bu konuları haftalık toplantılarda ele almaya çalışıyoruz. Bunların her biri hakkında konuşmaya ve her biri için farkındalık yaratmaya çalışıyoruz.

Bir başka önemli ilke katılım.

- Kadınları ve çocukları kararlara katma.
- Bireysel ve kolektif çıkarlara saygı.
- Personel tarafından konulan kural ve alınan kararlarda yüksek bir şeffaflık düzeyi sağlanması.

40 yıl önce, sığınakta yaşayan kadınların personelin bir parçası haline gelecekleri düşüncesi vardı. Bu düşünceyle bağlantılı olarak, hala şeffaflık sağlamak istiyoruz: Neden bu kuralları koyduk ve bunlar ne işe yarıyor?

Şimdi de bu ilkelerin kadın sığınağımızın gündelik hayatında nasıl işlediğine daha yakından bakalım. Bunlar sığınaktaki hayatı nasıl yapılandırır ve yapılandırmalı mıdır? Sınırları nedir? Sınırları görmezlikten gelmiyoruz, onları biliyoruz. Bu konuda düşünmek önemli. Son bağımsız kadın sığınakları konferansında bütün bu ilkeler hakkında yoğun tartışmalar yaptık. Bunlar hala önemli mi? Hala ne için mücadele etmek durumundayız?

Bence ilk önemli görüş kendi kaderini belirleme, güçlendirme ve katılım olmalı. Önce kadın bakış açısını ve sonra da kurumsal bakış açısını sunmak istiyorum. Kadın bakış açısında göre, kadın sığınakları gündelik hayatta bir dizi riske ve çatışmaya maruz kalır. Bir sığınakta birlikte yaşamak ortak standartların ve kuralların konulmasını gerektirir. Ve kuralları personel koyar. Ve kadınlara bu kurallar ve bunların sonuçları ve bu standartlara uymayanların yaptırımlarla karşı karşıya kalacakları bilgisi verilir. Özellikle, sığınağa birini getirirse, bir başka kadına veya çocuğa şiddet uygularsa yaptırım uygulanır. Elbette, topluluk sadece kadınları güçlendirmediğinden bazı sorunlar ortaya çıkar. Kiminle yaşadıklarını seçmiyorlar; her bir kadın için farklı koşullar var. Çok az mahremiyet mevcut ve kişisel bilinç ve alışkanlıklar çoğunlukla çeşitli topluluklar içinde köklü biçimde değişiyor. Ciddi olarak travmatize olan kadınlar için paylaşılmış değerlerin benimsenmesi daha da zor. Bunu unutmamalıyız. Sosyal uyum ve empatinin olmaması ve yeni deneyimlere fazla açık olmamak anlaşılabilir, çünkü kadın zor ve şiddet dolu bir durumdan gelmektedir. Bizler kadınlar ve personel olarak gündelik hayatta bununla mücadele ediyoruz. Yeterli desteği aldıktan sonra sığınaktan ayrılmak, kendi belirlediği hayatı kurmak birçok risk barındırıyor ve daha da fazla destek gerektiriyor. Sanırım bunu başka bir panelde konuşacağız. Kadınlar üstesinden gelmeyi amaçladıkları eski bağımlılık yapılarına geri dönme riski taşıyor. Zaman zaman yeni durumla başa çıkamıyorlar. Bu yüzden birçok sığınağın özel danışma merkezi var. Kadınlar bürokratik işler, yasal tavsiye veya duygusal destek için desteğe ihtiyaç duyduklarında geri gelme imkânına sahipler.

Şimdi de kurumsal bakış açısına bakalım. Katılım standardı genelde kadın sığınaklarının ekonomik kısıtlarıyla çatışma yaratıyor. Kurumlar genelde personel, zaman ve bütçe

sınırlarına sahipler. Şiddetten sürdürülebilir bir çıkış inşa etmek yerine şiddet durumunu basitçe yönetme riski var. Kadınlar hakkında konuşmak yerine kadınlarla konuşmayı unutmamalıyız. Daha katılımcı bir yaklaşıma yönelik bir adım olarak bağımsız kadın sığınakları yıllık konferansı sığınakta olan kadınlara da resmen açık olacak ve onları kendi meselelerini ve endişelerini gündeme getirmeye davet edecek. Bir başka nokta, bunu önceki panelde konuşuyorduk, tüm kadınlar için koruma, anonimlik ve mahremiyet. Demin de söylediğim gibi, kadın sığınakları bürokratik yapılara bağımlı ve finansal destek alabilmek için kadınların tüm özel verilerinin yetkililere sunulması gerekli. Bu koşullar altında kadınlar ve çocuklar için hızlı ve bürokratik olmayan bir sığınağı temin etmek zor. Yapısal veya personel zorluklarına bağlı olarak engelli kadınlar, uyuşturucu veya alkol bağımlısı kadınlar veya akut zihinsel sağlık sorunları olan kadınlar genelde sığınaklarda kalamıyorlar. 40 yıl sonra sığınakların finansal durumu güvende değil ve bunun anlamı da, bütün kadınlara ve çocuklara sığınaklara erişim sağlayamıyor olduğumuz. Tekrar ve tekrar, kampanyalar, Aile İşleri Bakanlığı'yla toplantılar ve beyanatlar gündeme geliyor.

Diğer bir önemli konu da aile içi şiddet vakalarında çocuk velayeti ve ziyaret kararları. Hakimlerin çoğu ve gençlik refah hizmetleri anneye yönelik şiddetin çocuklar üzerinde etkisini olduğunu ve velayet kararının bir parçası olması gerektiğini kabul etmek istemiyor. Geçen yıl Heidelberg'de özellikle bu konular üzerine bir sempozyum vardı. Bize kılavuzluk eden fikir, önce güvenliktir; çocuk velayeti ve ziyaret kararları annenin ve çocuğun güvenliğine tabi olmalıdır.

Şu anda bir kampanyamız var. Almanya'da her bir eyalet başkentinde durarak dolaşan bir otobüs var. Almanya'da 16 eyalet var. Bununla birlikte sokak gösterileri, söyleşiler ve paneller var. Amaç sığınakların finansal durumu için farkındalık yaratmak.

PANEL II
Sığınakların Yarım Yüzyıla Yaklaşan Tarihi Işığında Türkiye ve Avrupa'daki Sığınak Deneyimlerini Birlikte Düşünmek

Aile ve Devlet Arasında: Belediye Sığınakları Üzerine Bir Etnografik Çalışmanın Düşündürdükleri

Berna Ekal

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı / Stockholm Üniversitesi

Lisans ve yüksek lisans derecelerini Boğaziçi Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde, doktora derecesini École des Hautes Études en Sciences Sociales (EHESS)-Paris Sosyal Antropoloji ve Etnoloji Bölümü'nde tamamladı. Alevilik, toplumsal cinsiyet, kadın sığınakları, erkek şiddeti ve medya konularında çalışmaları bulunuyor. Halen Stockholm Üniversitesi Türkiye Çalışmaları Enstitüsü'nde (SUITS) doktora sonrası misafir araştırmacı olarak çalışmaktadır.

Çok teşekkür ederim. Ben aynı zamanda Mor Çatı gönüllüsüyüm. Ve bu çalışmayı yapmamda Mor Çatı gönüllüsü olmamın da etkisi var. Tabii bugün yapacağım sunum tezimle ilgili olacak. Tezim için yaptığım araştırmadan yola çıkarak buradaki tartışmaları açabileceğini düşündüğüm bir örnek üzerinden başlayacağım. Ve sonunda öne süreceğim bazı kısa sorular olacak. Ama bunlar, Mor Çatı'da üzerinde anlaştığımız ya da tartıştığımız şeyler değil. Bunları kişisel görüşüm olarak alabilirseniz sevinirim. Konuşmamın başlığını, "Aile ve Devlet Arasında" diye seçtim. Bu da az sonra bilhassa üzerinde duracağım bir ayrım olacak.

Öncelikle hem biraz sığınakların oturduğu çerçeveyi özetleyecek, hem burada yurtdışından gelen konuklarımıza Türkiye'deki durumu anlatacak kısa bir giriş yapacağım. Bilindiği üzere kadın sığınaklarının kurulması 1970'lerden itibaren İkinci Dalga Feminist Hareket'in kadına yönelik şiddeti problematize etmesi, bir sorun olarak ortaya koymasıyla gerçekleşti. Sığınakların temel amacı, erkekler tarafından şiddete maruz bırakılan kadınlarla dayanışma içinde olmaktı. Sığınaklar kadınlara, kendilerine şiddet uygulayan partnerlerinden uzakta, korunaklı yerler sağlamanın yanı sıra; hiyerarşik olmayan, alternatif ilişkiler kurmaya, feminist politikanın anlamını yeniden düşünmeye ve yeni politikalar üretmeye yarayan birer politik laboratuvar olarak da tasarlanmışlardır. Ancak kadına yönelik şiddetin bir sosyal problem olarak kabul edilmesi toplumda yaygınlaştıkça, daha politik bir yerden

yürüyen sığınakların yanı sıra, hayırseverliği ya da terapiyi öne çıkaran tipte sığınakların da yaygınlaşmaya başladığını görüyoruz.

Öte yandan feministler, kamu fonu alarak yürüttükleri sığınaklarla ilgili olarak da iki tür eleştiri getiriyorlar. Birincisi, Avrupa'da yaşanan deneyimlerden yola çıkılarak getirilen, kamu fonlarının sığınağın bürokratik bir mekanizma olarak işlemesine veya bürokrasinin ön plana çıkmasına yol açtığı eleştirisi. Diğeri ise, uzmanlaşmanın ve terapinin/psikolojik desteğin zaman zaman bazı sığınaklarda politika üretiminin önüne geçtiği durumların yaşandığına dair tartışmalar.

Türkiye'ye baktığımızda ise, sığınakların bürokratikleşmesi ya da terapinin politikanın önüne geçmesi gibi tartışmaların, buradaki sığınakların genelini anlamamıza yarayacak çerçeve sağlamadığını görüyoruz. Türkiye'deki sığınaklar bürokratik bir yapının içine kuruldular zaten. Şunu söylemek istiyorum: Şu an toplamda Aile Bakanlığı verilerine göre, 130 tane sığınak var Türkiye'de. Bunların 95'i Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı. Bunlar Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu çatısı altındaydı, bir kısmı da valilikler ve kaymakamlıklar bünyesinde bulunuyordu. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kurulmasıyla birlikte doğrudan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlandılar. Yani 130'unun 95'i böyle sığınaklar, geri kalan 33'ü belediyeler bünyesinde hizmet veriyor. Dolayısıyla Türkiye'de Mor Çatı gibi sığınakların azlığını da düşündüğümüz zaman bir kamu sığınakları rejimi olduğunu söylemek mümkün.

Tabii ki hal böyle olunca akla gelen en temel soru, kamu sığınaklarının başta bahsettiğimiz feminist sığınak modelinden ne şekilde farklı olduğu. Tezim için yaptığım araştırmadan yola çıkarak temelde öne süreceğim fikir, kamuya bağlı sığınakların feminist modelden asıl farkının, bu sığınaklarda dayanışma fikri yerine, "devlete sığınma" fikrinin hakim olması. Daha sonraysa mevcut durumda Türkiye'de ağırlıklı olarak feminist sığınakların bulunmamasının, feminist gruplar açısından anlamı üzerine birkaç soru ortaya atacağım. Burada özellikle şunu belirtmek istiyorum: Kamu sığınaklarına ilişkin söyleyeceğim şeyler kesinlikle birebir çalışanların niyetleriyle açıklanacak şeyler değil, kurumsal yapıyla, iş koşullarıyla, politik yapılarıyla ve kültürel yapıyla açıklanabilecek şeyler. Ben de böyle açıklıyorum ve bu şekilde anlaşılmasını istiyorum.

Sığınaklar hem çalışanlar hem de kalanlar açısından, "aile sahip çıkmadığında devletin kadınlara sahip çıktığı yerler" olarak anlaşılıyor. Ailelerinin sahip çıkmaması kadınların özellikle kendilerini güçsüz hissetmelerine neden oluyor. Ve sığınakların kadınların şiddet karşısında güçleneceği yerler olarak değil, aileleri destek olmadığı için gelmek zorunda kaldığı yerler olarak görülmesine de sebep oluyor. Dolayısıyla bir sosyal hak, vatandaşlık hakkı gibi değil de daha çok hayırseverlik bağlamında anlaşılıyor. Bunun için yaptığım görüşmelerden şöyle iki tane paragraf okumak istiyorum size. Birincisi, görüşmede ailesinden bahsederek, bir kadın şöyle diyor: "Ben kaçtığım için bu insanla evlendiğim için beni reddettiler. Görüşmüyorlar. Ben okuyordum, okulu bıraktım, kaçtım diye. Onlar haklı ama en azından sahip çıkmaları lazım. Sahip çıkmadılar. Kirada evimiz var üç tane. Yazlıkları var, durumumuz çok iyi, ama şu an ben buradayım."

Bir diğeri şöyle diyor: "Tamam kaçtım, hata yaptım biliyorum ama ben onlara hiçbir terbiyesizlik yapmadım. 16 sene yürütmeye çalıştım evliliğimi ama olmadı, olmuyor, ne yapabilirim? Ben istemez miyim şimdi çocuklarımla eşimle evde oturmak, gezmek. Ben ister miyim burada kalmayı. Ama onlara anlatamıyorum. Namustan bahsediyorlar, nasıl bir anlayış bilmiyorum bu. Sen kardeşine sahip çıkmıyorsun, sen şimdi kardeşinin nerede

olduğunu bilmiyorsun. Ben burada değil, belki sokaklarda da olabilirdim. Karşıma geçip, kızım sen bizi rezil ediyorsun diyorsun. Rezil ediyorsam sahip çık. Niye o zaman sığınakta kalmama izin veriyorsun? Bana diyebilirsin ki gel kardeşim biz ölmedik daha, bizim yanımızda dur. Ayaklarının üstünde durmaya çalış. Öyle de diyebilirsin. Yok. Gittiğim zaman sen bizi rezil ediyorsun diyorlar. Ben rezil edecek hiçbir şey yapmadım, yapmam da. Sizin için değil, kendim ve çocuklarım için yapmam. Çünkü ben bir anneyim, üç tane çocuğum var. Asla onların kafasını yere eğdirecek hiçbir şey yapmam. Ve onlar için elimden ne geliyorsa da yapacağım."

Şimdi bu sözlerden şöyle bir yere varıyoruz: Kadınlar ailelerinden, eşlerinden ayrı yaşadıkları halde namuslu olduklarını kanıtlama arzusu gösteriyorlar. Neden böyle bir çabaya girdiklerini sorguladığımızda, hali hazırda kadınların içinde yaşadıkları patriyarkal düzende "başlarında biri olmadan", yalnız başlarına bir yerlerde kalmalarının çok da kabul edilir bir şey olmaması olduğunu söyleyebiliriz. Keza çalışmam sırasında pek çok kez sığınakta kalan kadınların, çalışanlardan ailelerini arayıp devlet koruması altında olduğunu söylemelerini istediklerine şahit oldum. Sığınakta kadını güçlendirici veya onların kendilerini eksik hissetmelerinin, aile olmadığı noktada kendilerini eksik hissetmelerinin önüne geçecek bir çalışma olmadığı takdirde sığınaklarda yine aynı güçsüzlük, eksiklik duygusuyla kalmaya devam ediyorlar. Ve burada özellikle vurgulamak istediğim konulardan birisi bu sahip çıkma meselesi. Çünkü sahip çıkmak, birine destek olmak değil, aynı zamanda o kişiyi kendi ailesinin, grubunun, halkının bir parçası olarak tanımak anlamında kullanılıyor Türkçe'de. Aynı zamanda da sahip çıkanın, sahip çıkılana göre daha üst bir pozisyonda olduğunu belirtiyor. Dolayısıyla kadınlar sığınağı, devletin kendilerine sahip çıktığı bir yer olarak görüyor. Bu da aslında sığınakların, yani kamu bünyesindeki sığınakların hiyerarşik yapısını en net biçimde ortaya koyan şeylerden biri. Öte yandan kadınların sahip çıkılması gereken güçsüz kimseler olarak algılanması da değişmiyor. Dolayısıyla başlıkta "aile ve devlet arasında" ifadesini kullanmamın nedeni de bu. Yani kadınlara aile sahip çıkmazsa devlet sahip çıkıyor. Tabii bu sahip çıkma, devletin sahip çıkması meselesi, çok daha geniş bir kültürel ve siyasi çerçeveye oturuyor. Çünkü Türkiye'de devlet, baba olarak resmediliyor ve bu resme göre devlet baba çocuklarının ihtiyaçlarına var olan imkanlar çerçevesinde yanıt veriyor. Ve bu yanıt çocukların iyi ya da kötü davranışlarına göre şekilleniyor. Türkiye'deki sığınaklar, var olan kültürel ve siyasi çerçeve içinde, yani devletin vatandaşına sahip çıktığı veya çıkmadığı çerçeve içinde bulunuyor. Ve hak temelli değil; devlet ve vatandaşın ailevi bir yakınlık içinde algılanmasını sürdürüyor.

Burada çok kısaca bir örnek verebildim ama bunun üzerinden Türkiye'de kamu sığınaklarının hakim olmasını biz yeniden nasıl ele alabiliriz? Bununla ilgili de birkaç şey söylemek istiyorum. Şimdi bir kere, Türkiye'de kamu tarafından idare edilen sığınakların ortaya çıkmasını tabii ki acil ve yakıcı bir şekilde daha çok sığınağa ihtiyaç duyulması ve pek çok nedenden sadece kadın hareketinin, feministlerin bu sığınakları karşılayamaması veya karşılamamayı tercih etmesiyle açıklayabiliriz. Şunu hatırlatmakta fayda var: 90'ların başında feministlerin belediye finansmanıyla ama kendi içinde bağımsız, otonom feminist sığınaklar kurmak ve artırmak için oluşturdukları talepler var. "Şimdi Sığınak için" diye feministlerin hazırladığı küçük bir broşürde gördüğümüz gibi ya da gazetelerden, Mor Çatı'nın ve Kadın Eserleri Kütüphanesi'nin arşivlerinden de bulduğumuz haberlerde bu talepleri takip etmek mümkün. Orada şunu görüyoruz: Feministlerin, kendi içinde otonom olan ama devlet veya belediye finansmanıyla yürütecekleri sığınaklar meselesi birkaç örnek dışında genellikle reddediliyor. Bunlar dışında bir de Ankara'da

Kadın Dayanışma Vakfı'nın sığınağı var, daha sonra belediye finansmanını çekiyor. Yerel ve merkezi kamu birimleri, bağımsız sığınaklara kaynak ayırmayı gündemlerine almıyorlar. Bunun temelinde Türkiye'de kamu ve sivil toplum işbirliğinde genellikle sivil toplumun otonomisinin tanınmamasını bulabiliriz. Bunun yerine özellikle hayır işi yapan sivil toplum kuruluşları örneğinde olduğu gibi sivil toplum, belediyelerin ya da devletin yaptığı hizmetlerin tamamlayıcı ayağı olarak görülüyor.

Yine de sığınak talebi var. Kadınlar ve kadın hareketi bunu gündemde tutuyor ve devlet bu talebi görmezden gelemiyor. Dolayısıyla 1990'da mesela Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, "konukevi" adı altında sığınak hizmeti vermeye başlıyor. İkinci olarak da, yine neden Türkiye'de kamu sığınakları ağırlıkta diye baktığımızda, aslında feministlerin de 2000'lerden itibaren taleplerini artık daha çok belediyelerin ve devletin sığınak açması yönünde geliştirdiğini görüyoruz. Ve bu taleplerin neticesi olarak ele alabileceğimiz noktalardan biri 2005'te yürürlüğe giren 5393 sayılı Belediyeler Kanunu. 19. maddede, "Nüfusu 50 bini geçen belediyeler kadınlar ve çocuklar için koruma evleri açarlar." deniyor.

2006'dan itibaren feministler, kamu kurumlarının daha çok sığınak açmaları ve bu sığınakların kadına yönelik şiddeti ele almakta feminist bakış açısını benimsemesi taleplerini daha çok gündemde tutuyorlar. Kamu kurumları daha çok sığınak açsalar da (ki 2010'da 10 tane, 2015'te 127 tane kadın sığınağı var), bu sığınakların kadın bakış açısıyla yürütülmesi talebinin çok hayata geçmediğini görüyoruz. Tekil örnekler dışında, yani birebir belediye ya da sosyal hizmetler sığınaklarındaki bazı çalışanların kendi bireysel inisiyatifleri dışında diyeyim. Aslında şunun da altını çizmek istiyorum: Feministler "Devlet kadına yönelik şiddetle mücadelede önemli bir sorumluluk almalıdır!" derken, altını mutlaka çizmemiz gereken bir nokta var, o da şu: Aslında Avrupa deneyiminin değerlendirmesi yapılıyor, yani feministlerin devlet memuruna dönüşmeme kaygısı var haklı olarak. Ve bu da tabii ki başta belirttiğim gibi sığınağın bürokratikleşmesi meselesine karşı, sığınağın politik yapısının ayakta kalmasıyla ilgili, politik bir arena olmayı sürdürmeyi amaçlamakla ilgili bir yaklaşım. Bir diğer neden de aslında devletin sosyal devlet olması çağrısı burada. Yani devletin yapması gerekenlerin özelleştirilmemesi. Yani kamunun yapması gereken şeylerin devlet tarafından üstlenilmemesinin, devletin küçülmesinin kadınları negatif şekilde etkileyeceği tespitinden hareketle oluşturulmuş politikalar bunlar. Neticede şiddettin yakıcılığı, sığınakların olmaması, sivil toplumun otonomisinin tanınmaması gibi o dönemin koşulları içinde değerlendirildiğinde feministler, belediyeler ve devlet bünyesinde daha çok sığınak açılması talebini geliştiriyorlar. Ama neticede tüm bunların olduğu dönem 2000'lerin ortası, 2004, 2005.

Bugüne geldiğimizde ise daha farklı bir tablo var. Bir kere uluslararası arenada da şiddetle mücadele devletten beklenen bir konu haline geldi. Keza Türkiye kamuoyunda da kadın cinayetleri tartışmalarının gösterdiği gibi şiddetle mücadelede devletin rol alması gibi bir bakış açısı daha baskın. Şiddetle ilgili yapılan çalışmalar, pek çok kadının hayatının bir döneminde şiddete maruz kaldığını gösteriyor. Bu ve bunun gibi nedenlerle tabii ki kadın sığınaklarının belli bir işlevi gerçekleştirmekte oldukları muhakkak. Ama yine de geldiğimiz durumda bu sığınakların kadınlar üzerindeki etkilerinin de değerlendirilmesi gerekli.

Ben burada çok kısaca bir boyutuna değinebildim. Kamu sığınaklarının kadınlar üzerindeki etkileri, kadınların sığınaklarda feministlerin en başta öngördüğü modelden daha farklı hayatlar yaşadıklarının tespitiyle, bu sığınaklarla ilgili ne yapılabileceği ve belki de daha çok feminist otonom sığınaklar kurulması için neler yapılabileceği gibi konular değerlendirilebilir. Tartışma açmak için söylüyorum. Teşekkür ediyorum.

PANEL III
Şiddetten Uzak Yaşamlar Kurmak:
Zorluklar ve Destek Mekanizmaları

Sağlıksız Bir İlişkiden Çıkmak İçin Aşılması Gereken Psikolojik Engeller

Hepinize merhaba.

Ben bugün biraz şiddetten uzaklaşırken, şiddet uygulayıcısının uzaklaşmamıza engel olmak için uyguladığı yöntemlerden bahsetmek istiyorum. Şiddetten uzaklaşmak kadının hukuki, sosyal, ekonomik ve psikolojik olarak desteklenmesini gerektirebilen bir süreç. Bu destekler eş anda ve uyum içinde verildiğinde kadının gücüne güç katıyor ve şiddetten uzaklaşarak yeni bir yaşam kurmasına imkân veriyor. Oysa gerçekte şiddet ilişkisinden uzaklaşmak zannedildiğinin aksine sağlıklı bir ilişkiden çıkmaktan çok daha zor. Şiddet uygulayan kişi sizin uzaklaşmaya başladığınızı, güçlenmeye çalıştığınızı, onun kontrol alanının dışına çıkmaya çalıştığınızı hisseder ve sizi kaybetmek istemez. Gitmenizi istemez. Sizi durdurmak için şiddetin dozunu gittikçe artırır. Biliyoruz ki bu doz artımı cinayetle bile sonuçlanabiliyor. Ve öldürülen kadınların büyük bir çoğunluğu şiddetin olduğu bir ilişkiden çıkmaya çalışan ve o aşamada öldürülen kadınlar.

Şiddetin doğası gereği, şiddet ilişkisi yaşayan kadın yaşadığı şiddeti kendine açıklamak için birçok sebep bulur, birçok açıklamalar üretir. Yaşadığı şiddetin sorumluluğunu üstlenir, ilişkiye zaman verir. Şiddeti yaşamak, şiddetten uzaklaşmak, sonra yumuşamak, tekrar geri dönmek ve yeniden bir şans vermek döngesinde çok uzun zaman geçirebilir. Bunlar tabii tesadüfen olan şeyler değil. Şiddet uygulayıcısının bilerek ve isteyerek uyandırdığı duygular.

Feride Yıldırım Güneri

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı

Mesleki altyapısı klinik psikoloji olan Feride D. Yıldırım Güneri, iki yıl boyunca ABD'de bulunan bir kriz merkezinde şiddete maruz kalan kadın ve çocuklarla çalıştı.

Türkiye'ye dönüş yaptıktan sonra, özel bir klinikte bir süre çalıştı. Daha sonra Berna Paker'le birlikte 3D Psikolojik Danışmanlık Merkezi'ni kurdu. Kuruluş tarihi olan 1990'dan bu yana Mor Çatı'da kadın, ergen ve çocuklara psikolojik destek verdi ve farklı katılımcılarla deneyim paylaşımı atölyeleri gerçekleştirdi. Güneri, kadınlar, aile içi sorunlar, aile içi şiddet ve cinsel istismar gibi konularda derin bir deneyime sahip.

Feride D. Yıldırım Güneri, lisans eğitimini Boğaziçi Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nde, yüksek lisans eğitimini ise ABD Virginia'da bulunan Radford Üniversitesi'nde tamamladı.

Zaman her zaman şiddete uğrayan kadının aleyhine işler. Şöyle ki şiddet uygulayan kişi sizinle ne kadar uzun zaman geçirirse, sizi ne kadar o ilişkide tutabilirse o kadar kendinize olan güveninizi, saygınızı yıkabilir, daha iyiyi hak ettiğinizle ilgili inancınızı zedeleyebilir. Duygusal enerjinizi aşağı çekebilir, sizi güçsüzleştirebilir. Arkadaş, aile ve iş ortamlarıyla aranızdaki bağı kopartarak sizi yalnızlaştırabilir. Bunları akılda tutarak biliyoruz ki şiddet bir davranış biçimi değil, bir düşünce biçimi. Yani şiddet uygulayan kişinin sahip olduğu o derin düşünce kalıplarını ve inanç sistemlerini değiştirmediğimiz sürece, davranışlarını değiştirse de şiddet durmaz. Sadece bir biçimden başka bir biçime geçmeye başlar. Partnerinizin şiddetine siz sebep olmadığınız için şiddeti durdurabilecek kişi de siz değilsiniz. Onu neyin rahatsız ettiğini anlayamaya çalışarak, neyin kızdırdığını anlamaya çalışarak ya da onun ihtiyaçlarını daha iyi bir halde karşılamaya çalışarak şiddeti durduramazsınız. Bugün bu noktadan başlamak istiyorum. Çünkü şiddetten uzaklaşmaya çalışırken aşılması gereken engellerden bir tanesi de şiddetin nasıl çalıştığını, neyi hedeflediğini ve bu hedef uğruna da hangi yöntemleri kullandığını anlayabilmek, tanıyabilmek ve bu sayede de şiddetin kadın üzerinde yarattığı kısa ve uzun vadeli psikolojik etkilerden kurtularak özgürleşmeyi başarabilmek. Bunu yapmadığınız sürece o anda içinde bulunduğunuz şiddet ilişkisinin veya gelecekte karşılaşacağınız yeni şiddet ilişkilerinin esiri olma durumuyla karşılaşma ihtimaliniz artıyor. Bu manipülatif taktikleri ne kadar yakından tanıyabilirsiniz, size yapılanın ne kadar bilinçli, ne kadar farkında ve ne kadar üzerinde düşünülen bir şey olduğunu anlayabilir, oyunun bir adım önünde kalabilir, bir sonraki adımı tahmin edebilirsiniz ve bu gelecek adım için de kendinizi güçlendirme ve koruyacak taktikler uygulama ihtimaliniz artabilir.

Şiddet uygulayıcısı ilk başta sizi şiddet ilişkisinin içine çekebilmek için, ondan sonra o ilişkide uzun süre tutabilmek için, ondan sonra o ilişkiden çıkmanıza engel olmak için, ondan sonra çıkarsanız da yeniden aynı ilişkinin veya başka bir ilişkinin içine çekmek için sizin bazı duygu, düşünce ve davranış kalıpları içine girmenizi ister. Sizinle akıl oyunları oynar. Uyguladığı şiddet ne olursa olsun, ister fiziksel, ister psikolojik, ister cinsel, ister ekonomik, ister dijital şiddet, isterse daha genç yaşta bir flört şiddeti, aynı taktikleri uygular. Şiddet uygulayıcısı sizin her zaman birazdan bahsedeceğim bu duygu durumları içinde gidip gelmenizi ister. Ve bunlara yatırım yapar. Çünkü bu sayede kalmanızı sağlar ve bu sayede sizi kontrol eder. En çok suçlu ve sorunlu hissetmenizi ister. Suçluluk biliyorsunuz hepimizin sahip olduğu bir duygu. Hepimizin kendimizi eksik hissettiğimiz, yetersiz hissettiğimiz, hatalı hissettiğimiz alanlarımız vardır. Suçluluk duygusu bizde zaten var olan bir duygu olabilir veya şiddet uygulayıcısı bunu sıfırdan yaratabilir. Ama ne kadar çok suçlu hissedersek, o kadar çok onun esiriyizdir. Çünkü şiddet uygulayıcısı hem yaşadığımız şiddet için bizi suçlar: “Senin yüzünden ben bunları yaşıyorum, sen daha düzgün bir insan olmadığın için, sen yalanlarınla beni ne hale getirdin, ben böyle bir insan değildim, seni tanıdıktan sonra böyle oldum, beni bu yaştan sonra kadın döven adam yaptın...” Ki bu gerçek bir alıntı, bir danışanımdan. “Bu yaştan sonra senin yüzünden ben kadın döven adam oldum.” diye itham ediliyordu. Aynı zamanda gitmeyi düşündüğünüz için de sizi suçlu hisseder. “Bu kadar bana yaptıklarından sonra bir de gitmeyi mi düşünüyorsun? Sen gidersen ben ne olurum? Tek başına ne olurum? Çocuklar ne olur?” gibi çeşitli alanlarda her daim suçlu hissetmenizi ister. Çünkü suçluluk o kadar olumsuz bir duygudur ki psikolojik olarak o duygudan kurtulmak isteriz. O duygudan kurtulabilmek için de kendimizi daha az suçlu hissettiğimiz davranışlar içine gireriz. Bu da nedir? Şiddeti durdurmaya çalışmak, şiddet uygulayıcısını yatıştırmaya çalışmak, daha onun istediği gibi birisi olmaya çalışmak gibi. Yani bizim enerjimizi sürekli o ilişkiye kanalize etmemizi sağlar. Yine şiddet uygulayıcısı utanç içinde yaşamımızı

ister. Yaşadıklarımızdan utanmamızı ister. Bunun için hem suçluluğu kullanır. Hem de önyargıları kullanır. Yani halk arasında, kamuoyunda bilinen önyargıları kullanır. Şiddete uğrayan kadın damgasını yememek ya da şiddetin utancını taşıyan kadın damgasını yememek, zayıf kadın algısına kapılmamak için bizim utanmamızı ister. Onun utancını biz taşırız, o utançla biz yaşarız. O utancın sonucu bizi gizliliğe de iter. Yine şiddetin beslendiği, yeşerdiği topraklardan bir tanesi de gizliliktir. Şiddet genellikle son ana kadar gizlilik içinde gerçekleşir. Şiddete uğrayan kadın olarak biz yaşadıklarımızı saklarız, söylemeyiz, üstünü örteriz, bahaneler uydururuz. Hatta kendi ellerimizle delilleri yok ederiz. Çünkü utanırız ve açığa çıkmasından korkarız. Bu hem zaman içinde bizi yalnızlaştırır ve soyutlaştırır hem de gün gelip de şiddeti anlatmak istediğimiz zaman bize inanacak, hikâyemizi destekleyecek ya da hikâyemizi kanıtlayabilecek deliller bulmak konusunda çok zorlanırız.

Yine şiddet uygulayıcısı bizim sınırsızlık yaşamamızı ister. Çünkü şiddet uygulayan kişinin kişisel sınırları vardır, özel alanları vardır. Ama bizim yoktur. Olmadığına inanmamızı ister, yokmuş gibi davranır. Sizin olan her alan aslında onun da alanıdır. Hayır demeye hakkınız yoktur. Karar verme hakkınız yoktur. Zamanla siz onun bir uzantısı haline gelirsiniz. Onun kararları, sizin kararlarınızdır. Sizin için neyin doğru olduğunu o sizden daha iyi bilir. Ve sizin adınıza da her aşamada karar verir.

Yine şiddet uygulayıcısı, şiddet gören kadının kendisine travmatik olarak bağlanmasını ister. Çünkü şiddete uğrayan kişi şiddet uygulayan kişiye duygusal olarak bağımlı hale geldiği zaman, o zaman bir kuklacının ipinin ucundaki bir kukla gibidir. Ne yazık ki travmatik bağlanma aslında şiddetin en çelişkili ve en üzücü mekanizmalarından bir tanesidir. Şiddet uygulayıcısı her zaman kötü bir insan olmadığı için arada güzel ve mutlu günler de olduğu için bu öngörülemeyen mutlu ve güzel günlerin de etkisiyle aralarında bir bağ gelişir. Ne yazık ki çoğu zaman şiddet uygulayan kişi, aynı zamanda o kadını da en iyi tanıyan ve anlayan da kişidir. Çünkü buna çok yatırım yapmıştır. Sizi ve duygularınızı tanımak, manipüle etmek onun işine geldiği için her aşamada buna yatırım yapar ve sizi hayatta en iyi tanıyan kişi de olabilir. Yine depresyonda olmanız şiddet uygulayan kişinin çok işine gelen bir durum. Birçok yönden çok işine gelen bir durum çünkü ne kadar depresifseniz, o kadar az hayat enerjiniz vardır. Durumunuzu fark edecek, değiştirecek yaşam gücünüz o kadar azdır. Yeni adımlar atacak hamlelerde bulunacak enerjiniz, haliniz yoktur. Ama aynı zamanda bu depresif durumunuz, isteksizliğiniz, motivasyonsuzluğunuz sizi yeniden suçlu hissettirmek için kullanılabilir. “Niye bana karşı bu kadar soğuksun, niye bu kadar isteksizsin, niye çocuklarla ilgilenmiyorsun?” gibi yeniden yeniden sizi kendinize güveninizi yıkabileceği bir adım olarak kullanılabilir. Aynı şekilde korku da şiddet uygulayıcısının uyandırmak istediği, sürekli uyandırıp canlı tutmak istediği bir duygu. Çünkü ondan korkarsanız, sözleriyle, davranışlarıyla, tehditleriyle, bakışlarıyla, imalarıyla sizi sürekli gerçek veya sanal gelebilecek bir tehditle hizaya sokabilir. Bir zaman sonra size gerçekten şiddet uygulaması da gerekmiyor. Siz bir öğrenilmiş çaresizlik durumu içerisine girersiniz zaten, o şiddetin gelmesinin kaçınılmaz olduğunu, bunu durdurmak için de yapabileceğiniz hiçbir şey olmadığına inanır, o gerçeği kabul ederek olduğunuz yerde kalmaya devam edersiniz.

Sizi soyutlamaya çalışır şiddet uygulayıcısı. Çünkü şiddet için bir taraftan var olan dünya görüşünüzü ve kişiliğinizi yıkması gerekiyor, öbür yandan da yeni, daha bağımlı bir dünya görüşünü ve kişiliği oluşturması gerekiyor. Bunu yaparken de hiç kimsenin onun işine karışmasını istemez. Yıktığı özgüveninizi, saldığı korkuyu, öğrettiği çaresizliği, tuğla tuğla birisinin yeniden inşa ederek sizi güçlendirmesini istemez. Yalanlarının ortaya

çıkmasından korkar. Mesela aptal olmadığınızı fark etmenizden, aslında hayatta ondan başka da birileriyle beraber olabileceğinizden, muhtaç olmadığınızı fark etmenizden korkar. Bu yüzden de aile, arkadaş, iş ve sosyal çevrenizle olan ilişkilerinizi ilişkinin başından beri adım adım sabote eder ve sizi yalnızlaştırır. Yine sizin kadınları durduran, hapseden, tuzaklayan, geleneksel ve kültürel kodlarla bağlanmanız da her aşamada çok işine gelir, onun işini hafifletir. Çünkü siz zaten kendiniz ne kadar az hakkınız olduğunu düşünürseniz, ne kadar iyi davranılmayı az hak ettiğinizi düşünürseniz onun size yaptıklarını kabul etmeniz o kadar daha kolay olur. Aynı zamanda sizi kötülemek için kullanabileceği, kendine mağduriyet yaratabileceği bütün her türlü bağımsızlığınızı veya psikolojik zorluğunuzu da sonuna kadar destekler. Çünkü bu sayede hem kendini aklar hem de sizi suçlar. Zaten psikolojik sorunlarınız vardır, zaten dengesizsinizdir, zaten alışkanlıklarınız vardır... Kendinize güvenmemeniz, kendinize saygı duymamanız için çentik çentik bunları yontarak yoluna devam eder.

Şimdi bunları anlamak, tanımak ve bilmek çok çok önemli. Çünkü o zaman bu taktikler güçlerini kaybediyor. Nasıl ki bir sihirbazın büyüleyici bir numarasının ardındaki hileyi fark ettiğiniz zaman, o numarayı artık aynı şaşkınlıkla ve aynı hayranlıkla izleyemiyorsanız, şiddet uygulayıcısının da size yaptıklarını fark ettiğinizde, onun satranç oyunu gibi adımlarını tanıyabildiğinizde, bir sonraki adımı öngörebildiğinizde; bu sizi güçlendiren ve özgürleştiren, hem o ilişkiden çıkmanıza destek olan, hem de daha sonraki ilişkilerinizi de oluştururken nelere dikkat etmeniz gerektiğini, sizde uyanan hangi duyguların alarm işareti olması gerektiği konusunda sizi bilgilendirerek gelecekte de kendinizi şiddet ilişkilerinden uzak tutmanıza destek olan yöntemler. Bu yüzden bunların üzerinden detaylı bir şekilde geçmek istedim.

Bunlarla birlikte şiddet görmüş bir kadına destek olurken nelere dikkat etmemiz gerektiğinden de kısaca bahsetmek istiyorum. Çünkü bu söylediklerimin panzehiri de şiddet gören kadınlarla çalışırken üstlendiğimiz tutumla ilgili. Biz şiddet uygulayıcısı her ne yaptıysa onun tam tersini yaparak kadını güçlendirebiliriz. Biliyoruz ki şiddet uygulayıcısı kadına baskı yapar, kararlarına baskı yapar. O zaman bunun karşılığında bizim de sabırlı olmamız gerekiyor. Şiddetin yarattığı etkilerin ve kafa karışıklığının, o sis bulutunun hemen dağılmayacağını, ne yapılacağına karar vermenin zaman alacağını bilmemiz, yavaşlamamız, onun kararına ve onun yargısına saygı duymamız gerekiyor. Yine şiddet uygulayıcısı üstten konuşur. Biz asla ne kadar profesyonel olursak olalım, ne kadar akademik bir noktada olursak olalım asla üstten değil, eşit bir yerden konuşmalıyız. Çünkü eğer karşımızdaki kadın ile sanki ondan daha iyi biliyormuşuz ya da ondan daha akıllıymışız ya da onun başına gelen bizim başımıza asla gelmezmiş gibi konuşursak, o zaman biz de şiddet uygulayıcısının ona söylediğinin aynısını bir kere daha, daha ciddi ve saygı duyduğu bir merciden yeniden söylemiş oluyoruz. Ve amacımıza hizmet etmeyen bir şekilde onu yeniden şiddet döngüsünün içine itmiş oluyoruz. Yine şiddet uygulayıcısı der ki “Ben senin ne düşündüğünü ve senin neye ihtiyacın olduğunu senden çok daha iyi biliyorum. Aynı şekilde çocuklarının da neye ihtiyacı olduğunu daha iyi biliyorum.” Onun için kadını kendi şiddetinin ve kendi hayatının uzmanı kabul etmek konusunda çok dikkatli olmamız gerekiyor. Yine şiddet uygulayıcısı bütün konuşmaları domine eder. Yani o kadar çok konuşur, o kadar çok argüman getirir, o kadar çok mantıksal veya mantık dışı sözlerle kadını bunaltır ki kadının kendini ifade edebileceği ve düşünebileceği bir zemin yaratmaz. O zaman biz bunun tam tersi daha az konuşmalıyız ve daha çok dinlemeliyiz. Bu yapması söylemesinden daha zor olan bir şey ama çok fazla konuştuğumuz zaman yine kadına benim düşüncelerim, benim söyleyeceklerim senin söyleyeceklerinden çok

daha önemli mesajını vermiş oluyoruz. Yine şiddet uygulayıcısı inanır ki “Senin hayatını kontrol etme yetkisi benim elimde var.” Biz bunu yapmamaya çok özen göstermeliyiz. Yani her kadının hayatının kontrolü, mutlaka hatalarıyla, doğrularıyla o kadının elinde olmalı. Yine şiddet uygulayıcısı kadın adına düşünür, biz kadınla birlikte düşünmeliyiz. Kadını korkutur, biz kadını sakinleştirmeli, onun güçlenmesine katkıda bulunmalı ve onun yanında olmalıyız. Alarm işaretlerinden de bahsetmek istiyordum, onlara vakit kalmadı ama sorularda olursa bahsederim. Çok teşekkür ediyorum.

PANEL III
Şiddetten Uzak Yaşamlar Kurmak: Zorluklar ve Destek Mekanizmaları

Kadınlar için Şiddetsiz Bir Yaşam Mümkün mü? Aile, Devlet ve Piyasa Kıskacında Kısıtlar, Zorluklar ve Olanaklar

Çok teşekkür ederim. Ben bugün aslında konuşmamı bir miktar ekonomik özgürleşme, şiddet sarmalının içerisindeyken ya da sarmaldan çıkmışken, iktisadi kanallar kadınları ne gibi olanaklar, ne gibi zorluklar ve ne gibi kısıtlarla karşı karşıya bırakıyor, biraz bunları tartışmak üzere kurguladım. Dolayısıyla, aslında bu konuyu gene mümkün olduğu kadar resmin bütününe, refah hizmetlerine ve refah kaynaklarına bakarak tartışmayı anlamlı bulduğum için, çerçeveyi buradan kurmam gerektiğini düşündüm.

Biliyoruz ki refah hizmetlerini ve refah kaynaklarını topluma dağıtan temel unsurlar piyasa, kamu ya da devlet mekanizmaları ve de daha enformel ya da özel alan diye tanımlayabileceğimiz aile, akrabalık ilişkileri ve benzeri. Dolayısıyla bu refah hizmetlerinin bu kurumsallıklar üzerinden üretildiğini ve dağıtıldığını düşündüğümüzde aslında bu hizmetlere kimin eriştiği, nasıl eriştiği, hizmetlerin ne kadarına erişebildiği tamamen bu temelde belirleniyor. Yani sizin piyasa içerisindeki konumunuz, piyasa tarafından sağlanan hizmet ve mekanizmalara nasıl eriştiğinizi çok net biçimde şekillendiriyor. Toplumsal yaşam içerisindeki konumunuz, aile desteği, aile dayanışması açısından ne gibi destekler alıp alamayacağınızı belirliyor. Özellikle boşanma gibi mesela, toplumsal normların dışına çıkmaya teşebbüs ettiğimiz durumlarda bunun sınırlarını zorluyoruz. Bu dayanışmacı

Burcu Yakut Çakar

Boğaziçi Üniversitesi

Boğaziçi Üniversitesi Ekonomi Bölümü'nde lisans ve yüksek lisans eğitimini, Marmara Üniversitesi İngilizce İktisat Bölümü'nde doktora eğitimini tamamladı. Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Forumu'nda çalıştı ve araştırmacı sıfatıyla 2004-2011 arasındaki dönemde bazı araştırma projelerine katkıda bulundu. 2012-2016 yılları arasında Kocaeli Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü'nde öğretim üyesi olarak görev yaptı.

İlgilendiği araştırma konuları sosyal politikayla siyasal ekonominin kesiştiği alanlar. Sosyal politika ekonomisi, kamu politikaları analizi, kadın istihdamı, toplumsal cinsiyete dayalı bütçeleme, mikro-simülasyon, vergi dışı gelir analizi, yoksulluk ve sosyal dışlanma, emeklilik reformları ve emek piyasası gibi konu başlıklarını karşılaştırmalı olarak çalışıyor. Sosyal politikaların dönüştürülmesi, yoksulluk ve eşitsizlik, kadın istihdamının seyri, toplumsal cinsiyete dayalı bütçeleme, sosyal destek mekanizmaları ve kadınları hedefleyen sosyal politikaların ve refahın kavramsallaştırılması üzerine yürütülen ortak çalışmalarda yer aldı.

İngiliz Sosyal Politikalar Derneği (SPA) ve Uluslararası Feminist Ekonomistler Derneği (IAFFE) üyesi. Development and Change, Journal of European Social Policy, Social Science and Medicine, Social Policy and Administration gibi yayınlarda makaleler yayınladı ve Türkçe ve İngilizce dillerinde yayınlanan bazı araştırma raporlarının hazırlanmasında yer aldı.

mekanizmalara ne kadar erişip erişemeyeceğiniz tam da bu değişen statü ve konumunuz itibarıyla şekilleniyor. Kimi zaman kısıtlanıyor, kimi zaman tamamen ortadan yok oluyor. Dolayısıyla aslında meseleye böyle bir refah sistemi perspektifinden baktığımızda, özellikle bu sistem içinde kadınlar açısından temel soru gerçekten kendi özerkliklerini, otonomilerini koruyarak, aslında özerk bireyler olarak bir yaşam kurabilme ve bu yaşamı sürdürebilme olanaklarına ne kadar sahip olduklarıdır. Özellikle bu refah sistemleri üzerine yazılmış yazının ciddi anlamda aldığı feminist eleştirinin, kadının özerkliği ve bu özerklik üzerinden kurgulayacağı yaşam biçimlerini ne derece mümkün kılabildiğini tartışmaya açması söz konusu oluyor. Bu anlamda da benim açımdan özellikle böyle bir konuyu tartışırken bu perspektiften bakmak son derece önemliydi. Bunu yaparken de bu özerkliği ne kadar oluşturabileceğimiz ve bu özerkliğin sınırını nereden tanımlayabileceğimize ilişkin olarak Ann Orloff'un refah sistemlerine getirdiği bu feminist eleştiri çerçevesini iki tane temel unsurla tartışmayı önemli buldum. Bunlardan bir tanesi toplumsal cinsiyet temelli iş bölümü. Bu aslında tam da demin bahsettiğim sistem içerisinde sizin nerede olduğunuzu ve sizden ne beklendiğini şekillendiriyor. Bir diğeri de kadınlar açısından, özellikle bireyler olarak bağımsız yaşamlarımızı ekonomik faaliyetler üzerinden desteklemeye ve sürdürmeye çalıştığımız dönemde, nasıl iktisadi faaliyetlerle ilişki kuruyoruz ve sistem olanakları bize neler sunuyor konusu.

Öncelikle iş bölümü meselesinden başlayabiliriz. Ben biraz Türkiye'de genel resmi konuşup daha sonrasında da aslında bu durumun şiddet sarmalından çıkmış ya da o sarmalın içerisinde halihazırda mücadele etmekte olan kadınlar için ne ifade ettiğini tartışmayı düşündüm. Dolayısıyla bu iki tema üzerinden sunacağım genel resmin aslında şiddetle mücadele eden kadınlar açısından da belirleyici olduğunu düşünüyorum. Toplumsal cinsiyet temelli iş bölümü bağlamında baktığımızda aslında bu iş bölümünü hane içerisinde çok net bir biçimde "içişleri"nden kadının doğal olarak sorumlu olması, iktisadi faaliyet dâhil dışarıdaki bütün işlerden de erkeğin sorumlu olması biçiminde son derece yerleşmiş normlar üzerinden görmek mümkün.

Tabii sayılar çok anlamlı bir biçimde bütün bu gözlemleri ve tespitlerimizi destekliyor. Örneğin, TÜİK'in yaptığı zaman kullanım çalışması var. Bu, hane içerisindeki 15 yaş üzeri kadın ve erkek bireylerin 24 saat boyunca hangi faaliyetlerle uğraştıklarını süre ve faaliyet bazında kaydetmelerini isteyen bir anket çalışması. Türkiye genelinde yapılıyor, çeşitli sosyo-ekonomik düzeylerdeki haneleri kapsamaya uğraşıyor, yani temsili nitelikli vs. Burada benim çarpıcı bulduğum bir ufak veri bize eşitsiz iş bölümü olduğunu gösteriyor. Ama bu eşitsiz iş bölümünün çalışma yaşamına dâhil olmuş kadınlar açısından da aynı şekilde devam ediyor olması bu anlamda çok önemli. Yani kadınlar günün ortalama beş saatini ev ve hane halkının bakımı diye tanımladıkları faaliyetle geçiriyorlar. Dahası, çalışan kadınlar açısından bu faaliyetin ortalama süresi ne yazık ki azalmıyor. Çalışan kadınlar profilinin de özellikle eğitim düzeyi ve gelir düzeyi itibarıyla farklılaştığını da düşünürsek, hane halkı ve ev bakımı için harcanan sürenin günde üç buçuk saatin altında olmayışı, aslında yükün hâlihazırda kadın çalışsa da çalışmasa da eşitsiz bir biçimde bölüşüldüğünü gayet güzel gösteren bir veri. Burada, ev ve hane halkı bakımı faaliyeti ile yemek, temizlik, çamaşır, ütü, çocuk bakımı yani hem hanenin hem de hane bireylerinin hepsinin bakımını kastediliyor. Bu anlamda da çalışan bir kadın olmak sizi bunlardan özgür ve muaf kılmıyor. Çünkü örneğin, çocuk bakımına harcanan toplam sürenin dağılımına baktığımız zaman çalışan kadınlar hane halkı ve ev bakımıyla harcadıkları sürenin yüzde 13'ünü çocuk bakımıyla geçiriyorlar. Çalışmayan kadınlar yüzde 14'nü çocuk bakımıyla geçiriyor. Dolayısıyla çalışan bir kadın açısından eve geldikten sonra bakım

için harcadığı vakit gene az değil. Bir başka örnek: Hanenin bakımı itibarıyla yemek ve benzeri işler için harcadıkları vakit açısından çalışan kadınlarla çalışmayan kadınlar arasında hiçbir fark yok. Genel olarak çizdiğim bu resim aslında iş bölümünün açıkça eşitsizliğini ve çalışıp çalışmamanın, iktisadi faaliyete katılıp katılmamanın bir şekilde bu eşitsizliği kırabilecek bir niteliği olmadığını çok net bir biçimde ortaya koyuyor. Zaten kamusal bakım hizmetleri ve desteklerinin de son derece az olduğu, yetersiz olduğu bir ortamda çok da şaşırtıcı veriler değil bunlar. Hepimizin de gündelik yaşamları içerisinde deneyimlediği veriler. Bu anlamda cinsiyete dayalı eşitsiz iş bölümü bizim açımızdan özellikle ekonomik özgürleşmeyi tartışırken önemli unsurlardan biri.

Bir taraftan da ekonomik açıdan özgürleşmeyi bir miktar, birikim, varlıklar, mal varlığı üzerinden konumlamak ve tanımlamak mümkün olabilir. Ama tabii bu anlamda baktığımızda birikim ve mal varlığı açısından da bir eşitsizlik söz konusu. Birikim ve mal varlığına ilişkin birazdan örnekleyeceğim veriler ise Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Aile Yapısı Araştırması'ndan. Bu araştırma belirli aralıklarda tekrarlanan bir çalışma olduğundan zaman içindeki değişimleri de gösterebiliyor. 2006 itibarıyla kadınların yüzde 83'ünün hiçbir şekilde gayrimenkul sahipliği olmadığını görüyoruz. Dolayısıyla kadınlar açısından birikim ve mal varlığı olarak bu anlamda dayanabileceği, güvenebileceği bir birikim söz konusu değil. 2011 itibarıyla bir miktar artış söz konusu ama bu artışa dikkatlice baktığımızda, artışın özellikle kırsal ve kentsel alandaki mülkiyet sahipliğinin farklılaşmasından, getirilen mevcut politika değişikliklerinden ya da örneğin vergi ve benzeri borçlar nedeniyle özellikle erkeklerin üzerinde olan mal varlıklarının kadınlara doğru devredilmesi gibi sebeplerden kaynaklandığını görebiliriz. Aslında buradaki artışın bir miktar iktisadi krizin beraberinde getirdiği bir artış olduğu da söylenebilir. Tabii eğitim düzeyi açısından baktığımızda, mal varlığına sahip kadınlar arasında bu birikimin ya da mal varlığının türünün farklılaşması söz konusu. Medeni duruma göre baktığımızda, mal varlığına sahip kadınların eşi ölmüş kadınlar olduğunu, dolayısıyla miras yoluyla mal varlığının kendilerine kaldığını ya da gelir düzeyi ve eğitim düzeyi yüksek grup arasında da boşanmanın ve boşanma sonrasındaki mal paylaşımının aslında bu birikim, mal varlığı eşitsizliğini bir miktar değiştiren niteliği olduğunu görmek mümkün. Ama verilerin geneli bize gene birikim ve mal varlığı açısından çok ciddi anlamda eşitsizlik olduğunu gösteriyor.

Üçüncü bir örnek olarak istihdam ve ekonomik faaliyetlere erişime bakmayı uygun buldum. Burada da iktisadi faaliyete katılımı tanımlarken demin de bahsettiğimiz hane içi eşitsiz iş bölümü üzerinden baktığımızda, aslolanın kadınların hane içerisindeki ve ailedeki rolü olduğunu ve tüm iktisadi faaliyetlere katılımını da bu konum ya da roller üzerinden yürütmek durumunda olduğunu ya da o konumun gereği olan sorumluluklar üzerinden tanımladığımızı görüyoruz. Türkiye'de kadınların iş gücüne katılımının son derece düşük düzeylerde olması hepimizin son 10-15 senedir tartıştığı bir husus. Öyle ki, sadece üç kadından birinin iktisadi faaliyette bulunduğu, özellikle kentsel alanda bunun çok çok daha düşük düzeylerde olduğu, halihazırda iktisadi faaliyetin dışında 20 milyon kadının mevcut olduğu ve bunun 11 buçuk milyonunun da kendini ev kadını olarak iktisadi faaliyetin dışında tanımladığı bir yapıdan bahsediyoruz. Dolayısıyla böyle bir yapı içerisinde çalışanlara baktığımızda, çalışanların sadece üçte biri kadın. Bunun çok ciddi bir bölümü hizmet sektöründe çalışıyor, önemli bir kısmı düşük nitelikli ve kolay ikame edilebilir pozisyonlarda çalışıyor. Yaş grupları itibarıyla kadınlar arasında da, yaşam döngüsü üzerinden önemli bir eşitsizlik var. Özellikle genç kadınların iktisadi faaliyetlere katıldıklarını ancak evlilik ya da çocuk sahibi olmak gibi yaşam döngüsü içe-

risindeki değişikliklerin aslında kadınların iktisadi faaliyetten ciddi anlamda çekilmesine neden olduğunu görebiliyoruz. Yaşam döngüsü şu açıdan önemli: Kadınlar eğer genç yaşlarda çeyiz parası için çalışıyorlar, evlendikten sonra, özellikle çocuk sahibi olduktan sonra destek mekanizmaları, toplumsal bakım mekanizmaları, bakım konusunda onlara destek olmadığı için iktisadi faaliyetten çekilmek durumunda kalıyorlarsa ve hayatlarının bir noktasında bir kriz yaşadıklarında, şiddete maruz kalıp bağımsız bir yaşam kurmaya kalktıklarında, boşanmaya kalktıklarında, hanelerini çekip çeviren adam terk edip gittiğinde tekrar çalışma yaşamı içerisine girmeye çalışmak onlar için ciddi bir sorun teşkil edebiliyor. Çünkü tekrar girmeye çalıştığı ortamdan uzaklaşalı epey olmuş. Bir taraftan nitelik, beceri itibarıyla birtakım yetersizlikler söz konusu olabilir. Bunu tamamlayıcı mekanizmaların da Türkiye ölçeğinde ne kadar az olduğunu düşündüğümüzde aslında yaş grupları açısından yaşam döngüsü içerisindeki bu evlilik, çocuk sonrası çekilmenin daha sonra geri girmek durumunda kaldığında daha ciddi anlamda dezavantajlı durumlar yarattığını görmek mümkün. Katılabilenler içinse tabii ki çalışma yaşamına dair işlerin niteliği ortada. Öte taraftan kayıt dışı diye halihazırda çalışma yaşamının çözülemeyen, gittikçe de kronikleşen sorunundan bahsediyoruz. Daha güvencesiz çalışma koşullarından bahsediyoruz. Ücret düzeylerinin düşüklüğünden bahsediyoruz, ücretler arasındaki farklılaşmadan bahsediyoruz. Sosyal güvenlik ya da sosyal güvence dediğimizde aslında burada ciddi anlamda kadınların ikinci konumda, bağımlı olma meselesi var. Yani, birinin eşi olmak ya da birinin kızı olmakla sosyal güvenliğe erişim söz konusu. Öte taraftan kendi hak sahibi olarak sosyal güvenlik sistemi içerisinde bulunan kadınların sayısının da son derece az olduğunu biliyoruz. Dolayısıyla ekonomik anlamda özerk olabilmek, özerk yaşam kurabilmek, tam da böylesi bir çalışma yaşamıyla mücadele etmek demek. Bu alan da bu anlamda demin tasvir etmeye çalıştığım mevcut durumuyla çok da parlak bir görüntü arz etmiyor.

Çizmeye çalıştığım resmin tamamına baktığımızda aslında tek bir unsuru hatırlamakta yarar var. Konuşmamın başından itibaren refah sistemini piyasa ve aile durumunu da katarak genel olarak tanımlamaya çalıştım. Özellikle sosyal politika alanındaki müdahalelere baktığımızda, bu müdahaleler yani mevcut kamusal mekanizmalar bu anlamda eşitsizlikleri gidermek ya da eşitsizlikleri pekiştirmek açısından son derece kritik bir önem arz ediyor. Böyle düşündüğümüzde halihazırda şiddet sarmalında olan ya da bu sarmaldan yeni çıkmaya çalışan kadınlar açısından baktığımızda, kurumsal mekanizmalar nasıl destekler sağlayarak bu özerk yaşamı kurmaya yardım edebilir sorusunun cevabını bir miktar 6284 sayılı Kanun'un maddeleri arasında görmek mümkün. Örneğin, bakım mekanizmasına destek yok, maddi açıdan desteklenmesi lazım diyoruz. Yasa "Tamam maddi yardımlar var" diyor. Mesleki rehberlik ve danışmanlık verilir diyor ama biliyoruz ki pratikte bunların hiçbiri iyi işlemiyor. Bunların işlemediği ölçüde hem şu anda sığınaklarda kalan kadınlar hem de sığınak sonrası yaşam kurmaya çalışan kadınlar açısından bu minvaldeki kurumsal mekanizmaların olması gerektiği gibi hızlı, hemen müdahale eden, olması gerektiği gibi sorun çözücü ya da olması gerektiği gibi hakkaniyetli, eşitlikçi olmadığını görebiliyoruz. İşte bir şekilde özerk yaşamını kurabilmek için nakit desteğine ihtiyaç duyduğunda Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı üzerinden geliştirilen sosyo-ekonomik destek programı var. Bu sosyo-ekonomik destek programı, nispeten yoksulluk yardımı dışında kurgulandığını düşünebileceğimiz bir mekanizma çünkü işin içinde eve giden, ziyaret eden, durumu değerlendiren bir sosyal hizmet uzmanı var diyoruz. Gerektiğinde sadece nakit desteği vermek dışında işte o ailenin psiko-sosyal açıdan desteklenmesi için rehberlik, danışmanlık ve yönlendirme yapmak durumunda ama pratikte bunların hiçbiri işlemiyor. Çünkü uzman sayısı az, uzmanların yükleri çok

fazla. Vaka çalışmalarını derinlikli yapamıyorlar. En az altı ayda bir izlemeleri gereken hanelere yılda bir kere gidiyorlarsa hem müdürleri hem de onlar çok mutlu. Dolayısıyla bu anlamda şiddetsiz bir yaşam, şiddetsiz ve özerk bir yaşam kurmaya çalışan kadınların sorunlarına hemen, acil bir biçimde cevap verebilecek, ihtiyaçlarını gerektiği gibi sağlayabilecek mekanizmalar ne yazık ki var ama yok. Öte taraftan bu gruplarda çalışmanın gerektirdiği birtakım hassasiyetlerden de yoksun bizim kurumsal mekanizmalarımız. Örneğin diyoruz ki: "Tamam kadın ekonomik anlamda özerk olsun, kendi işini kursun." Kendi işini kurması bir sosyal güvenlik kaydı oluşturması demek. Bugün sosyal güvenlik kayıtları özellikle şiddet mağduru kadınların korunması gereken gizlilik durumunun tamamen dışında. Her türlü kayıt herkesin kolaylıkla erişebileceği yerlerde. Dolayısıyla böyle bir yerden düşündüğümüzde aslında ne kurmaya çalışıyoruz sorusu baki kalıyor. Zira bir sürü aslında hali hazırda kurulmuş, işleyen ve etkin görülen ama bir yandan da bu grupların kırılganlığını çok daha fazla artıran bir mekanizmayla karşı karşıyayız.

Toparlayacak olursam, refah hizmeti ve refah sistemi diye tanımlamaya ve tartışmaya başladığım bu çerçeve, tamamen aileyi önceliklendiren, kadını da aile içerisindeki konumu üzerinden tanımlayan bir kurgu ortaya çıkarıyor. Bu haliyle aslında bir "güvence" ağı oluşturmaktan çok bir "kıskaç" haline gelmiş bir yapıdan bahsediyoruz. Bu kıskaç hani bir taraftan size dört başı mamur bir ağ sunması gerekirken sizi olabildiğince belli kısıtlar içerisine sokmaya çalışan, bu cendereler içerisinde karşı karşıya kalabileceğiniz hassas durumlara karşı da hiçbir şekilde koruma geliştirmeyen bir kıskaç. Dolayısıyla bu sistem aslında bir yönüyle makbul olmayı tanımlıyor, yani makbul olan kadını tanımlıyor. Bu açıdan Türkiye'de örneğin boşanmış olan kadın makbul kadın değil. Çünkü sosyal yardım sistemimiz diyor ki "Ancak senin kocan eceliyle öldüyse ve sen böylece eşi vefat etmiş statüsündeysen ben sana iki ayda bir nakit desteği veririm. Ama boşanma gibi iradi bir kararı sen aldıysan, yani sen iradi olarak aile kurumunun dışına çıktıysan o zaman kusura bakma. İkiniz de yalnız kadınsınız ama yalnız olmak senin iradi kararın, dolayısıyla ben sana bu kamusal destek mekanizmasını sağlamam." diyen bir yapı var. Dolayısıyla makbul olan ve olmayan diye çok net ayrıştıran bir kurumsal yapıdan bahsediyoruz. Burada tabii makbul olmayı ve olmamayı konuşurken de dâhil etmemiz gereken diğer gruplar var: Seks işçileri, şiddet ve şiddet sonrası yaşam kurmaya çalıştığını düşündüğümüz mülteciler, sığınmacılar, göçmen kadınlar, LGBTİ bireyler… Dolayısıyla bu anlamda makbul olmak ve bu kurumsal yapının nasıl bir makbullük tanımladığını da konuşmak önemli diye düşünüyorum. Şiddetle mücadele konusunda da mekanizmaların bütünlüklü ve tutarlı olmadığını görüyoruz. Refah sistemine baktığımızda da belki bir kevgir gibi bir güvence ağı var karşımızda. Kıskaç demeyelim, ağ diyelim; güvence açısından gördüğümüz koca delikli bir kevgir ve kevgirin delikleri bir sürü nedenden ötürü büyüyor. Bu delikler büyüdükçe de sizin kevgirin üzerinde tutunmaya çalışmanız, güvence ağının içinde kalabilmeniz gittikçe zorlaşıyor. Bu anlamda da tekrar baştaki soruya dönmeyi önemli buluyorum: Hakikaten özerk bireyler olarak bir yaşam kurabilmek ve bu yaşamı sürdürebilmek ne kadar mümkün? Bu yapı üzerinden tekrar düşünmek lazım ve belki de bu yapıyı bozup, yani bu yapının bozulma biçimini de tartışıyor olmamız lazım deyip bitireyim. Teşekkür ederim.

PANEL III
Şiddetten Uzak Yaşamlar Kurmak: Zorluklar ve Destek Mekanizmaları

Yaşamlarımızı Yeniden Kurmak: Birlikte Çalışmak

Merhaba.

Bugün bu kadar çok ülkeden gelen kadınla birlikte konuşmak için buraya davet edilmiş olmaktan dolayı kendimi son derece ayrıcalıklı hissediyorum. Ancak yine de bu bana, ev içi şiddet ve tacizin ne kadar yaygın olduğunu ama ayrıca, birlikte çalışarak, dünyanın her yerindeki kadınlara yardım etmek için, birbirimizden ne kadar çok şey öğrenip deneyimlerimizi paylaşabileceğimizi de hatırlatıyor. Sizlerle paylaşmak istediğim araştırma tacizkar ilişkileri terk ederek Women's Aid tarafından yürütülen sığınaklara gitmiş olan kadınların pratik ve duygusal ihtiyaçlarına bakmakla işe başladı. Bu kadınlar benim için büyük bir anlam kazandı ve ihtiyaçları hakkında bir kitap yazdıktan sonra, daha sonra başlarına ne geldiğini ve yaşamlarına nasıl devam ettiklerini gerçekten bilmek istedim. Böylece, birkaç yıl sonra, birçoklarına geri dönebilme ve ne yaptıklarını anlama ve tecrübelerini daha geniş bir okur kitlesiyle paylaşma imkânı buldum.

Son 16 yıl boyunca karşılaştığım kadınların hepsi başka kadınlara yardım etmek ve ev içi şiddet ve tacizi genelde kuşatan sessizliği bozmak için deneyimlerini paylaşmak istediler. Her bir aile içi şiddet deneyimi farklıdır, çünkü her kadın farklıdır ama bu yüzeysel farklılığın altında, duygularının ne olduğu, ihtiyaçlarının ne olduğu ve talep ettiklerinin ne olduğu konusunda bir uzlaşma buldum. Bugün konuşanları dinlerken ve bunları İngiltere'ye ilişkin bilgimle kıyaslarken, şunu gördüm: Gerçekten de durum ülkeler ve kıtalar çapında tutarlılık gösteriyor.

Hilary Abrahams

Bristol Üniversitesi, İngiltere

İngiltere Bristol Üniversitesi, Toplumsal Cinsiyet ve Şiddet Araştırmaları Merkezi'nde doçent unvanıyla çalışıyor. Şiddet sorunu yaşayan aileler için destek ihtiyaçları ve hizmet sağlanması konusunda yoğunluklu olarak çalışmalar yürüttü. Hükümet kaynaklarından sağlanan konut yardımı ve desteklerin değerlendirilmesine yönelik yürütülen geniş çaplı bir araştırma projesi de bu çalışmalar arasında sayılabilir.

2007 yılında yayınladığı Supporting Women after Domestic Violence; Loss, Trauma and Recovery (Aile İçi Şiddet Sonrasında Kadınların Desteklenmesi; Kaybedilenler, Travma ve İyileşme) adlı kitabında, şiddet içeren ilişkilerden çıkan ve yeniden ev bulana dek sığınakta kalan kadınların pratik ve duygusal destek ihtiyaçlarını inceledi.

Kitap sonrasında British Academy'den aldığı destekle, şiddet yaşamından çıkan bu kadınlardan bir grup kadının 7 yıllık bir süre boyunca hangi aşamaları deneyimlediğini takip ettiği bir çalışma gerçekleştirdi ve ikinci kitabı olan Rebuilding Lives after Domestic Violence: Understanding Long-term Outcomes (Aile İçi Şiddet Sonrasında Yeni Yaşamlar Kurmak: Uzun Vadeli Sonuçları Anlamak) adlı kitap da bu kadınların sesini duyurmuş oldu.

Şu anda gerçekleştirdiği çalışma, evsiz kadınların ihtiyaç duyduğu destek ve hizmetlere odaklanmaktadır.

Bu ihtiyaçların neler olduğunu aslında sadece kadınların sesini gerçekten dinleyerek öğrenebiliriz ve ben de sizi mülakat yaptığım kadınlardan biriyle tanıştırmak isterim. Ona Janna diyeceğim, gerçek adı bu değil. Tacizci bir partnerle birlikteyken hissettikleri şunlardı:

“Kendimi şu kadar, bir hiç gibi hissediyordum. Sokakta bile başımı yerden kaldıramıyordum. Kendimi bir hiç gibi hissediyordum, bu seni mahvediyor. Yani, bana fiziksel olarak ne yaptığını hatırlamıyorum bile”.

Ve beş yıl sonra, şöyle diyor: “Olayları farklı şekilde görüyorum. Öfkeli ve kızgındım ve artık öyle değilim. Daha sakin, daha olumlu… Yeniden kendime inanmamı sağladı.”

Yani bir kadın, iki söyleşi, arada beş yıl var ve bana göre, bu durum hemen akla üç soru getiriyor: Terk ettikten sonra öyle hissetmesine neden olan şey neydi; geçirdiği değişim süreci neydi ve değişim için ona yardımcı olan destek faktörleri nelerdi? Bu soruları yanıtlamak için, aile içi şiddetin yapısına ve etkisine bakarak işe başlamalıyız. Zihinsel ve duygusal taciz, korku, yalıtılmışlık, sürekli eleştiri ve aşağılama, mahremiyetin ihlali, sözel taciz, finansal taciz ve kontrol etme davranışları gibi meseleler var. Sonra yarabere, yanıklar, kırıklardan bıçaklama, boğazını sıkma ve ölüme kadar uzanan fiziksel şiddet var. Ayrıca cinsel şiddeti de dâhil etmeliyiz. Sadece tecavüz ve cinsel saldırı değil, güvenli seksten ve kendi üremesi üzerindeki kontrolden mahrum etme. Eminim ki siz buradakiler bu kısa özete daha birçok ayrıntı ekleyebilirsiniz. Zihinsel ve duygusal tacizi neden ilk sıraya koyduğumu merak edebilirsiniz. Çünkü bu kadınların en zor tahammül edebildikleri şey. Önceki konuşmacının söylediği gibi, kendilerine güvenlerini ve öz saygılarını ortadan kaldıran ve onları sürekli korku içinde bırakan, bu akıl oyunları ve manipülasyon. Onlara göre, iyileşmelerini sağlayan en önemli faktör bu.

Aile içi tacizin bu özel biçimine baktığımızda, bir sevgi ilişkisinin kişiye yakın olma, sürekli onunla birlikte olmak istemekle başladığını hatırlamamız gerek. Ancak tacizkar bir ilişkide, bu sevme sahiplenmeciliği hayatın ve düşüncelerin tüm yönlerini topyekûn kontrol etme arzusu haline gelir. Judith Hermann bir zamanlar bunu, “aşkın esiri olmak” olarak adlandırmış. Bu kontrol ihtiyacı yüzünden, kadınlar her türlü destekten yalıtılmış hale geliyor. Aileleri veya arkadaşlarıyla buluşmaları yasaklanabiliyor veya cep telefonu elinden alınarak, ulaşım imkânlarına erişimden yoksun bırakılarak veya belki de gerçekten şiddet ve taciz içeren davranışlarla alıp götürülerek bu buluşma çok daha zorlaştırılabiliyor. Bu sürekli gözetim ve kıskançlık patlamaları nedeniyle dışarıda istihdam edilmek de çok daha zor. Böylece kadının tek bir iletişim kaynağı kalıyor: Kendisini taciz edenle olan iletişim. Bu da her zaman saygısızca ve olumsuz, kadını sürekli aşağıya çeken bir iletişim. Böylece yavaş yavaş gerçeklik baş aşağı dönüyor ve kadın suçlu olanın kendisi olduğuna, bunun kendi hatası olduğuna ve kendi problemi olduğuna inanmaya başlıyor. Bu kadınlardan biri, Amy, şunu demişti: “Yalnızdım, konuşacak kimsem yoktu ve kafamın içinde sürekli tekrarlıyordum. Senin hatan, senin problemin ve bunu sen yaptın.”

Bunun kadınlar üzerindeki etkisi nedir? Ne zaman ve nerede bir olay patlayacağını öngöremedikleri için hiçbir fiziksel veya zihinsel güvenlik duygusu yoktur. Yaptığınız şeyler bir an doğru ve yarım saat sonra yanlış olduğunda, bütünüyle belirsiz hale gelirsiniz, hiçbir şey planlayamazsınız, belirli hiçbir şey kalmaz, tacizin kesinliği dışında ve bu durumda da gündelik hayatınızın hiçbir çerçevesi kalmaz. Olaylara veya insanlara veya hatta nihayet kendinize de güvenemez hale gelirsiniz. Ve sizi kuşatan yalıtılmışlık, utanç ve suçluluk duyguları yüzünden, sizinle birazcık potansiyel destek aradığınız herkes

arasında bir bariyer oluşur. Sadece sizi taciz edene sahipsinizdir. Ve sürekli eleştiri ve kontrolle, kadınlar kişisel onur duygularını, kendi idealleri ve fikirleriyle kendileri için biri olma duygularını yitirirler. Charmaine bana demişti ki, "Umutlarımı ve hayallerimi ve yıldızlara erişimimi aldı." Güvenlerini ve var olmayı hak eden bir varlık olarak kendilerine olan her türlü saygı duygularını yitirirler. Geriye sadece temel hayatta kalma ihtiyacı kalır ve bazı kadınlar için, ne yazık ki, bu da kalmaz ve kendi canlarını alırlar.

Bu durum dışarıdaki insanlar için anlaşılması bütünüyle çok zor bir durumdur, çünkü genelde hemen açık seçik hale gelmez. Hayley bana şunu demişti: "İyi görünebilirsin; gerçekten güçlü görünebilirsin, ama içten içe öyle değilsindir." Kaçınılmaz biçimde, bu taciz, duygusal ve zihinsel sağlığa hasar verir. Janna'nın bir hiç olmak ve hiçbir şeyi olmamakla ilgili söylediklerine geri dönersek, iyileşmenin başlaması gereken yer burasıdır.

İyileşme mekanizmasına baktığımızda, Maslow'un insan ihtiyaçları hiyerarşisine dair düşüncesini çok yararlı buluyorum. İnsanların yüksek doğaları ve yüksek ihtiyaçları olduğunu ve bir kez yiyecek, su, giysi ve barınma gibi temel hayatta kalma ihtiyaçları karşılandığında, aktif biçimde, bir topluluğa ait olma ve onun tarafından kabul edilme, öz değer ve öz saygı duygularını tecrübe etme ve kendi yeteneklerini geliştirmenin peşine düşeceklerini hissetmişti. Onları geri çekebilecek olan şeyler sosyal ve ekonomik dezavantaj ve eyleme geçme kapasitelerini ketleyebilecek veya hasar verecek biçimde, eski başarısızlıkların anısıdır. Ve buna aile içi şiddet bakımından baktığınızda, tacizin her türlü güvenlik duygusunu nasıl ortadan kaldırdığını görebilirsiniz ki bu diğer her şeyin üzerine bina edildiği ilk temel ihtiyaçtır. Yalıtılmış olmak herhangi bir yere ait olma duygusundan yoksun bırakır ve saygının olmaması ve aşağılama özgüvenlerini imha eder. Piramit bütünüyle çöker. Ve böyle hissettiğinizde, kendinizi bir hiç gibi hissettiğinizde, terk edecek cesaret ve motivasyonu bulmak çok zordur.

Ve terk etmek genelde kadınların ve muhtemelen çocuklarının da öldürülmesinin en muhtemel olduğu tehlike noktasıdır. İngiltere'de her hafta iki kadın partnerleri veya eski partnerleri tarafından, genelde, terk etme anında veya terk ettikten hemen sonra öldürülüyor. Bu berbat ve yıllardır değişmeyen bir rakam. Terk etmeyi tetikleyen belki kadının ani bir öfke patlaması hissetmesi veya taciz eyleminin bardağı taşıran son damla olması olabilir. Belki bu ilişkide yolun sonuna ulaştıkları duygusu. Genelde, kadınları katlanabilecekleri durumda harekete geçmeye iten, ilişkinin çocuklarına karşı tehdit oluşturması olabiliyor.

Terk ettiklerinde, daha da büyük bir meydan okumayla yüzleşmek durumundalar: Kayıp. Yine bu dışarıdan bakan için anlaşılması zor bir durum. "Tacizkar bir ilişkiyi terk etti, mutlu olmalı." Ama terk ederek neyi kaybettiğine bakarsanız, bu o zaman farklı bir öykü haline gelir ve kadının bitip gidenlere ağıt yakması ve kederinden iyileşmesi için zamana ihtiyacı vardır. Maddi anlamda, evini, belki finansal bir geliri, sahip olduklarının tamamını, belki bir çocuğun ilk resimleri gibi küçük tamir edilemez şeyleri kaybetmiştir. Duygusal olarak, aşk, nefret, öfke ve hüznün karmaşık ve acılı bir bileşiminden oluşan bir ilişkiyi kaybetmiştir. Ayrıca daha önce de sözünü ettiğim şeyi, kendi hakları olan bir insan olma duygusunu kaybetmiştir, kendisi için bağımsız bir hayat kuracaksa son derece yaşamsal olan özgüven ve öz saygıyı yitirmiştir.

İyileşme sürecine ilk baktığımda, bunun sevilen birinin veya yakın bir aile üyesinin kaybını izleyen sürece çok benzediğini fark ettim. Önce bir şok, hissizlik, gerçek dışılık veya

sahiden ne olduğunu veya ne olacağını anlamama duygusuna kapılırsınız. Sonra duyguların dalgalar halinde gelip gittiği bir uyarlanma süreci gelir. Sürüyle çalkantı, sürüyle kaos. Ve nihayet, daha sakin bir hayat biçimine geçiş. Kadınlar bu süreci pürüzsüzce geçmediler. Bir aşamadan diğerine bir ileri bir geri gidip geldiler. Hayatlarındaki bu çalkantıyla başa çıkmak kolay değildi. Ve bu süreçle uğraşırken, esnek ve kendilerine özel bir desteğe ihtiyaç duydular. Tam olarak iyileşmeleri için üç temel gereksinim olduğunu gördüm: Güvenli barınma, kısa ve uzun vadede pratik ve duygusal destek ve kendileri için bir destek ve ilişki ağı yaratabilmeyi başarmak.

Barınmanın, araştırmanın ilk günlerinden itibaren, en önemli kilit olduğu görüldü. Sürekli, güvenli bir temel olmadan, kadınlar, sakinleşip hayatlarındaki bütün diğer sorunlarla başa çıkamıyorlar. Ev kadınlar için çok önemli, belki de hayattaki rolümüzün bu olduğuna inanacak biçimde yetiştirildik ama kendine ait bir yerin olmasının, yaratabileceğin bir şey olmasının ve "Bunu ben yaptım" demenin çok önemli olduğu açık. Bir kadın hatırlıyorum, ona Beverly diyeceğim, partneri her şeyin krem rengine boyanmasında ısrar etmiş. Fırçayı kaptığı gibi ön kapısını mora boyadığı gün oradaydım. Yüzündeki neşeden, iyileşmeye başladığını anladım. İngiltere'de, ne yazık ki, konut kıtlığı yüzünden, birçok kadın sığınaklardan geçici konuta geçmek zorunda kalıyor ve bu da kendileri için tehlikeli olabiliyor. Bu onları tacizciye geri döndürebiliyor ve köklerinden kopamayacakları duygusuna neden olabiliyor. Portekiz ve Fransa'daki Önce Konut biçimindeki Avrupa sisteminin çok daha iyi olduğunu düşünüyorum ama desteksiz konut yeterli değil.

Kendi hayatını idare etmeye hiç izin verilmediyse, ne yapacağını veya bunu nasıl yapacağını bilmiyorsun ve olup biteni öğrenirken pratik desteğe ihtiyaç duyuyorsun. Tecrübeye ve ne yapacağını anlamak için birileriyle çalışmaya ihtiyaç duyuyorsun; kendine güvenin yokken kendi başına kurumlara gitmek çok zor. Kadınlar için ilk randevuyu almak ve bir destek çalışanıyla birlikte gitmek iyi bir sonuç alabilmek için en iyi yoldu. Ancak pratik tavsiyeler yaşamsal olmakla birlikte, aynı zamanda gerçekten duygusal desteğe ihtiyaç duyuyorlardı. Hayatında belki de ilk kez kendi kararlarını almak korkutucu ve insanları kendi kararlarını almaya ve kendileri için bir şeyler yapmaya teşvik edip zorlamak önemliydi. İki veya üç kez bir ilişkiyi terk eden kadınlarla yaptığım konuşmalardan biliyorum ki geri dönmelerinin asıl nedeni onlara bazı şeyleri yapabileceklerini gösteren güveni inşa edecekleri hiçbir duygusal desteğe sahip olmamalarıydı ki bu da onların tacizciye geri dönüp sonra yeniden terk etme cesareti bulmaya çalışmalarına neden oluyor.

O halde, kadınlar için destek verilirken önemli olan şey nedir? Şu ana kadar birçok kez belirtildiği gibi, güvenlik bir numaralı öncelikti ve bu da gizliliği içeriyordu. Mülakat yaptığım ilk kadın bir sonraki gün bıçaklanarak öldürüldü. Güvenli olduğunu düşündüğü bir yere ulaşmak için yüzlerce kilometre kat etmişti. Ama memleketindeki yasal kurumlardan biri kadını taciz eden adama kadının nereye gittiğini söylemiş ve o da bu küçük taşra kasabasına gelip kadını iki genç erkek çocuğunun gözlerinin önünde öldürdü. Güvenlik bu yüzden bu kadar önemli. Tecrübe ettikleri ikinci şey saygıydı. Bu, ilişki sırasında alışık olmadıkları ve temas etmek zorunda oldukları kurumlarda da pek fazla rastlamadıkları bir şeydi, dolayısıyla saygı görünce şok oluyorlardı. Ama yaşama hakkına sahip bir insan muamelesi görmek onlara öz saygılarını geri verdi. Saygı ayrıca açık ve dürüst olmak ve onlara durum ve seçenekleri hakkında gerçeği söylemek ve kararları onların almasına izin vermek demekti.

Kadınların inanılmaya ve yargılanmamaya ihtiyacı vardı çünkü bu durumda rahatlaya-

rak sorunları hakkında konuşuyorlardı. Desteğin kendilerini taciz edenlerden alıştıkları tutarsızlığın yerini alacak biçimde tutarlı olması gerekiyordu. Desteğin, tüm yaklaşım biçimlerine uyan bir destek yerine istedikleri zaman ve ihtiyaçlarına uygun bir destek olması gerekiyordu ve ayrıca kendilerini gerçekten dinleyecek konuşabilecekleri birini de istiyorlardı. Bu çok önemliydi. Ama bu tür bir destek sadece kısa bir süre devam edebilir öbür türlü bağımsızlık yerine bağımlılık yaratır. Bu yüzden kadınların kendi ağlarını kurmak ve sosyal yalıtılmışlıktan kaçınmak üzere harekete geçmeleri gerekliydi. Burada da duyduğumuz gibi aile bunu elde edebiliyorsanız büyük bir destek olabilir ama birçok aile bu durumda nötr veya hatta aktif biçimde düşmanca davranıyor. Topluluk desteği şahanedir; çocuklar arkadaş olmanın ve destek edinmenin harika bir yoludur. Ama her zaman hafif bir güvensizlik duygusu mevcuttu, bu kişiye güvenebilir miyim, ne der, laf çıkar mı? Öldürülür müyüm? İstanbul'daki veya başka yerlerdeki gibi kadın merkezlerinden ve diğer merkezlerden gelen destek gerçekten önemli çünkü bunlar kadını doğruluyor; kendisini izah etmesi gerekmiyor. Destek ve yardım alabilir ve ayrıca bir şey istediğini söylemek zorunda kalmaz, girip durum hakkında konuşabilir. Burada da işittiğimiz gibi, tacizkar bir ilişkide bile, mutlu zamanlar, şakalar, yakınlık vardır ve kadınlar bunları özler. Çok azı yeni tacizkar olmayan ilişkiler kurabilmeyi başardılar ve belirli bir noktaya kadar mutlu olduklarını ama akıllarında daima bir endişe olduğunu söylediler: "Bu gerçek mi, mutlu olmayı hak ediyor muyum, şiddet ne zaman başlayacak?" Sanki geçmiş kollarını uzatıp hayatlarına gölge düşürüyor gibiydi. Ama yeni hayatlarında birçok avantajları vardı, sadece tacizin olmaması da değil; kendilerini daha olumlu hissediyorlardı, kendi hayatlarının sorumluluğuna sahiptiler. Onlarla ilk karşılaştığımda, hiçbir şekilde ileriye bakamıyorlardı, hatta belki bir sonraki güne veya bir sonraki saate. Şimdi ise ileriye bakıp başka insanlar için de plan yapıyorlar. Ama hala korku ve endişe var, güvensizlik var, geçmişin gölgesi fazla uzun. O karanlık anlara gitmelerini ne önlüyordu? Terk etme ve uzak durma cesareti göstermiş oldukları gerçeği ve yeni bir şeylere ihtiyaçları olursa yardım edecek insanlar olduklarını biliyorlardı.

Yani, özetle, ev içi şiddeti tecrübe eden kadınlar kendilerine güveni ve her türlü kişisel değer duygusunu yitiriyor ve çoklu kayıplar yaşıyorlar. Yas tutmak ve iyileşmek için zamana ihtiyaçları var. Bu altı ayda iyileşebilecek bir şey değil. Destek bakımından altı yaşamsal faktör var: Saygı, güvenlik, yargılayıcı olmayan destek ve inanç, konuşacak birileri, tutarlı ve değer veren yardım. Başkasının yaptığı bir plan değil de onların ihtiyaçlarını karşılayan bir plan. Terk edip uzak durmak kolay bir şey değil ve bazı kadınların sürekli bir tür desteğe ihtiyaç duyacak kadar kötü yaralanmış olduğunu kabul etmemiz gerek. Ve destek vermek zor ve yorucu bir şey, bazen kendinizi hiçbir yere ilerlemiyor gibi hissediyorsunuz. Ama doğru türden desteğin insanların yeniden topluluk içine karışıp tam ve bağımsız bir hayat kurmasına önemli ölçüde yardımcı olduğunu gösteren kanıtlara sahibiz.

Başka bir kadından, bağımsızlaştıktan sonra kendisini nasıl hissettiği hakkında konuşan daha yaşlı bir kadından bir alıntıyla bitirmek istiyorum: "Kendimi bazen bir ilkbahar çiçeği gibi hissediyorum. Tomurcuk toprakta o kadar uzun süre kendi içine kapalı kalır ve sonra aniden güneş açar, yağmurlar yağar ve büyük bir ihtişamla "Merhaba dünya, işte buradayım" diyerek çiçeklenir ya. İşte şimdi böyle bir gerçek yeniden doğum hissi yaşıyorum ve kırk altı yeniden doğmak için biraz geç bir yaş!"

Size de tercümanıma da teşekkür ediyorum.

PANEL IV
Sığınak ve Da(ya)nışma Merkezlerini Destekleyici Mekanizmalar: Kadına Karşı Şiddetle Mücadelenin Diğer Araçları

Sığınaklar, Uzman Destek Hizmetleri ve Kurumların İşbirliği: Kadınları Şiddete Karşı Nasıl Korurlar?

Avrupa'daki Farklı Yaklaşımların Karşılaştırılmasından Çıkarılacak Dersler

Çok teşekkür ederim. Bu önemli konferansta konuşma imkânı bulduğum için çok mutluyum. Kadınlara yönelik destek ve kadına karşı şiddete karşı çalışmada çok-organlı işbirliği modelleriyle ilgili Avrupa deneyimleri hakkında konuşmam istendi. Vurgulamak istediğim ilk konu, şiddete maruz kalan kadınları güçlendirmeyi hedefleyen, kadınların özel ve çeşitli ihtiyaçlarına yönelik optimal destek ve yardım sunan, toplumsal cinsiyet temelli şiddet konusunda derinlikli bilgiye sahip, deneyimli uzmanlar tarafından verilen özel hizmetlerin zorunluluğu olacak. Bu bilgi, hepinizin gayet iyi bildiği gibi, öncelikle sorunun adını koyan kadın hareketinden geliyor.

Kadına karşı şiddet feminist bir taban hareketi meselesi olarak ortaya çıktı, ama ilk başlangıçlardan bu yana geçen on yıllar içinde, sorumluluklarda, uluslararası düzeyde de bir evrim yaşandığını gördük. Sorun, birçok ülkede, özellikle de feminist aktivizmin başarılı olduğu ama aynı zamanda başarılı olmadığı ülkelerde de, devletin ve kamu kurumlarının kabul edilmiş bir meselesi haline geldi. Devlete yönelik talepler

Carol Hagemann-White

Osnabrück Üniversitesi, Almanya

(B.A. Harvard 1964, Dr. Phil. Free University of Berlin 1970) Osnabrück Üniversitesi'nde toplumsal cinsiyet çalışmaları ve eğitim kuramı dersleri veriyor. Yayınları, toplumsal cinsiyet eşitliği ve toplumsal cinsiyet kuramı üzerinde yoğunlaşmıştır. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konusunda 1977'den günümüze politika temelli birçok ampirik çalışmayı yönetti ve bu çalışmalar arasında Almanya'da birçok kurumun dahil edildiği 6 yıllık değerlendirme çalışması da yer alıyor.

Bir AB araştırma ağı olan "İnsan Hakları İhlallerine İlişkin Koordinasyon Aksiyonunu (Coordination Action on Human Rights Violations-CAHRV) yönetti ve bu alanda, Avrupa'da birden çok sahayı içeren projelerde harici uzman olarak yer aldı. Avrupa Konseyi için Kadınların Şiddetten Korunması başlıklı 2002 tarihli tavsiyenin uygulanmasını on yılda yazdığı beş ayrı raporla takip etti. Son dönemde parçası olduğu AB araştırmalarıyla, kadına yönelik şiddet ve çocuklara yönelik şiddet ve etkileri hakkında çıkarılan yasaların haritalandırmasına katkıda bulundu.
Avrupa, ABD ve Çin'de gerçekleşen bir dizi konferansa, toplumsal cinsiyet eşitliği ve/veya toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konusunda Avrupa yaklaşımını anlatmak üzere konuşmacı olarak davet edildi.

Halen, AB-HERA Konsorsiyumu tarafından fonlandırılan 3 yıllık bir araştırma projesi olan Şiddete Müdahalede Kültürel Karşılaşmalar projesinin liderliğini yapıyor ve çalışmalarını dört ülkeden ortaklar ve pratisyen ağlarıyla birlikte yürütüyor.

kaçınılmazdı, çünkü öncelikle savunuculuk ve destek yalnızca kaynaklar bulunabiliyorsa sürdürülebilir ve vergilerden elde edilen kaynaklar da kökenleri toplumdaki güç ilişkilerine dayanan bir soruna yönelik mantıksal tepkilerin işaret ettiği noktadır. Farkındalık ve yaklaşımlar geliştikçe, devlete yönelik talepler bakımından ikinci bir neden de ortaya çıktı: Özel hizmetler sorunu tek başına aşamıyordu; devletin harekete geçmesi ve şiddetin mevcut olduğu ortamlara daha iyi yanıt verebilecek yasal kurumları ve genel hizmetleri yaratması gerekiyordu.

Farklı ülkelerde, devleti sorumluluk almaya çağırma çalışmaları gelenek, kültür ve siyaset çeşitliliğine bağlı olarak farklı başarı dereceleri sergiledi. Dolayısıyla feministler çok kısa bir süre içinde kadına karşı şiddetin bir temel haklar meselesi haline gelmesini sağlayacak uluslararası çalışmalar yapmaya başladı. 1990'ların sonlarında, bu çalışma yalnızca, bireyleri devlet iktidarı ve şiddetinin tacizinden koruma biçimindeki daha eski yaklaşımın yerine kadınların ve çocukların gerek özel hayatta gerekse aile içinde tek tek erkeklerin şiddeti ve tacizi karşısında güvenceye sahip olmasını temin etmenin devletin bir yükümlülüğü olduğu yaklaşımını koyarak, hâkim insan hakları tanımını genişletmeyi, hatta diyebiliriz ki dönüştürmeyi başardı. Dolayısıyla, şu anda insan hakları çerçevesi kadınlara karşı şiddetin önlenmesi, koruma ve yargılama bakımından itinalı bir çalışma gerektiriyor. Bu, kadına karşı şiddetin önlenmesiyle ilgili, İstanbul Sözleşmesi'nin son kazanımı olduğu uluslararası çalışmalarda çok önemli bir ileri adımdı. Fakat şimdi Avrupa'daki devletler nihayet önleme ve koruma görevini kabul etmişken, feministler yapılanlarda kimin sesinin yer alması gerektiği ve bu görevin nasıl anlaşılması gerektiği konusunu müzakere etmeye veya yeniden müzakere etmeye başladılar. Bazıları devletin halkın refahını koruması gerektiği ve bu nedenle de gereken hizmetleri doğrudan sunması gerektiğini düşünüyor ve diğerleri devletin bu çalışmaları yapacak hükümet dışı örgütlenmelere imkân sağlaması gerektiğini söylüyor.

Toplumsal cinsiyet temelli şiddeti sona erdirmek çok derin bir toplumsal değişim meselesi, bu basit anlamda sadece bir hükümet teknolojisi işi değil. Sanırım şimdi, on yıllardır süren deneyimlerin ardından, gerçek değişimin tek başına hiç birinin asla yeterli olmadığı üç kaynaktan geliştiğini söyleyebiliriz. Bu kaynakların birincisi sahiden de devlet ve kurumlarıyla ilgili. Devletin görevi cinsiyet temelli şiddeti önlemek, mağdurlarını yeni zararlardan korumak, caydırıcı ve etkin yaptırımlarla cezalandırmak, gerekli hizmetleri ve desteği sunmak ve kapsamlı ve bütünlüklü bir siyaset çerçevesi oluşturmak ve uygulamaktır. Ama bunlar bir sivil toplum sektörü ve hükümet dışı örgütlenmeler olmadan asla başarılamaz ve bunlar da değişimin ikinci kaynağıdır. Bunu söylememin nedeni sadece onları sevmem veya feminist projelerin dünya çapında ortaya çıkan uzmanlaşmış hizmetlerin bir tür "telif hakkını" talep etmesi değil, sivil toplum örgütlerinin (STK'lar) devlet organlarının bürokratik sistemi dışında yapabileceği farklı şeyler olduğuna işaret eden siyasal bilimlerden sosyal hareketler araştırmalarına, örgütsel sosyolojiye kadar uzanan büyük bir araştırmalar bütünü olmasıdır. Devlet organları bir zamandır artık kabul edilmiş olan sorunlara yanıt verirken STK'lar çözümlenmemiş sosyal sorunlara dikkat çekmekte benzersiz bir özelliğe sahiptir. STK'lar örneğin genel sosyal koruma kurumları için son derece zor olan kilit konularda da uzmanlaşabilirler. Uzmanlaşmış bağımsız örgütlenmeler sosyal konulardan etkilenen insanları yakından dinleyebilir, durumlarını anlayabilir ve özgün ihtiyaçlarını saptayabilirken, istihdam veya barınma kurumları gibi genel hizmet kurumları, meşru ihtiyaçları ve hakları tanımlayan genel kuralları takip ederler ve öncelikle şahsın kurallara uyup uymadığını ve belli bir haktan yararlanıp yararlanamayacağına bakarlar. STK'lar özgün sorunlara odaklanmalarıyla farklı yönde düşünebilirler: Kurallar

bu kişiye uyuyor mu? Dolayısıyla, STK'lar pratikten ve deneyimlerden yaratıcı çözümler oluşturma konusunda benzersiz yeteneklere sahiptir ve kamuyu, genel kurumları ve siyaset yapıcıları eğitmek ve farkındalıklarını yükseltmek bakımından devlet kurumlarından farklı bir yeteneğe sahiptir. Değişimi ileri taşımamız için ikinci kilit kaynak olmalarının nedeni budur. Üçüncü kaynak kadınların uluslararası hukuka dayalı temel haklarıdır. Toplumsal cinsiyet temelli şiddeti önlemeye çalışmak kadınların onur, özgürlük, güvenlik ve kendi hayatını belirleme hakları tanınmadan başarılamaz. Bu da tüm müdahale önlem ve yöntemlerinin pratikte bu hakları teyit etmesi demektir: Kadınların seçimlerine saygı göstermek, seslerini ve ihtiyaçlarını dinlemek, kadınları güçlendirmeye odaklanmak ve bunu sağlamak, onlara daha fazla tolerans göstermek. İstanbul Sözleşmesi kadınlara "korku ve şiddete karşı güvende" olma hakkını garanti etmektedir ama bu bir özgürlük hakkıdır, itaate ve yeni kısıtlamalara dayalı bir güvenlik değil: Tüm koruma önlemleri kadınların hareket ve kendi yargılarını, kendi özneliklerini kullanma alanlarını genişletmelidir.

Farklı Avrupa müdahale modelleri hakkında birikmiş olan araştırma bilgileri geri planı üzerinden, bazı yaklaşımların neden işe yarar ve diğerlerinin etkisiz olduğunu anlamaya başlıyoruz. Etik müdahale ilkelerine odaklanarak şiddete karşı müdahalenin kültürel çerçevesini derinlemesine inceleyen dört ülkelik bir araştırmaya katılıyorum şu anda. Proje bloğumuz http://ceinav-jrp.blogspot.de yaptıklarımızla ilgili daha geniş bilgiler ve taslak makalelerin ve ana sonuçların linklerini sunuyor. Karşılaştırmalı araştırmadan elde ettiğimiz kimi öngörüler bu konferanstaki tartışmamız bakımından ilginç. Bulgulardan biri sivil toplum örgütlerini ve STK'ları güçlü biçimde tanıyan ülkelerin etkin çok-organlı çalışma deneyimlerinin daha muhtemel olduğu yönünde. Bunun nedeni kadına karşı şiddetle mücadelede sektörlerin farklı yetenek ve katkılarının daha güçlü biçimde kabul edilmesi. Devlet organları yönetmeliklere ve hak standartlarına dayalı olarak çalışıyor; yaptıkları ve yapmaları gereken bu. Fakat kadına karşı şiddete yönelik müdahale kişisel yardım ihtiyacını da dinlemeli ve anlamalı. Ve bu ihtiyaçlar çok çeşitli olabilir. Yani bu iki yaklaşım, STK yaklaşımı ve yasal kurum yaklaşımı, etkin olabilmek için eşitler olarak birleşmeli. Sadece teki varsa diğeri de başarılı olmayacaktır. Dolayısıyla STK'ların çalışması yasal kurumlarınkiyle aynı biçimde yönetilemez. Çünkü toplumsal cinsiyet temelli şiddet sadece sosyal bir sorun değildir. Objektif standartlara göre tanımlayabileceğiniz kötü barınma koşulları veya açlık ücretleri gibi değildir. Kişiseldir, erkekler tarafından tanıdıkları bir kadına yapılmaktadır ve aynı zamanda kişisellik dışıdır çünkü bir kadının şiddet dolu bir ilişkiyi terk edebileceğini hissettiği nokta genelde ne düşünürse veya söylerse veya yaparsa yapsın kadın olduğu için tacize uğradığını ve şiddete maruz kaldığını anladığı andır.

Sonuçta bazen uluslararası düzlemde tavsiye edildiği gibi, yaklaşımların standartlaştırılması etkisiz veya hatta yararsız olabilir. Örneğin "daima taciz şüphesini polise ve cezai yargı sistemine bildirin" veya "kadını daima sığınağa gitmesi için zorlayın" veya "zararı önlemek için mümkün olduğu kadar kısa sürede çocukları uzaklaştırın" gibi genel kurallar kuşkusuz belirli koşullar altında yapılacak doğru şeyleri tanımlar ancak bunlar katı rutinler veya zorunlu standartlar olarak uygulanırsa, müdahalenin amaçlarına ulaşmaz ve bazı mağdurları yardım aramaktan caydırabilir. Aile içi şiddet şüphesini polise bildirmeyi zorunlu hale getiren yasaların olduğu ülkelerde kadınların, sosyal çalışma görevlisinin öyküsünü polise bildirmek zorunda olduğu kendisine söylendiği anda kaçıp gittiklerini ve asla bir daha geri dönmediklerini biliyoruz. Polise giderse, haklı olarak neler yapabileceğinden dehşete düşüyorlar. Müdahale tekil vakaya uyacak biçimde kişiselleştirilmeli ve kadınların nasıl ilerleyecekleri konusundaki karar verme haklarına saygılı olmalıdır, yoksa etkisiz kalır.

Araştırmamızdan yola çıkarak, herhangi bir hükümet ne zaman biraz arkada kaldığını fark ederek her ilde veya bölgede bir sığınak bulunması gerektiğini ilan eden bir yasa çıkarsa, bu görevin bu özel alanda hiçbir deneyim öyküsüne sahip olmayan mevcut örgütlere verilmesinin olası olduğunu ve onların da örneğin suçlu çocuklar veya alkolikler için olanlar gibi geçmişte hangi kurumu yürüttülerse o modeli izleme eğiliminde olduklarını biliyoruz. Portekiz'de bu oldu ve kadınlar binadan ayrılmak için nasıl izin istemek zorunda kaldıklarını ve her içeri girip dışarı çıktıklarında sırt çantalarının nasıl arandığını anlattılar ki bunu çok aşağılayıcı buluyorlardı. Bu şiddetten uzaklaşmaya ve özgürlük içinde yaşamaya çalışan kadınları güçlendirme yolu değil. Zorunlu bildirimin bir başka etkisi profesyonelleri de durum hakkında soru sormaktan caydırabilir; bunu Slovenya'dan duyuyoruz, doktorlar kendileri açısından kadının beyan ettiklerinin onun onayı olmadan bildirilmesinin Hipokrat yeminlerini ve profesyonel etik kurallarını ihlal edeceğini düşünüyorlar. Bu durumda onlar açısından soru sormamak daha kolay oluyor, çünkü şiddetten şüphelenmiyorlarsa bildirmeleri de gerekmiyor. Yani yararlı olabilecek olası bir sevk kaynağı kapanmış oluyor ve sağlık sorunları da nedenleri dikkate alınarak tedavi edilmemiş oluyor.

Genel hizmetler kadınları özelleşmiş hizmetlere yönlendirecek, kadınlara kimin kendilerine yardım edeceğini açıklayacak veya hatta sadece yardım aramayı yüreklendirecek farkındalık ve bilgiden yoksunsa da başarısız olabilir. Bunu bir zamanlar oldukça iyi bir müdahale sisteminin bulunduğu Almanya'daki bir grup kadınla yaptığımız mülakatlarda gördük. Fakat çocuk refah bürosu veya yabancılar bürosu gibi bazı genel kurumlara giden kadınlar için, durumlarını tarif etmeye çalıştıklarında, onlara inanılmaması, korkularının dikkate alınmaması veya kapı dışarı edilmeleri mümkün. Etkin müdahalenin önündeki bir başka engel de destek sunumuna kılavuzlar ve kontrol listeleri hâkim olduğunda görülebilir; bu BK'da gördüğümüz bir gelişme ve profesyoneller, özellikle destek hizmetleri profesyonelleri, bu konuda çok mutlu değillerdi. Prosedürler o kadar standartlaşabiliyor ki kendi yargılarını kullanma imkânları kalmıyor.

Bu sorunların bazılarını ele alan yaklaşımlardan biri Avusturya'da ortaya çıktı ve en azından Almanya'nın bazı bölümlerinde işe yarıyor. Polis aile içi şiddeti tanıyacak ve neden tehlikeli olduğunu anlayacak biçimde eğitiliyor. Aile içi şiddet işareti gördükleri herhangi bir vakaya çağrıldıklarında, kendi yetkilerine dayanarak bir uzaklaştırma kararı ve temassızlık kararı çıkartabiliyorlar. Bu derhal oluyor ve suç kanıtına değil tehlike olasılığına dayandırılıyor. Polis adama on veya on dört gün uzak kalmasını söylüyor ve o da evin veya dairenin anahtarlarını vermek zorunda. Ona şunu söyleyen yazılı bir açıklama yapılıyor: Tehlike oluşturan bir şahıssınız bu yüzden bu mekânı iki haftalığına terk edeceksiniz. Bu kadını değil doğrudan faili hedef alan bir önlem; bunun için talepte bulunmak zorunda değil ama bunu reddedemez de. Faili gören ve daha fazla zarar vermesini engellemek için önlem alması gereken, polis. Polis sonra bunu kadınla temasa geçecek ve ona istediği desteği sunacak uzman bir STK'ya bildiriyor.

Polise bildirimde bulunan kesinlikle danışma merkezi değildir. Danışmanların Almanya'da çok ciddi bir gizlilik görevi var; profesyonel gizliliğe ihanet etmek cezai bir eylemdir. Daha sonra, muhtemelen bir saat gibi bir süre içinde arayıp, bilgi, tavsiye ve destek sunacağı mağdurla pro-aktif biçimde temasa geçmesi için STK'lara bilgi veren, polistir. Bazı kadınlar için bu ilk telefon çağrısı yeterlidir, daha sonra daha fazla desteğe ihtiyaçları olduğunda kime başvuracaklarını bilirler. Eve geri dönüş yasağı uzatılabilir ama bu noktada kadının kararıdır, sadece mağdur talep ederse uzatılabilir. Yani evden gönderilmesi konusunda kadının söyleyeceği bir şey yok ama uzaklaştırma kararı ka-

dına ne yapacağını düşünme ve bir STK ile temasa geçme konusunda bir nefes alma alanı veriyor. Ama bundan sonra adamı uzaklaştırma için bir karar mı istiyor, ayrılma veya boşanma mı istiyor, cezai bir şikâyette bulunacak mı bulunmayacak mı buna karar verebilir. Sivil koruma kararı polis yasağı sona ermeden çıkartılabilir.

Toplamda bu model şiddet dolu bir ilişkiden çıkış yolu bulması için kadının güvenliğini ve güçlenmesini güvence altına alan uzun bir yol izleyebilir, ama polis yasağının uygulanmasını gerektirir; zayıf noktası burası. Genelde, polis, kadının adamın polisin uzaklaştırma kararına rağmen geri geldiğini haber vermesi halinde yeniden eyleme geçer, ancak şu anda polisin kadının iyi durumda olup olmadığını rutin olarak kontrol ettiği bazı ilçeler var. Kısacası modelin güçlü noktaları ve zayıf noktaları var. Polis böyle bir modelde daha etkin eğitilebilir, çünkü faillerle karşılaşma görevi polis olmaktan anladıklarına uyuyor: Günlük çalışmalarında potansiyel tehlikeyi görüp belirleyici eylemde bulunmayı öğreniyorlar. İlişkileri değerlendirmek aslında görevleri değil ve risk değerlendirmesini danışmanlık hizmetlerine bırakmak da polise anlamlı geliyor, çünkü bunu sosyal çalışma veya psikoloji olarak görüyorlar. Yapabilecekleri şey olası tehlike göstergelerine dair bir kontrol listesini kullanmak ve ilişkiyi ve gelecekteki olası zarar derecesini değerlendirmek üzere mağdurla çalışmayı deneyimli STK uzmanlarına bırakmak. Bunlar güçlü noktaları. Zayıf noktaları uygulama, ama aynı zamanda model sadece kalifiye STK'lara ulaşılabiliyorsa başarılı olabilir. Mağdur ihtiyaç duyduğunda temas ve tavsiye için orada olmalılar. Almanya'da bu zorunlulukların, uygulama ve uzman STK yanıtının ulaşılabilirliği genelde yeterince güvence altında değil veya hatta yok. Polis yasaklarının uygulanması bir zorluk oluşturuyorsa da yapılabilir. Polis içinde eğitim ve kalite kontrolü yaşamsal.

Bazı genel ilkelerle özetlemek istiyorum. Öncelikle, devlet organları STK'larla işbirliği yapmalı, destek olmalı ve uzmanlıklarına saygı göstermeli. Kılavuzlar, kontrol listeleri ve protokoller sadece araçlardır ve asla dikkat, duyarlılık ve düzgün yargının yerini almamalıdır. Yardım daima sunulmalı ama asla dayatılmamalı. Diğer türlü şiddetin altında yatan hâkimiyet ilişkileri uzamış ve kesintiye uğratılmamış veya askıya alınmamış olur. Şiddetten uzaklaşırken ihtiyaç duydukları güvenlik ve destek, şiddet mağduru tüm kadınların erişebileceği yerde olmalıdır.

Dikkatiniz için teşekkürler.

PANEL IV
Sığınak ve Da(ya)nışma Merkezlerini Destekleyici Mekanizmalar: Kadına Karşı Şiddetle Mücadelenin Diğer Araçları

Zozan İnci

İsveç Ulusal Kadın Sığınakları Organizasyonu Roks-Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige), İsveç

Haziran 2015'ten bu yana Roks'un başkanlığını yürütüyor. Şiddete maruz kalan kadın ve çocuklarla sekiz yıl boyunca çalıştı ve Malmö'de "FemCenter" adı verilen bir kadın sığınağı kurdu. Asıl eğitimi davranış bilimi üzerine ve kadına yönelik erkek şiddeti ve "namus" bahanesiyle uygulanan şiddet konularında deneyimi bulunuyor.

Merhaba.

İngilizce konuşacağım çünkü Türkçem sizinki kadar iyi değil. Burada kullandığınız tüm terimleri, akademik terimleri anlayamıyorum. Umarım İngilizce konuşmam sizin için uygun olur.

Köken olarak Kürt'üm, dokuz yaşındayken İsveç'e taşındım. Burada olma imkânına ve şansına sahip olmak benim için bir onur. Bu kez tatil için değil gerçekten önemsediğim sorunlar için buradayım ve kadınlara karşı erkek şiddeti konusunda çalışmayı seviyorum. Burada olmaktan dolayı çok mutluyum, bilgilerimizi değiş tokuş edip birbirimizden öğrenebileceğimize inanıyorum.

Roks (Riksorg) İsveç'teki bir hükümet dışı örgüt ve kadınlar ve genç kadınlar için kurulan acil sığınma evlerinden oluşuyor. Kadına karşı erkek şiddeti konusunda çalışan feminist bir örgütüz. Roks üye örgütleri destekliyor ve çıkarlarını gözetiyor. Örneğin, resmi raporlara ve bilgilere bakıyor ve gönderilen yorumları dikkate alıyor. Bir tür kamuoyu oluşturma kurumu gibi çalışıyor ve feminist araştırmayla uğraşıyor. Roks ayrıca CEO-Operation ile uluslararası çalışmalar yürütüyor, ortak eylemlere katılıyor ve birçok ülkedeki kadın örgütleriyle notlarını karşılaştırıyor.

Dediğim gibi, biz feminist bir mücadele örgütüyüz ve feminist derken de kadınlar ve genç kadınlar üzerindeki baskıların toplumsal yapının bir parçası olduğunu; bir kadın olarak benim de bu yapının parçası olduğumu ve bunu değiştir-

mek istediğimi kast ediyoruz. Roks ve sığınaklar bu işi yaklaşık 31 yıldır farklı biçimlerde yapıyor ve kadınlar ve genç kadınlar üzerindeki erkek şiddetini görünür hale getirmek için büyük bir emek harcayarak, siyasetçileri ve diğer karar alıcıları yasal değişiklik elde etme çalışmalarına dâhil ediyor. Mücadelemiz fuhuş ve pornografi karşıtı çalışmaları da içeriyor. Kadınlara yönelik erkek şiddetiyle mücadele etmek için, cinsel şiddetin bütün türlerinin mücadeleye dâhil edilmesi gerektiğini kısa sürede anladık ve pornografinin etkisini görmüş olduk. Tecavüz, cinsel saldırı, fuhuş ve cinsel tacizle bağlantı kurduk. Kadınlar bize fiziksel ve psikolojik tacizi izleyen tecavüzleri anlattılar. Erkekler pornografiyi kadınlara seksin nasıl bir şey olmasını istediklerini anlatmak için kullanıyorlar. Cinsel tacize maruz kalmış kadınların ve babaları veya bir başka yakın akrabaları tarafından cinsel tacize maruz bırakılmış çocukların öykülerini dinledik. Bütün bu verilerden sonuçlar çıkardık ve toplumumuzun kadınlara bakma biçimini dikkate alarak bütün bunların bir model tarif ettiğini, kadınların pasif insanlar olarak tarif edildiğini gördük, bu da önemli bir sorun.

Sığınaklarımız

BM raporuna göre, kadına karşı erkek şiddeti tüm dünyada kadınların sağlığına yönelik en büyük tehdidi oluşturuyor, toplumsal normlardan kaynaklanıyor ve neden olduğu tıbbi bakım ve zihinsel acılar muazzam bir para miktarı talep ediyor. Roks kadınlara ve çocuklara karşı erkek cinsel şiddetinin toplumun kadınlar ve erkeklere eşit fırsatlar sunmamasının nihai nedeni olduğunu düşünüyor ve kadınların hakları için mücadele etmeye devam edecek. İsveç feminist sığınak hareketinde, ilk sığınak 1978'de kuruldu ve bugün İsveç'te 180 sığınak var ve bunların 100'ü Roks üyesi. 31 yıllık tecrübemiz var ve kadınların hakları için mücadele ediyoruz. Roks sığınakları kadınların kadınlara yardım etmesi, onları desteklemesi ve teselli etmesi temelinde yürütülür. Bu da hiçbir erkeğin sığınaklara ve kadınlara erişiminin olmaması anlamına gelir. Bu bizim kadın ayrılıkçısı olmamız anlamına gelir. Yerel sığınaklar bir kriz anında ilk hizmeti sunar, taciz edilen kadınların ve genç kadınların destek ve tavsiye alabileceği telefon hatları vardır. Neredeyse tüm sığınakların kadınların destek alabilecekleri ve bir araya gelerek çocuklarıyla birlikte korunacakları binaları var. Hizmetler arasında, sığınak desteği ve faaliyetler konusunda yardım da var. Ancak, kadınlar kendi durumlarının kontrolünü ele almaları için destek görüyor ve hepsi aynı sonuca ulaşıyor. Sığınakta kadınlarla temel çalışma ilkesi onları güçlendirmektir. Sığınaklar ayrıca kadınlar ve genç kadınlara yönelik erkek şiddetine karşı politik çalışmalar da yapıyor.

İsveç'te kadınların eşitlik mücadelesinin oldukça başarılı olduğu inanışı vardır. Ancak İsveç'teki kadınların yaşadığı baskıya bakıldığında, Türkiye dâhil diğer ülkelerdeki kadınların durumuyla çok benzer olduğu görülüyor. Kadınlara karşı erkek şiddeti dünyanın her yerinde olduğu gibi İsveç'te de salgın halinde. İsveç'te her 20 dakikada bir, bir erkeğin bir kadını dövdüğü tahmin ediliyor ve Ulusal Suç Önleme Konseyi'ne göre kadınların yüzde 75'i aile ilişkisi yaşayan kadınlar. İsveç'te her 17-20 kadından biri aile içi şiddet yüzünden öldürülüyor. Her yıl İsveç'te kadınlara karşı 36.000 tecavüz vakası yaşanıyor. Bu da her gün yaklaşık 100 tecavüz demek. Rakamlar düşük görünüyor çünkü suçlar genelde yakın birinin evinde işleniyor ve bu durumda da ender olarak raporlanıyor. İsveç Ulusal Suç Önleme Konseyi'ne göre 16-24 yaş arası genç kızlar cinsel suçlar ve cinsel tacize karşı en kırılgan grup.

Biraz da İsveç yasaları hakkında konuşacağım. İsveç'te çok iyi yasalarımız var ve bugün sahip olduğumuz yasaların bazıları kadın dayanışması ve bütün bu 31 yıl boyunca

kadınların hakları için büyük bir uğraş veren kadın sığınakları sayesinde ortaya çıktı. İsveç'te 1982'de kadın dayanışması başlamadan önce, ilk yasa çıkartıldı ve bu da kadına karşı şiddet reformu dediğimiz yasa. İsveç'te kadına karşı şiddet bir suç. Ama kadınlar sosyal hizmetlerde, sağlık hizmetleri ve poliste her zaman ciddiye alınmıyordu. Kadın sığınakları tacize uğrayan kadınlara inanılan ve yardım ve destek verilen tek yerdi. Sığınaklar hareketi 80'lerin başlarından beri mevcut. Kadına karşı şiddet yasalarını değiştirmek için siyasal çalışmalar yapıyorlar. Büyük mücadeleler verdik ve yasanın çıkartılmasını sağladık. Kadına yönelik şiddet siyasetçilerimiz için bir endişe oluşturuyor. 80'lerin başında, şiddet birinin evinde gerçekleşiyor olsa bile kamu davası açılmasıyla ilgili yasayı çıkartmak için parlamentonun kadın üyelerini bir araya getirmeyi başardık. Bu yasa 1982'de yürürlüğe girdi. Kadınlara dayak atılması kamusal bir durum haline geldi. Bu büyük bir adımdı. Evlerinde aile içinde taciz gören kadınları mahkemeye taşımak…

Kadına karşı şiddet reformu

1998'de sık sık "kadınların barışı" adı verilen ve kadınlara çok yardımcı olan yeni bir yasalar kümesine sahip olduk. Amacı kadınlara yönelik şiddetle mücadele etmek. 1993'te İsveç hükümeti kadına karşı şiddet komisyonunu göreve getirdi. Komisyonun amacı kadınlara karşı şiddetle ilgili tüm sorunları görünür hale getirmek, bununla mücadele için araçlar önermekti. Fazla zamanım kalmadığı için İsveç'teki polisin çalışmaları hakkında konuşacağım. Çünkü konuşabileceğim birçok yasa var ama sadece 2 dakikamız kaldı. İsveç'te polisin çalışması hakkında bir şeyler söylemek istiyorum. Bir kadın sığınağa geldiğinde, genelde polise rapor vermek istemiyor. Kadınlar genelde durumun daha da kötüleşeceğinden korkuyor. İsveç'te çok iyi yasalarımız var ama sorun şu ki yasaların çoğu uygulanmıyor. İyi yasalarımıza rağmen, sosyal hizmetler, polis, hastane ve mahkeme gibi farklı organlar arasındaki işbirliği her zaman çalışmıyor ve çalışmamasının birçok nedeni var. Kurumlar, kadınlara yönelik erkek şiddeti ve kadına karşı cinsel şiddetle ilgili bilgi sahibi değil. Bu alanda çalışan aktivistler, polis ve mahkeme gibi kurumların sorumluluğu birbirlerine attıklarına tanık oluyor ve bu da asla kadınların sorunlarını çözememelerine neden oluyor. Bu da kadınların durumunu etkiliyor. Zamanım kalmadığı için konuşamıyorum, daha sonra varsa sorularınızı alabiliriz.

PANEL IV
Sığınak ve Da(ya)nışma Merkezlerini Destekleyici Mekanizmalar: Kadına Karşı Şiddetle Mücadelenin Diğer Araçları

Türkiye'de Erkek Şiddetiyle Mücadele Mekanizmalarının Yapısal ve İşlevsel Sorunları-I

Açelya Uçan

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı

1986 yılında doğdu. 2008 yılında Ege Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nden mezun oldu. 2011'de aynı üniversitede Genel Sosyoloji ve Anabilim Dalı'nda sığınaklar ve sığınaklarda kalan kadınların maruz kaldığı damgalamaya ilişkin tez çalışmasıyla yüksek lisansını tamamladı.

2011-2016 yılları arasında Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı'nda olarak şiddete maruz kalan kadınlarla bire bir dayanışma kurdu, farklı katılımcılarla deneyim paylaşımı atölyeleri gerçekleştirdi. 2016'dan itibaren ise TAP Vakfı'nda Cinsel Sağlık Eğitimi Programı'nın koordinatörü olarak çalışıyor. Halen Mor Çatı gönüllüsüdür.

Herkese merhaba.

Ben size Türkiye'de şiddetle mücadeleye ilişkin yapıdan ve sosyal hizmet mekanizmalarından bahsedeceğim. Perihan da hukuki mekanizmaların nasıl işlediğinden veya işlemediğinden bahsedecek. Bizim konumuz, Türkiye'deki kadına yönelik şiddete karşı mücadele mekanizmalarının yapısal ve işlevsel sorunlarına ilişkin. Mor Çatı'ya başvuran kadınların deneyimlerinden yola çıkarak bunu anlatacağız.

Türkiye'de son yıllarda kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda bir sürü yasal değişiklik yapıldı. Bir yandan idari yapı değişti ve yasalardaki olumlu gelişmelerin hayata geçmesinin, altyapısızlık ve cinsiyetçi bakış açısının ortadan kaldırılmasına ilişkin devlet tarafından etkili adımlar atılmadığı için imkânsızlaştığı bir süreç söz konusu. Mor Çatı'ya başvuran kadınlarla görüştüğümüzde bu değişikliklerin kadınların hayatını nasıl etkilediğine de tanıklık ediyoruz. Sunumu hazırlarken, acaba hangi birine değinelim diye düşündük. Size genel hatlarıyla yapıyı çizmeye çalışacağız. Bununla birlikte, kadınları şiddetten uzaklaşmaktan vazgeçiren, şiddet ortamına geri döndüren ya da hiçbir yere başvurmamasına neden olan o kadar çok şey var ki…

Her şeyden önce Türkiye'de şiddetle mücadele etmek isteyen bir kadının başvurabileceği kurumları, kurumsal yapıyı anlatmak istiyorum. Belediyelerin sığınakları da dâhil Türkiye'de kadına yönelik şiddetle ilgili sosyal hizmet veren kurumlar

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın hiyerarşisi altında hizmet veriyor. Biliyoruz ki bir evi terk etmek, sığınağa gitmek, bir düzeni değiştirmek hiç kolay bir karar değil. Size şiddet uygulayan kocanızı, sevgilinizi, babanızı, çoğunlukla yakınınız olan erkekleri şikâyet etmek kolay bir şey değil. Bunu yapmak istemeyebilirsiniz ama yine de şiddetten uzaklaşmak istersiniz. Bir de psikolojik şiddete maruz kaldığınızda önceliğiniz bir hukuki mekanizmaya başvurup da buna ilişkin önlem almak olmayabilir. İlk etapta şiddetten uzaklaşmak için, kendi gücünüzü görebilmek için bir desteğe ihtiyacınız oluyor. Bu desteğin de ulaşabileceğiniz yakınlıkta, erişebilir dayanışma merkezleri olması gerekiyor.

Türkiye'de bu ihtiyacı karşılayacak bir yapı yok. Kağıt üzerinde ŞÖNİM'ler bu işlevi görmesi için birtakım nitelikler verilen yerler. Fakat bu da fiili olarak neredeyse imkânsız. Her ilde hala ŞÖNİM yok. Olan illerin bazıları 7/24 hizmet sunuyor, bazıları sunmuyor. Bu konuda sosyal hizmet sunacak donanımlı, kadından yana bakış açısına sahip personel bir kısmında var, bir kısmında yok. Olsa dahi var olan talebe yetişebilecek sayıda değiller. Örneğin İstanbul'da bir tane ŞÖNİM var ve tabii ki İstanbul'un bütün ihtiyacına yetişemiyor. Fiziki olarak kadınların birçoğunun oraya acil durumda gitmesi imkânsız. Anadolu Yakası'nda oturan bir kadın için aşağı yukarı iki saat kadar sürer oraya ulaşmak.

ŞÖNİM'lerin durumuna ilişkin yeni tanık olduğum bir örnekten bahsetmek istiyorum. Yeni ŞÖNİM açılan bir il, orada kadın örgütü de yok. Bir kadını yönlendirmek istedim. Daha 17 yaşındaydı ve ailesinin imzasıyla zorla evlendirilmiş, boşanmak istiyordu. Çok haklı olarak polise gitmek istemiyordu. ŞÖNİM'i aradığımda, ŞÖNİM'de çalışan kişi birimlerinde sosyal hizmet uzmanı olmadığını söyledi. Kendisinin mesleğini sorduğumda söylemek istemedi. "Yalnız eğer tehdit varsa, şiddet varsa buraya değil, polise gitmesi gerekir" dedi. Bu işlevi yerine getirmekten çok uzaklardı ve 7/24 çalışmadıklarını da ilettiler. Bu nedenle Türkiye'de kadınlar sığınağa gitmek istediğinde, özellikle İstanbul için bunu çok net söyleyebilirim, hemen hemen her zaman karakola gitmek zorunda. Karakola gittiklerinde bu konuya duyarlı, donanımlı bir polisle karşılaşma olasılıkları düşük. Diyelim ki ulaştılar, polisin ona ihtiyaç duyduğu tüm destekleri sunması imkânsız. Polis kadınlara istersen sığınağa gidebilirsin ya da 6284 sayılı Kanun var, koruma kararı çıkartabilirsin diye 2 seçenek sunuyor. Ama uzaklaştırmayı fiili olarak yapabilecek yetkimiz yok ya da sana koruma polisi veremeyiz diye ekliyor. "Her kadına koruma verecek olsaydık, ohooo" deniyor... O anda karakoldasınız ve karakollar kendimizi genellikle kötü hissettiğimiz yerler ve bu iki seçenekten birine karar vermek zorundasınız. Dolayısıyla aslında şöyle bir süreç bekliyor sizi: Eğer erkek şiddetiyle mücadele etmek için kendi kişisel olanaklarınızı kullanamıyorsanız sizi yeni bir mücadele bekliyor. Bazen maalesef bu mücadelenin kendisi yeni bir şiddet biçimini alabiliyor.

Birçok kadın Mor Çatı'ya başvurduklarında kurumlarda ne yaşadıklarını paylaşıyorlar. Süreci bezdirici bir süreç olarak tanımlıyorlar. Ve kurumlarda en sık maruz kalınan şey kadınlara yargılandıklarının hissettirilmesi. Şiddetin sorumlusunun kadın olarak görülmesi söz konusu. Örneğin panik halde karakola giden, söyleyeceklerini iyi ifade edemeyen, kendini rahat hissetmeyen bir kadın "Of yine mi şiddete uğrayan bir kadın gelmiş!" gibi bir tepkiyle karşılaşabiliyor, ayrımcı davranışlara, ön yargılı tutumlara maruz kalabiliyor.

Doğrudan şiddetle mücadeleye ilişkin yetkisi olsun ya da olmasın; kadınlar şiddetten uzaklaşmak için evden çıktıklarında bir sürü devlet kurumunda bir sürü personelle karşılaşıyorlar. Ve bu personeller çoğunlukla destekleyici, güçlendirici, cesaretlendirici bir yaklaşım içinde olmuyor. Eğer kadınlar bütün bunlara rağmen o evden uzaklaşabildiyse bu bir başarı oluyor. Kadın, kurumlara başvurduğunda hem toplumdaki önyargılı cinsiyetçi müdahalelerle mücadele ediyor, hem kurumlardakilerle mücadele ediyor, hem de eşitsizliğin Türkiye'de

giderek derinleşmesi nedeniyle yaşadıkları başka ayrımcılıklarla mücadele ediyor. Hem şiddet uygulayanla mücadele ediyor hem de ona destek vermesi gereken kurumlarla mücadele ediyor diyebiliriz. Bir kadının paylaşımını size iletmek istiyorum. Bu kadın ona şiddet uygulayan eski partnerinden çocuk sahibi oldu. Çocuğu çok küçük henüz. Babalık davası açmaya karar verdi ve şöyle anlattı yaşadıklarını. "Dava takibi için adliyeye gitmek zorundayım ama oraya gitmek işkence benim için. Çocuğumla adliyenin içinde hareket etmek çok zor. Kimse yardım etmiyor. Çocuğu dikkate almıyor. Görevliler bana fazlalıkmışım gibi davranıyor. Garip garip bakıyorlar. Oradan oraya gönderiyorlar. Kendimi berbat hissediyorum. Belki de vazgeçmeliyim, bilmiyorum." Bir sürü kadın bu şekilde hakkından vazgeçiyor aslında.

Kadınlar, bu alanda uzmanlaşmış olması beklenen, özellikle sosyal hizmet sunması beklenen ŞÖNİM ve sığınaklarda, ilk kabul merkezlerinde de ayrımcı tutumlara maruz kalıyorlar maalesef. Bunun yanında, hukuki mekanizmalar, çocuk hizmetleri yani çoğu kadının şiddetten uzaklaşırken muhakkak gittikleri yerlerde de bunlar yaşanıyor. Yeterli donanım ve niteliğe sahip olmayan personelle sürekli muhatap oluyorsunuz. Ve yaşadıklarınızı defalarca başka başka insanlara anlatmaya mecbur kalıyorsunuz. Sığınaklar mesela; bu konuya özel bir hizmet sunan kurumlar. Sığınaklarda dışarı çıkmak tamamen yasaklanabiliyor. Tehditle evrak imzalatılabiliyor. Herhangi bir şikâyette bulunduğunda ya da talepte bulunduğunda sığınaktan çıkarılmakla tehdit edilebiliyor. Psikolog ve sosyal hizmet uzmanlarının bazen yoğunluğu bazen ilgilenmemesi nedeniyle kadınlar sığınaklarda istihdam edilen temizlik personeli, hemşire, öğretmen gibi bu alanda uzman olmayan kişilerle sürekli muhatap olmak zorunda kalıyor. Bunlar bizimle en çok paylaşılan olumsuz uygulamalar.

Bir de farklı farklı kurumlarda arabuluculuk yapılması ile karşılaşıyoruz. Kadının özgürleşmesi, bağımsızlaşması için verilmesi gereken destekler için dayanışma merkezi ve sığınak açılmasını ya da şiddetle mücadele mekanizmalarını dile getiriyoruz. Ama bu kurumlarda böyle bir yaklaşımı görmek neredeyse imkânsız. Aileler parçalanmasın, bir araya gelsin yaklaşımı hep var. Mesela bir kadın sığınak çalışanlarının "Bak sen ilk defa buraya gelmişsin, eşine bir daha şans ver yazıktır yuvana.", diyerek kendisini geri dönmeye teşvik ettiğini anlattı. Bir başka kadın, "Ama senin çocuğun oradaki okula kayıtlı, buradaki okula devam edemez. O yüzden o mahalleye dönmek zorundasın." denilerek tekrar şiddet gördüğü mahalleye dönmeye teşvik edildiğini paylaştı. Bir başka örnek de belediye ilk kabul merkezlerinden. Kalan kadınlar yaşadıkları zorluğu paylaşmak için Mor Çatı'ya geliyorlar. Orayı "Geri Gönderme Merkezi" olarak tanımlıyorlar. Çünkü koşullar çok kötü, çalışanların tutumu zaman zaman çok olumsuz. Ve çaresiz hisseden birçok kadın eve geri dönüyor, diyorlar. Arabuluculuk için bir başka örnek ise karakoldan. Babam beni ölümle tehdit ediyor, diye başvuruda bulunan kadına, "Ben de çocuğuma seni öldürürüm diyorum ama öldürmüyorum, babandır, öp elini barışın." diye arabuluculuk yapılmış. Bir başka polis memuru, babasının istismarına maruz kalan çocuğa "Babanı affeder misin, uzlaşmak ister misin? Sonuçta babandır. Hiç zorlama yok, sen bunu ispat edemezsin." diyor. Bir savcı, ısrarlı takipçisinden tokat yiyen kadına "Kızım sen hiç babandan tokat yemedin mi bir tokattan ne olacak Allah'ını seversen?" diyor. Buna benzer örnekler o kadar çok ve aslında o kadar büyük bir yük ki bu alanda çalışan bizlerin omuzlarında. En çok tükenmişlik yaşadığım nokta bu paylaşımlar. Türkiye'de kadınlar kuruma gittiğinde bazen hiçbir kayıt bile alınmıyor. O yüzden kaç kadının şiddetten uzaklaşmak için kurumlara başvurdu, kaç kadın destek aldı, kaç kadın alamadı ya da hani şikâyetin alınmaması durumlarında bu kurumlarda ne yapılıyor, kadın nasıl destek alıyor? Bunların hiçbirinin kaydı yok. Bize ulaşabilenleri sizinle paylaşıyorum.

Sözü Perihan'a bırakmadan önce şunu söylemek isterim; kanunlarda yapılan değişikliklerin, sözleşmelerde taahhüt edilen şeylerin hayata geçirilememesinin altında, altyapısızlık

ve zihniyet dönüşümünün sağlanmaması var. Bu kadar eşitsizlik söz konusuyken, eşitsiz söylemler bu kadar yükselirken kanunların hayata geçmesi mümkün olmuyor. Kanun uygulayıcılar da pek tabii böyle davranıyor. 6284'teki sosyo-ekonomik destekler ise başka bir sunumun konusu olacak kadar uzun. Bu destekler aşağı yukarı hiç bilinmiyor. Yani Türkiye'deki başka ekonomik destekler ve sosyal desteklere kanalize ediliyor kadınlar bunun için başvurduklarında. Sosyal hizmet veren dayanışma merkezleri yok. Çoğu aşağı yukarı sadece koordinasyon bilgi bankası gibi çalışan yerler oldu, gördüğümüz üzere, izlediğimiz kadarıyla. Bu, en başından beri kadın örgütleri tarafından zaten söyleniyordu. Aslında sadece sığınak desteği, daha doğrusu "konuk evi" sunuluyor şu anda ve bunlar konuk evi niteliğinden ibaret.

Şimdi hukuki sistemdeki aksaklıkları anlatmak üzere sözü Perihan'a bırakıyorum. Tartışmalarda zaten devam ederiz. Teşekkür ederim.

PANEL IV
Sığınak ve Da(ya)nışma Merkezlerini Destekleyici Mekanizmalar: Kadına Karşı Şiddetle Mücadelenin Diğer Araçları

Türkiye'de Erkek Şiddetiyle Mücadele Mekanizmalarının Yapısal ve İşlevsel Sorunları-II

Perihan Meşeli

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı

Merhaba herkese,

Hukuki mekanizmalardaki sorunlar için de ayrı bir konferans yapmamız gerektiğini düşünüyorum. 2015 yılında Mor Çatı'ya başvuran kadınlar daha çok hukuki destek almışlar. Bu nedenle hukuki mekanizmaların bilinmesi ve tartışılması çok önemli. Şimdi özellikle diğer ülkelerden gelen arkadaşlarımız için Türkiye'deki şiddeti önleme yasasının ismini okuyacağım: "6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun". Kanun'un adı dahi, Türkiye'de erkek şiddetinin büyük oranda aile içinde yaşandığı gözetildiğinde, devletin erkek şiddetini önlemeye yönelik samimi bir politikasının olmadığını gösteriyor. Çünkü aile aslında şiddet yuvası. Ve hem şiddet yuvasını koruyup hem de kadına karşı şiddeti önlemeniz mümkün değil. Bu kanunun hazırlandığı dönemde 241 kadın örgütü Şiddete Son Platformu adı altında büyük çalışmalar yaptılar gerçekten. Fakat Platform'un tüm ısrar ve çabalarına rağmen bazı düzenlemeler Kanun'a geçmedi ve son dakika golü diyelim, Kanun'un isminden "aile"yi çıkarmadılar.

2012 yılından bu yana yürürlükte olan 6284 sayılı Kanun'un uygulamasına baktığımızda, Kanun'un giderek daha kötü uygulanır hale geldiğini söyleyebiliriz. Örneğin Kanun'un uy-

1984 yılında Bulgaristan'da doğdu. 1989 yılında zorunlu göç nedeniyle Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç etti. 2007 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu. 2007-2008 yılları arasında İstanbul Üniversitesi Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı'nda yüksek lisans derslerini tamamladı. 2009-2012 yılları arasında İstanbul'daki çeşitli hukuk bürolarında avukat olarak çalıştı. 2012 yılından bu yana serbest avukatlık yapmaktadır.

2008 yılından itibaren çeşitli feminist örgütlenmeler içerisinde yer aldı. 2012 yılından bu yana Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı'nda şiddete maruz kalan kadınlara aktif olarak hukuki destek vermekte, feministlerin takip ettiği kadın cinayetleri davaları ile hayatlarını savunmak zorunda olduğu için kocalarını öldürmek zorunda kalan kadınların davalarını takip etmektedir.

gulanmaya başlandığı ilk yıl, sıklıkla altı ay süreli verilen tedbirlerin yıllar geçtikçe kısaldığını, yani sıklıkla bir-iki-üç ay gibi süreler için tedbirlerin verildiğini gözlemliyoruz. Bununla birlikte Kanun'da düzenlenen bazı tedbirlerin uygulanmasında ciddi sıkıntılar var. Hepsine girmeyeceğim. Özellikle bir örnekle yola çıkmak istiyorum. Bir kadın, 30 yaşında, kendisinden 43 yaş büyük bir adamla evli. Uzun yıllar psikolojik ve fiziksel şiddet görmüş, adamın yaşı da kemale erdiği için son yıllarda daha çok psikolojik şiddete maruz kalmış. Çocukları var. Bir köyde yaşıyorlar. Adam çocuğu okula göndermeyeceğini söylediği an kadın evden ayrılmaya karar vermiş. Çocuklarını bırakıp gitmek istemiyor kadın, tek talebi çocuklar okuyabilsin diye köyden bulundukları ilin merkezine taşınmak. Fakat adam sürekli tehditlerle, psikolojik baskıyla oraya gitmek istemediğini söylüyor. Ve kadın bunun üzerine çocuklarını alarak kendi annesinin babasının yanına, İstanbul'a taşınıyor. Kadın boşanmak istiyor. Bunlarla birlikte adam bir süre sonra İstanbul'a geliyor, çocuklarını görmek istediğini söylüyor. Geri getireceğini vadetmesine rağmen çocukları köye götürüyor, aslında çocukları kaçırıyor. Bu aşamadan sonra kadın tabii ki çocuğu kaçırma suçu gibi suçlamalarla karşılaşmamak için 6284 sayılı Kanun tedbirlerine başvurmak istiyor ve bunların içerisinden de geçici velayet talep ediyor. İstanbul Barosu Adli Yardım Bürosu'ndan kendisine bir avukat atanıyor. Şimdi bildiğiniz gibi İstanbul Barosu Adli Yardım Bürosu 6284 sayılı Kanun için avukatlara çeşitli eğitimler vermekte. Bu eğitimlerin içeriği tabii ki tartışılır çünkü çok sıklıkla eğitim alan avukatların dahi bazı tedbirleri bilmediğini gözlemliyoruz. Nitekim bu başvuruda avukat kadına diyor ki "Siz velayeti ancak boşanma davasıyla birlikte alabilirsiniz." Dolayısıyla dilekçesinde bu tedbirden bahsetmiyor. Ve normal şekilde kopyala-yapıştır dediğimiz standart tedbirler veriliyor kadına. Bu aşamadan sonra kadın Mor Çatı'yı arıyor. Biz de kendisine 6284 sayılı Kanun uyarınca böyle bir tedbir istenebileceğini, geçici velayetin istenebileceğini aktarıyoruz. Daha sonra kendisi avukata tekrar bu durumu aktarıyor. Avukat tekrar bizi arıyor. Ona da anlatıyoruz ve aslında karara itiraz süreci de var. Ve kadın itiraz ediyor. İtirazda geçici velayet talep ediyor. Şimdi burası çok çarpıcı; itirazların ne yazık ki genelde zaten incelenmeden reddedildiğini görüyoruz. Fakat burada çarpıcı olan nokta şu: Mahkeme, lehine tedbir verilen kadının itirazına sanki şiddet uygulayan itiraz etmiş gibi karar veriyor! Dosya o derece okunmamış durumda. Sonrasında kadın sadece geçici velayet talepli yeni bir başvuru yaptı. Onunla birlikte de, bunu okumak istiyorum. Şöyle bir karar verildi: "Bir mahkemeden elde edilemeyen isteğin, başka bir mahkemeden elde edilmeye çalışılması hakkın kötüye kullanılması niteliğindedir. Somut bir delil de sunulmamıştır". Şimdi hepimizin bildiği gibi bu kanun için kadın örgütlerinin talep ettikleri şey delil istenmemesiydi. 6284 sayılı Kanun'un en önemli özelliği de delil aramamasıdır. Fakat bazı tedbirlerde, örneğin geçici velayetin verilmesi gibi tedbirlerde fiilen delil arandığını gözlemlemekteyiz. Örneğin bu dosyada kadın çocuğunun sağlık raporunu mahkemeye sunabilmiş olsaydı geçici velayeti alabilirdi. Anlattığım örnekteki kadın 6284 başvuruları ve itirazları ile çok uğraştı. Ve ne yazık ki boşanma sürecini bekleyemeden süreçten bezdi. Çocukları, kocasının kızının yanında kalıyorlardı. Çocuklarının yanına geri dönmek zorunda kaldı.

Ne yazık ki tamamen hâkimlerin inisiyatifinde olan bazı tedbirler söz konusu. Dolayısıyla hukuk uygulayıcılarının da gerçekten Kanun'u bilmediklerini, aslında kadın lehine tedbirlere önyargılarla yaklaştıklarını görebiliyoruz. Yani avukattan tutun da hâkime kadar herkes kanunu uygulamamak için elinden geleni yapıyor, diyebiliriz.

İkinci en önemli husus gizlilik hususunda yaşadığımız problemler. Gizlilik kararının verilmesi bazen tek başına yetmiyor. Bazı kurumlar gizlilik kararında adları geçmediği için

gizliliği uygulamak istemiyor. Bu nedenle dilekçelerde kurumların tek tek belirtilmesi önemli oluyor. Nüfus Müdürlüğü olabilir, Sosyal Güvenlik Kurumu olabilir, Milli Eğitim Bakanlığı olabilir… Bunları tek tek yazmadığınız takdirde bir kurum çıkıp size, "Hayır, benim ismim yazmıyor sen bunu tekrar al!" diyebiliyor. Dolayısıyla bir altyapısızlık mevcut. Türkiye'de biliyorsunuz, biz önce kanunları koyarız. 10 yıl sonra da altyapısını yapmaya çalışırız. Dün Tamar anlatırken "Kadın merkezlerine kurumlar geliyorlar." dedi. Bizde tam tersi; devlet ortada, kadınlar kurumları tek tek gezmek zorunda kalıyorlar. Şöyle bir örnek anlatmak istiyorum. Diyelim ki Çorlu'daki sığınakta kalan bir kadın daha sonra sığınaktan çıkıyor ve gizlilik kararı var. Ve diyelim ki İstanbul'a gidiyor. Kadın, İstanbul'da iş buluyor, çalışıyor. İkametgâh alması gerekiyor; fakat İstanbul'da kendisine ikametgâh verilmiyor. Çünkü ikametgâhı Çorlu'daki ŞÖNİM adresi gözüktüğü için "Gidip Çorlu'dan alman gerekiyor." deniliyor. Bununla beraber hiçbir maddi yardım ve diğer sosyal desteklerden de yine adresi Çorlu gözüktüğü için yararlanamıyor. Ayrıca SGK'sını da yaptıramıyor. Dolayısıyla gizliliğin uygulaması bizi gerçekten çileden çıkaran bir durum. Hâlâ da bildiğimiz kadarıyla, devletin bu konuda bir altyapı sistemi hazırlığı mevcut değil. Bir başka örnek; sığınakta kalan gizlilik kararı da olan bir kadın nüfus cüzdanını kaybediyor. Adresinin gözüktüğü Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İl Müdürlüğü'nün bağlı olduğu muhtarlığa gidiyor. Muhtar ona "Seni tanımıyorum!" deyip, azarlayıp istediği evrakı vermiyor. Kadın nüfus cüzdanını çıkartmak için bir ay uğraşmak zorunda kalmıştı.

Tedbir kararlarının giderek kısaldığını ve bir ay, iki ay gibi sürelerle verildiğini söylemiştim. Bu durum, aslında fiilen kanunun uygulanmamasına sebebiyet veriyor. Çünkü bir aylık verilen bir tedbir süresinde zaten önce bir tebligat yapılması gerekiyor şiddet uygulayana. Bazen karar tebliğ edilene kadar uzaklaştırma kararı bitmiş oluyor. Ve kadınlar tekrar tekrar başvuru yapmak zorunda kalıyorlar. Bir diğer mevzu yine İstanbul Sözleşmesi'nde de düzenlenen, 6284 sayılı Kanun'da da olan ısrarlı takiple ilgili. Gerçekten çok çaresiz kaldığımız başvurular oluyor. Israrlı takip, Türk Ceza Kanunu'nda düzenlenmiş değil. Israrlı takipçiler daha çok taciz, tehdit, özel hayatın gizliliğini ihlal gibi suçlardan yargılanıyorlar. Ama aslında ısrarlı takip bir kez işlenen bir şey değil, sürece yayılan bir şey. Ve gerçekten 10 yılları alabilen ısrarlı takibe maruz kalan başvurularımız oldu. Bu konuda Ceza Kanunu'nda bir değişiklik yapılması gerekiyor.

Bir diğer kötü uygulama ile ceza davalarında cezasızlık olarak nitelendirebileceğimiz, cinsel şiddet davalarında karşılaşıyoruz. Şimdi, Türkiye'de kanunlar genelde uluslararası hukuk normlarına uygun olmakla beraber, oldukça cinsiyetçi bir yaklaşımın olması nedeniyle cinsel şiddet davalarında cezasızlık karşımıza çıkıyor. Cinsel şiddetin kendisi ya da tecavüzün kendisi genellikle ağır yaşanan ruhsal durum diyebiliriz. Ağır bir durum olduğu için tek bir merkezde tek seferde kadının beyanının alınması ve muayenesinin yapılması gerekmekte. İstanbul Sözleşmesi, devleti cinsel şiddet ve tecavüz kriz merkezleri açması için yükümlü kılıyor; fakat halen uygulamada bir şey yok. Türkiye'de halen cinsel şiddete maruz kalan kadın önce karakola, sonra savcılığa, sonra adli tıp kurumuna, daha sonra avukata ve tekrar mahkemeye giderek defalarca anlatmak ve ifade vermek zorunda kalıyor. Defalarca anlata anlata da ikincil mağduriyetler tekrar tekrar yaşanabiliyor. Ve ne yazık ki kadın karakola gittiğinde, kendisine tecavüz eden özellikle sevgilisi ve kocasıysa, mağduriyeti daha da katlanıyor. Yani tecavüz Türkiye'de fiilen şikâyete bağlı bir suç. Tecavüzün kanıtlanması çok zor. Çünkü genelde kadın karakolda ve çeşitli kurumlarda sanki suçluymuş gibi muamele görüyor. Örneğin siz herhangi bir şekilde arkadaşınızın evine gidip orada tecavüze uğradıysanız, polis size "Senin ne işin vardı o evde?" diyebiliyor. Yakın zamanda yaşadığımız, İstanbul'da olan olayda "Gece

üçte kadının caddede ne işi var?" deniliyor. Yani tecavüzün, tecavüzcünün sorgulanması gerekirken, kadın sorgulanıyor. Kadının maruz kaldığı cinsel şiddete yönelik tepkileri, aynı şekilde yargılayıcı, cinsiyetçi bir bakış açısıyla ele alınıyor. Örneğin "Neden bağırmadın, karşı koymadın?" şeklinde sorular sorulduğu sıklıkla görülüyor. Son dönemde şöyle bir düzenleme yapıldı. Eskiden kadının ruh ve beden sağlığı zedelenmişse, ceza en az 10 yıldan veriliyordu. Daha sonra tecavüz vakalarında zaten her halükarda bir ruhsal zedelenme olacağı düşünülerek bu düzenleme tamamen kaldırıldı. Bu bir taraftan bizim savunduğumuz bir şeydi ama öteki taraftan zaten kanıtlanması çok zor olan tecavüzün etkilerine yönelik alınan rapor bir tür delil niteliği taşıyabiliyordu. Ve aslında, genellikle özel alanda yaşanan tecavüzün kanıtlanması daha da zor bir hale geldi diyebiliriz. Biz Mor Çatı'ya başvuran kadınları yine de İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı Başkanlığı'na yönlendirip rapor almalarını tavsiye ediyoruz. Aslında İstanbul Sözleşmesi de bu konuda bağımsız bir üniversite hastanesinden adli tıp raporu alınmasını öngörüyor. Bu raporlar aslında tek merkezli bir yer halen olmadığı için çok önemli. Uygulamada artık, eğer kadın anında şikâyetçi olup hastaneye gitmediyse ve rapor almadıysa, sonradan yeni düzenleme nedeniyle Adli Tıp Kurumu'na göndermeyecekler. İşimiz çok daha fazla zorlaşacak.

Savcı ve hâkimlerle ilgili bir şeyler söylemek istiyorum. Şimdi dediğim gibi kanunlar iyi hoş, uluslararası normlara uygun. Fakat bunun nasıl uygulandığı önemli demiştim. Örneğin Kartal Adliyesi'nde bir aile şiddet bürosu savcısı, bir başvurumuzda şöyle demişti: "Evden uzaklaştırma verirsem kadının eve adam atmayacağını nereden bileceğiz? Böyle vakalarla karşılaşıyoruz." Ben kendisine Türkiye'de her gün en az 3 kadının öldürüldüğünü, on milyonda bir ihtimalin varsayılıp böyle bir gerçekliği yok saymasının ne kadar saçma olduğunu anlatmıştım. İkinci olarak da aynı savcı "Evlilik içi tecavüz nasıl oluyor?" dedi. Sanırım evliydi. Onun da karısına tecavüz ettiğini düşünüyorum. Bir başka mesele: 2013 yılında Çağlayan Adliyesi'nde bir Asliye Ceza Hâkimi, kalem memurunu sürekli ilişki isteği ile rahatsız ediyor. Kadın en sonunda adalet komisyonuna başvuruyor ve kendi yerini değiştiriyor. Adliyenin ortasında bir gün silahla hâkim, kadını rehin alıyor. Sonrasında hâkim ne oldu bilmiyoruz. Ama hep kadın uzaklaşmak zorunda kalıyor. Dolayısıyla aslında bu cinsiyetçi bakış açısını devam ettiren hâkimler, savcılar olduğu sürece istediğiniz kadar mükemmel bir kanun yapın. Ne yazık ki erkek şiddetini önlemek çok zor oluyor. O yüzden temel olarak İstanbul Sözleşmesi'nin de yürürlüğe girmesiyle beraber cinsiyetçi devlet politikalarının, aileyi koruyan devlet politikalarının değişmesi gerekiyor. Teşekkür ediyorum.

PANEL IV
Sığınak ve Da(ya)nışma Merkezlerini Destekleyici Mekanizmalar: Kadına Karşı Şiddetle Mücadelenin Diğer Araçları

Hülya Gülbahar

Eşitlik İzleme Kadın Grubu (EŞİTİZ)

Teşekkür ederim. Geçtiğimiz günlerde tartıştığımız, TBMM Aile Bütünlüğünün Korunması Araştırma Komisyonu'nda Sait Yüce de Kartal Savcısı gibi "Bazı kadınlar ahlak dışı amaçlarını gerçekleştirmek için erkekleri evden uzaklaştırma kararı alıyor." demişti. Zaten tartışma da oradan çıktı bir anlamda da. Israrlı takip meselesi çok önemli geliyor bana. Aslında bizim tam da oturumun başlığı olan devletin şiddetle ilgili politikası, destek politikaları meselesinin çok tipik örneklerinden bir tanesi. Türkiye hukuk siteminde aslında ısrarlı takip denmemekle birlikte 1 Haziran 2005 yılında yürürlüğe giren yeni Türk Ceza Kanunu'nda özel bir madde var: Eziyet maddesi. Bir tokat söz konusuysa "fiziksel şiddet" diyoruz ama sistematik olarak, tokatlayarak, yumruklayarak ve başka türden fiziksel ya da ruhsal acı çekmesine neden olarak şiddet uygulandığında "eziyet" maddesi çerçevesinde cezalandırılması gerekiyor. En az iki yıldan başlıyor eziyetin cezası, aile içinde söz konusu olduğunda daha da artırılıyor. İki yıl şuradan önemli: Tutuklu yargılamayı gerektiriyor. Bugüne kadar mücadele ettik, genellikle sistematik, genellikle basit bir şiddetten değil, eziyet vakalarından bahsediyoruz, oysa bu madde hemen hemen hiç uygulanmıyor, yokmuş gibi davranılıyor Türkiye'de.

İstanbul Sözleşmesi, 6284 sayılı Kanun, uzman her düzeyde psikologlar, sosyal danışmanlar, yargıçlar, emniyet görevlileri her düzeyde uzmanların eğitimini gerektiren bir mevzuat. Her noktada da söylüyor, eğitimden geçirilmeli, eğitimin de tanımını yapıyor zaten. Bizim kanunda

da yazıyor. “Kadın erkek eşitliği ve toplumsal cinsiyet eşitliği konularında eğitim almış” diyerek de vurgular bunu kanunlarımız da sözleşme de. Ama Hatice Yaşar cinayetinde hepimiz basından izledik. Davayı da izleyen arkadaşlarımız vardır belki aramızda. TRT sanatçısı Hatice Yaşar’a musallat olan “stalk eden” tek taraflı ısrar suçu faili adam, “çok seviyorum ille de evleneceğim” diyerek 16 bıçak darbesiyle öldürmüştü. Ve ağır ceza mahkemesi heyeti, üç yargıç bir savcı var bu heyetlerde, “Çok seviyordu, aşırı tutkuyla seviyordu, bu nedenle öldürüyordu” diyerek indirim verdi. Oysa ki 6284 sayılı Kanun’un kendisi ısrarlı takip diye bir suç, bir şiddet eylemi tanımlıyor. Yönetmeliğinde de bu tanımı açmış zaten. Hangi olaylar ısrarlı takibe girer diye. Hadi 6284 ayrı bir kanun, ilgilenmiyor üç yargıcımız ve savcımız bu konuyla. Ama ellerindeki Türk ceza Kanununun içerisinde eziyet maddesi var. İndirim yapmak yerine tam tersine eziyet oluşturduğunu o ısrarlı takibin görüp eziyetten ayrıca ceza vermesi gerekirdi. Suç olan olayı indirim nedeni görerek adeta öven bir yargı kararı üretmiş oldular. 6284’ün Türkiye’de en üst düzeyde kavramış olması gerekenler tarafından bile nasıl anlaşılmadığını, nasıl kavranmadığını ya da buna niyet olmadığını gösteren iyi bir örnek ısrarlı takip örneği. O kadar kötü uygulamalar var ki…

6284 sayılı Kanun’la ilgili ben de iki uygulama probleminden bahsedeyim. Bir tanesi sistemin, yasadan haberdar olan erkeğin başvurduğu anda kendisine koruma emri vermesi ve kadının çaresiz, ona itiraz eden ve kendisi tekrar başvuran konumuna düşmesi. Sistemi kilitleyen “Sen beni şikayet ediyorsan ben de seni şikayet ediyorum, nasıl olsa belge aranmıyor ediyor ben de belge sunmayacağım” demesi. Yargıçların da asla buna dikkat etmemesi, er önüne gelene o anlamda tedbir kararını vermesi. Ve itirazların da hiçbir etkili sonuca ulaşmaması. İtirazda kesin örneğin, çünkü yan mahkemede verildi, komşusu hakime gidiyorsunuz, “Arkadaşımı kıramam onun kararını değiştiremem” diyor size. Böylece sistemi kilitleyen bir yığılma yaşanıyor. Aslında Kartal’daki savcı bu konuyla ilgili “Aslında yasanın adındaki aile lafının olmaması lazım.” demişti. “Aile kavramı olmaması gerekiyor. Çünkü oraya aile konduğu için, kahvede birlikte okey oynarken kavga eden iki amca oğlu da başvurabiliyor. İkisi de “O bana şiddet uyguladı.” diyor, biz iki tane karar üretmek zorunda kalıyoruz. Sistem bu anlamda kilitleniyor ve bu yığın içerisinde riskli vakaları kaçırıyoruz.” demişti savcı. Uygulama sorunlarından bir tanesi bu. Hukuki bölüme biraz sistemin nasıl aslında bu konuyu işletmemek üzere, çalışmamak üzere, göstermelik olarak, yani yasaların kağıt üzerinde, kurumların da göstermelik bir şekilde işlevsiz bırakıldığını gösterme açısından bir örnekti. Mesela geçtiğimiz hafta ben İstanbul Aile Mahkemesi’nde bir tartışma yaşadım Aile Mahkemesi’ndeki hâkimle. Adamcağız beni ikna etmek için, “Ben çok iyi biliyorum bu kanunu bak” diyerek elindeki 6284 sayılı Kanun ve yönetmeliği gösterdi bana. Adamcağız bilgisayardan çıkış almış kendine, zımbalamış, zımba dağılmış, sapsarı olmuş güneşte durmaktan. Her tarafını çizmiş adamcağız, çalışmış yani. Biz bu arada o kanunun yazım heyetiyiz buradaki birçok arkadaş… İki sene o kanunu yazmak için uğraştık. Fakat benim de çantamda, Antalya Barosu’nun Antalya’daki avukatlara hazırladığı İstanbul Sözleşmesi, 6284, yönetmelikler var. Yani koskoca Türkiye Cumhuriyeti devleti değil mi? Koskoca Aile Bakanlığı, koskoca KSGM, Avrupa Birliği ile yapılan o kadar fon, o kadar işbirliği şunu basıp da hâkimlerin odasına koyamıyor musunuz? Koyamıyorlar, koymuyorlar. Gerçekten de bu Kanun’u uygulama idaresinin olup olmadığını gösteren o net bir olay ki şunu bastırmak.

İstanbul Sözleşmesi’nin şiddetle mücadelede öngördüğü mekanizmalar belli, üç tane ana mekanizma söylüyor İstanbul Sözleşmesi: Birincisi kadınların kolayca ulaşabilecekleri, yani üç otobüs, iki şehirlerarası yolculuk değil, kolayca ulaşabilecekleri, anladıkları

dilde hizmet alabilecekleri yaygın sığınaklar ve danışma merkezleri ağı. İkincisi cinsel saldırıya maruz kaldığı anda, kapıdan girdiği andan itibaren her türlü delilin toplanması, ilk yardımın yapılması, hukuki ve psikolojik desteklerin verilmesini sağlayacak cinsel şiddet kriz merkezleri, yine aynı yaygınlıkta. Üçüncüsü 7/24 çalışan, şiddet olaylarına anında müdahale yetkisi ve görevi bulunan Alo Şiddet Hattı. Bu üç mekanizmanın birlikte eşgüdüm içerisinde çalışması. Bunların eşgüdümünü sağlayacak çeşitli bakanlıklar, ilgili kuruluşlar ve özellikle de sivil toplum örgütlerinin eşgüdüm oluşturucu rolünden bahsediyor İstanbul Sözleşmesi. Yani üç sacayaklı kurumsal bir ağ olması gerekiyor. 6284'ü oluştururken biz bunları yasanın içine sokabilmek için çok uğraştık. Çok mücadele ettik. Bizim kafamızdaki model de zaten Sözleşme'deki modeldi. Öncelikle altını çizmeye çalıştığımız, üstelik de emniyet genel müdürlüğünden gelen temsilcinin de bizi olayı sürekli takip ettiği mesele, "Kurumları yaratırken belediyelerin sorumluluklarını öne çıkartmazsanız bu iş olmaz." meselesi. Maalesef belediyelerle ilgili hatırladığım kadarıyla tek kelime sokamadık 6284 sayılı Kanun'un içerisine. Belediyelere yükümlülük veren, onları şiddetle mücadelede görünür bir yere koyan. Büyükşehir belediyeleri ve nüfusu 100 bini aşan belediyeler kanun gereği Türkiye'de sığınak açmak zorunda. Değişik adlar veriyorlar konuk evi, misafirhane ama sonuçta kadın sığınağı açmak zorunda. Ama açmıyorlar örneğin. Bu belediyelerin rolü için çok ısrar etmiştik. Sivil toplum örgütleriyle birlikte bu şiddetle mücadelenin eş güdümünün sağlanması konusunda sivil toplum örgütlerinin desteklenmesi -tabii konuyla ilgili sivil toplum örgütlerinden bahsediyoruz, STK diyoruz, SDK demiyoruz, sivil devlet kuruluşu nitelikli kuruluşlardan bahsetmiyoruz bu anlamda- onun için epey mücadele ettik. Bu da olmadı. Oysaki gerçekten şiddetle mücadelede bu ayaklar çok önemli ayaklar. Şimdi bu ayakların olmamasının sıkıntısını yaşıyoruz şu anda.

Kadınlar için doğrudan doğruya karakola gitmek, doğrudan doğruya adliyeye gitmek çok sert önlemler. Bıçak kemiğe dayanmadıkça kadınların tercih etmediği yöntemler üstelik de o ilişkiyi yeniden kazanmayı çok zorlaştıran, hatta var olan şiddeti artırıcı önlemler. Neden sivil toplum, neden belediyeler önemli? Niye kadınlar muhtarlıklara ve belediyelere koşturuyorlar valiliğe gitmektense? Onu devletin temsilcisi olarak görüyor kadın. Yanlış da değil, doğru zaten. Öbürü seçimle geliyor, seçimle gidiyor. Bize biraz daha yakın. Oy istemeye gelmişti, tekrar oy istemeye gelebilir. Değişik gerekçelerle belediyelere ve muhtarlara başvurmayı daha çok tercih ediyor kadınlar. Daha yumuşak çözümler çünkü. Sivil toplum örgütleri de bu alanda çalışan kadın dayanışma merkezleri, sığınaklar da bu işlevi taşıyor. Orada haklarını öğreniyor, belki orada güçleniyor, belki hiçbir adli mekanizmaya başvurmadan, hiç karakola gitmeden dönüp kendisine uygulanan şiddeti ya yok edebiliyor ya dozunu azaltabiliyor o şiddetin. İlişkide farklı bir noktaya gidebilmek için çok önemli kadın dayanışma merkezleri. Sivil toplum örgütlerine bu kadar düşmanlık edilmesi aslında aileye, kadınlara, erkeklere ve çocuklara yapılan bir kötülük. Çünkü hiç kimseye boşan boşanma gibi şeyler söylemiyoruz orada. Haklarını anlatıyoruz. O hakkıyla güçlenip o şiddeti kendi pozisyonları içerisinde kuvvetlendirecek bilgi ve deneyimi aktarmaya çalışıyoruz kadınlara. Ve gerçekten o yumuşak çözümleri ortadan kaldırdığınızda herkesi doğrudan doğruya adliye binalarına, karakol binalarına yönlendirmiş oluyorsunuz. İnanılmaz saçma bir devlet politikasına dönüşmüş oluyor. Nitekim yaşadığımız süreç de böyle.

Bu sürecin bir de ikinci aşaması var. Gitti buraya peki sonra ne oluyor? Hiçbir takip ve hiçbir gerçek destek hizmeti yok. Yani karakollara yığıyorsunuz insanları, adliyeye gelen iş yükü de artık standarda bindi, onu oradan kopyalıyorlar, isimleri değiştiriyorlar, sana bir koruma emri veriyorlar. Tebligatı da polise, takibi de polise kalmış oluyor. Ondan

sonrası hemen hemen boşlukta şu anda Türkiye'de. ŞÖNİM dediğimiz hizmet maalesef kurulduğu günden beri, kadının hukuki destek ihtiyacı varsa kadını baroya yönlendiriyor, onu biz de yapıyoruz, kadın da biliyor baroya gittiğinde koşulları uygunsa hukuki bir destek alacağını. Psikolojik destek bile vermiyorlar. Başvurular için de tek başına karakola git başvur diyorlar. Yani gelen herkesi değişik, ŞÖNİM'lerden önce olan birimlere havale etmek gibi bir işlevi var onların. Onların çoğunu da kadınlar biliyor zaten.

Ben bu kurumların nasıl çalıştığıyla ilgili bir çizelge çıkarttım. Mesela sığınak sayısı, Türkiye 80 bin metrekare, yaklaşık 80 milyon nüfus, şu anda Türkiye'de 95 bakanlığa bağlı, 2581 kapasiteli, 33 yerel belediyelere bağlı -binlerce belediyen sığınağı olması gerekir yasa uygulanırsa- ve STK'larla bağlı 3 tane kadın konukevi var, kadın sığınağı var. Toplam 131 kadın konuk evi/sığınağı, 3378 kapasiteyle hizmet vermiş. Haziran 2014-Haziran 2015 yani geçtiğimiz haziran ayına kadar olan devletin, KSGM'nin şiddetle ilgili raporunda: Saptanan stratejilerden biri, 3.4 belediyelerle ilgili. Ne yapılacak? Yeni sığınak açmak ve belediyelerin STK'lar tarafından açılacak bağımsız danışma merkezi ve sığınak açma girişimlerine vereceği maddi destek konusu. Sorumlu kuruluş: İç İşleri Bakanlığı, belediyeler. Sonuç: Bu strateji alanında herhangi bir faaliyet aktarılmamıştır KSGM'ye. Sıfır faaliyet. Bir yıl boyunca ne açmış, ne açmak isteyen bir STK'ya destek olmuş, ne de önümüzdeki dönem için açmayı planlıyor demektir. İnternetten alabilirsiniz, KSGM raporundan okuyorum bunları. Sığınaklar böyle. Cinsel şiddet kriz merkezleri herhalde adında "cinsel" olduğu için adı bile anılmıyor. Bir tane bile yok Türkiye'de. Alo 183 şiddet hattı. Önce onu "aile, kadın, çocuk, özürlü" sosyal hizmet danışma hattı yaptılar. Tabii bu hattın içinde engelli, yaşlı, şehit yakınları, gaziler… herkes var. Hiç olmazsa içinde bir kadın sözcüğü vardı yakın zamana kadar, dün akşam baktım doğrudan doğruya "sosyal destek hattı" olmuş. Sosyal desteğe ihtiyacı olan herkes 183'ü arayabilir. Baktım, strateji 3.13: Kadına yönelik şiddetle mücadelede Alo 183 hattının kurumsal kapasitesinin güçlendirilmesi ve şiddetle ilgili işlevlerinin tanıtılması için ne yapacak devletimiz? Sonuç: Bu konuda gerçekleşmiş herhangi bir faaliyet bulunmamaktadır. ŞÖNİM'ler zaten şu anda 36 ilde var, 81 ilde olması lazımdı. Mesela şiddetin doğrudan ve dolaylı topluma, devlete maliyetinin araştırılması gerekiyor değil mi? Maliye Bakanlığı şu ana kadar araştırmamış, şu anda da araştırmayı planlamıyor. Bunu da rapora yazıyorlar.

Yasalarda düzenleme, uygulama aksaklıklarının giderilmesi, strateji 1.1,KSGM görevli. Geçtiğimiz yıl bu kapsamda herhangi bir faaliyet gerçekleştirmemiş KGSM, ne yapmış peki bu kapsamda? TBMM'de bulunan komisyona bir uzman göndermiş. Tek yaptığı şey bu, yazdığı raporunda. Emniyet genel müdürlüğü ne yapmış bu anlamda? O da Meclis'teki komisyona bir temsilci göndermiş. Sunum yapmışlar yani. Bizim her dakika yaptığımız, yaptığımız için kovulduğumuz yerlerden bahsediyorum. Ondan sonra Halk Sağlığı Kurumu ne yapmış, Bakanlıkla protokol imzalamış o kadar. Halk Sağlığı Kurumu bir de şunu yapmış. Ben onu raporda bulamadım. Şiddete maruz kalan, ŞÖNİM'lere başvuran, konuk evlerinde kalan kadınlara ne kadar kadına psikolojik vermişler diye araştırdım. Gözümden kaçmış olabilir, kötücül bakmak istemiyorum, gerçekten gözümden kaçmış olabilir, ben bulamadım. Ama erkekleri buldum. Halk Sağlığı Kurumu raporuna göre 8 bin küsur faile psikolojik destek verilmiş. Mağdura ne verildiğini biz şu anda bir şey bilmiyoruz. Süre bittiği için bu kadar söyleyeceğim, destek hizmetleri olmadığı için durum bu.

Tablomuz karanlık değil, Hürriyet gazetesinde yayınlanmıştı, 8 Mart 2015'te Adil Gür'ün yaptığı, üç bine yakın kadınla yapılan bir araştırma. Türkiye'deki kadınlara yönelik bütün

bu baskılara, bütün bu kağıt üstü yasalara ve kadın hareketinin marjinalize edilmeye çalışılmasına, bütün devlet protokollerinden dışlanmasına rağmen Türkiye'de kadınların yüzde 86'sı -çok inanılmaz bir rakam-Türkiye kadın hareketine güveniyor. İşte biz de buralarda o güveni boşa çıkarmamak için, kendimize güvendiğimiz için, mücadele etmeye devam ediyoruz. Teşekkür ederim.

PANEL V
Uluslararası Hukuk ve Kadınların Hukuk Politikası-İstanbul Sözleşmesi ve CEDAW

İyi standartlardan Olumlu Sonuçlara: Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Uluslararası Standartların Her Vakada Uygulanması

Çok teşekkür ederim. Kadına karşı şiddet ve ev içi şiddetle ilgili uluslararası standartların uygulanmasıyla ilgili kısa bir sunuş yapacağım. Uygulamacı bir hukukçu olarak, öncelikle ve en çok uluslararası, bölgesel ve aynı zamanda bazı ulusal belgelerde okuduğumuz ve ilk bakışta çok güzel görünen standartların uygulanmasıyla ilgili endişelere sahibim.

Öncelikle Bulgaristan'da kadına karşı şiddet hakkındaki ulusal yasal siyasetler. Bulgaristan komünist geçmişinden birçok stereotip miras edinen ve ayrıca birçok durumda demokrasi adı verilen modern zamanlardan da bazı yeni stereotipler benimseyen bir ülke. Toplumdaki dinamik, sosyal, siyasal ve ekonomik değişimler kadınların statüsünü büyük ölçüde etkiledi. Yaşanan değişimlerin getirdiği statü değişiklikleri sadece olumlu değil. Birçok açıdan kadınlar daha çaresiz veya hakları ihlal edildiğinde ya da fiziksel ve zihinsel bütünlükleri ihlal edildiğinde başvurabilecekleri güvenceler veya yasal çarelerden yoksun hale geldiler. Bulgaristan'da tarihi 90'lara dayanan güçlü bir sivil toplum hareketi var. Ve hükümeti önemli ölçüde etkileyen çeşitli ortak girişimler de mevcut. Ayrıca hükümet ve devlet makamları üzerinde kadınların haklarını ve özellikle de ev içi şiddeti ele alacak yasal değişiklikleri kabul etmesi için baskılar var. Umarım gelecekte kadına karşı şiddeti engelleyebiliriz.

Albena Koycheva

Bulgaristan Toplumsal Cinsiyet Araştırma Vakfı, Bulgaristan

Toplumsal cinsiyet ayrımcılığı, toplumsal cinsiyet eşitliği ve insan hakları perspektifinden kadına yönelik şiddet olgusu alanlarında hukuki pratiği ve uzmanlığı bulunan, Bulgaristanlı avukat. Şiddete maruz kalan kadınların desteklenmesi ve korunması ile ilgili birçok program, proje ve inisiyatifte Bulgaristan Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Vakfı ile çalıştı. Ayrıca WAVE Ağı'nda toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konusunda yüksek risk altında olan kadınların tespiti ve korunması ve şiddete maruz kalan bireyleri destekleyici hizmetlere ilişkin veri toplanması alanlarında çalıştı.

AB ayrımcılıkla mücadele ve cinsiyet eşitliği hukuku ve politikalarıyla ilgili birçok projede yer aldı. Kadınların İnsan Hakları Enstitüsü'nde koordinatör ve eğitimci olarak çalışıyor ve AB toplumsal cinsiyet yasaları ve bölgesel ve uluslararası standartlar konusunda hukuk ve yürütme organı personeline verilen seminer ve eğitim etkinliklerini düzenliyor, bunlar kapsamında dersler veriyor.

Albena Koycheva, Sofya Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden yüksek lisans derecesine sahip ve aynı üniversitede gazetecilik hukuku üzerine sertifika eğitimi bulunuyor.

Yirmi birinci yüzyılın ilk on yılında birçok yasal değişiklik yaşandı. Bu ortak etkinliklerin sonucu olarak aile içi şiddete karşı koruma yasası kabul edildi ve onunla birlikte aile içi şiddet kavramı Bulgar yasalarına ilk defa girmiş oldu. Ayrıca toplumsal cinsiyet temelli şiddet, çocukların korunması konularıyla birlikte toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılık gibi konular da ilk kez siyasal gündeme ve buradan da ülkenin yasalarına girdi. Mağdurlara yönelik destek hizmetlerinin kurulması ve özellikle devletin bunların sürdürülebilirliğiyle ilgilenmesi 90'ların sonlarında ve yüzyılın başındaki bir başka önemli başarı oldu. Çünkü başlangıçta devlet bu korumanın STK'ların sorumluluğunda olduğuna ve onların devleti herhangi bir istek, özellikle de mali destek için zora sokmadan bu hizmetleri yerine getirmeleri gerektiğine inanıyordu. Bugün durum böyle değil ama hizmetlere yönelik devlet desteği hala beklediğimiz noktada değil.

Bulgaristan'da kadın hareketinin yaşadığı bu uzun süreçte Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddete Karşı Koruma İttifakı kuruldu. Bu, ülkedeki ev içi şiddetin kadın mağdurlarına destek sunan en aktif on iki STK tarafından kurulan bir şemsiye örgüttü. Bu ittifaka neden ihtiyaç duyduk? Ortak bir çaba göstermek ve hükümet üzerinde basınç oluştururken ki bunda her zaman istediğimiz kadar başarılı değildik, daha güçlü olmak için ortak faaliyetlerimizi yapılandırmaya ihtiyaç duyduk. Kadına karşı şiddet mağdurlarıyla ilgili yasal çareler bakımındansa -burada ne yazık ki kadına karşı şiddet teriminin Bulgaristan'da yasal belgelere, Bulgaristan yasalarına henüz girmediğini belirtmek istiyorum- ama şiddet için, ev içi şiddet için özel bir yasamız var ki bu da bir medeni yasa. Ceza yasası, İstanbul Sözleşmesi ve onun standartlarıyla uyumlu olmanın çok uzağında ve bunu değiştirmeye çalışıyoruz. Aile içi şiddete karşı koruma yasası bakımındansa, çok iyi, mahkemeyi çok hızla, yirmi dört saat içinde tepki göstermeye zorunlu bırakıyor, istese de veya aslında olduğu gibi istemeseler de. Uygulamayı aldıktan sonraki yirmi dört saat içinde böyle tepki gösteriyorlar. Ve birçok vakada, gerçekten hayat kurtaran bu acil koruma kararlarını çıkartıyorlar. Bu önemli değişiklikle birlikte ayrımcılığa karşı koruma yasası var ki bu da oldukça genel bir yasa ama yine de teoride, toplumsal cinsiyet temelli şiddet dâhil toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılığa karşı koruma sunuyor. Pratikte ise bu genel ayrımcılık karşıtı yasanın uygulanmasından sorumlu olan organ henüz toplumsal cinsiyet temelli şiddetle ilgili tek bir vakaya bile bakmadı. Çünkü aile içi şiddete karşı koruma yasasının varlığının devlet bakımından yeterli olduğuna ve aile içi şiddet meselesinden ayrıca cinsiyet temelli ayrımcılık yönüyle ilgili vakaları ele almamaları gerektiğine inanıyorlar.

Bir başka önemli nokta şu ana kadar dört kez (hatta belki beşinci girişim bile olmuştur) siyasetçilere, parlamentoya toplumsal cinsiyet eşitliğine ayrılmış bir yasa taslağı kaleme aldırmaya ve kabul ettirmeye çalıştık. Bulgaristan Avrupa Birliği'nde hala toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda ayrı bir yasası olmayan tek, yegâne ülke. Ne yazık ki şu ana kadar bunu elde etmeye yönelik girişimler başarısız oldu.

Değişikliklerin uygulanması, ulusal yasaların uluslararası ve bölgesel standartlarla uyumluluğunu izliyor ve analiz ediyoruz. Şu ana kadar birçok hızlı ve dinamik değişim yaşanmış olmakla birlikte, bu değişimler hala kapsamlı bir yaklaşım ve uygulamaya ulaşılmasını sağlamak için ihtiyaç duyulan ölçüde değil. Bunun için Bulgaristan Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Vakfı aile içi şiddete karşı ve böyle bir yasal kavram yasalarımızda mevcut olmadığı için mümkün olduğu ölçüde kadına karşı şiddete karşı korumayla ilgili yasaların uygulanması bakımından izleme, araştırma, tavsiye ve eğitim çalışmaları yürütüyor. Meydan okumalar temelde aile içi şiddetin, kadın cinayetlerinin, ısrarlı takip ve birçok cinsel şiddet biçiminin suç ilan edilmemiş olması ve ağırlaştırıcı bir faktör

olarak da suçların toplumsal cinsiyete dayalı yapılarına yönelik bir yaklaşımın bulunmaması. Ceza yasasının kadına karşı şiddetle veya aile içi şiddetle mücadelede güçlü bir silah olduğu diğer Balkan ülkelerinin aksine Bulgaristan'da bizler gerekiyorsa polis yardımıyla acilen uygulanabilen aile içi şiddete karşı koruma kararlarına imkân veren medeni hukuk önlemlerine dayanıyoruz ancak bu yasa da kendi sınırlarına ulaştı. Etkili cezai müdahaleye ihtiyaç var ki ne yazık ki buna sahip değiliz.

Bir başka önemli meydan okuma çok yakın zaman önce ortaya çıkan babalar hareketi. Bu temelde kişisel öykülere dayanan toplamda beş-altı kişiden ve iki katı kadar STK'dan oluşan küçük bir hareket. İçinde çok fazla insan yok ama oldukça gürültücüler ve medyanın dikkatini çekiyorlar ve bazen de otoritelerin bile dikkatini çekebiliyorlar. Bu hareketin ideolojisinde babaların annelerden üstün olduğu veya en azından çocuklara bakan anneler üzerinde, çocuklara nasıl bakacakları konusunda kontrol sahibi olmaları gerektiği düşüncesi var.

Karşı karşıya olduğumuz bir başka meydan okuma uzlaştırmaların güçlü biçimde desteklenmesi. Hâkimler arasında da uzlaştırma konusunda güçlü bir destek var ve birçok hâkim şu anda uzlaştırmanın yasal sisteme veya duruşma öncesi evreye daha geniş biçimde sokulması durumunda bunun kendileri için daha az vaka, daha az yük getireceğine inanıyor. Ama yavaş yavaş kimi hâkimler bunun doğru olmadığını görmeye başladılar. Özellikle kadına karşı şiddet ve aile içi şiddet vakalarında vakayı uzlaşmaya gönderme girişimi daha büyük komplikasyonlar yaratabilir ve bir vakayı birçok vaka haline dönüştürebilir ki bu da sonunda sırtlarına daha fazla yük bindirecektir. Bu hala geniş biçimde tartışılan bir konu ve temelde birçok hâkim hala mağdurlara uzlaşmaya gitmesini tavsiye ediyor.

Bu hizmetlerin devlet tarafından finanse edilmesi şu anda yasada yer alıyor ki bu başarması çok zor bir hedef. Aile içi şiddete karşı koruma yasasında kadınlara yönelik hizmetlerin ve sadece kadınlara yönelik değil bütün ev içi şiddet mağdurlarına yönelik hizmetlerin devlet tarafından finanse edileceğini ve devletin bu yasanın uygulanmasından sorumlu olduğunu söyleyen özel bir hüküm var. Bunu söyledikten sonra her yıl bu teşvikler ve finansmanla ilgili devlet makamlarıyla zor bir pazarlık yaşadığımızı söylemeliyim. Ve şu an için sığınaklar için, bazı acil yardım hatları için, hepsi için değil bir kısmı için mali destek sunuyorlar. Diğer hizmetler devlet tarafından finanse edilmiyor, proje bazında destekleniyor. STK'lar tarafından devlet tarafından delege edilen faaliyetler adı altında sürdürülen bazı destek hizmetleri de var. Bunlar aslında devlet tarafından yürütülmesi gereken faaliyetler. Ama devlet bu faaliyetleri sürdüren uzmanlaşmış STK'lara uzmanlıkları olduğu için biraz para tahsis ediyor. STK'lar da bu faaliyetleri yürütüyor.

Devlet makamlarının yaklaşımları ve tepkilerine gelince; devlet makamlarının yaklaşımlarındaki değişimle ilgili olarak birçok şey yapıldı ama hala yapılacak çok şey var. Çünkü alanda çok az etkisi olan veya hiçbir sürdürülebilir etkisi olmayan siyasal beyanlar kadınların insan hakları ihlallerinde stratejik vakalara yol açtı. Size burada örnekler verebilirim. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi önünde Bevacqua ve S. Bulgaristan'a karşı davamız var, bu bir aile içi şiddet vakası, M.C. Bulgaristan'a Karşı davası bir tecavüz davası ve Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi kapsamındaki CEDAW Komitesi önünde de üç vaka var. Her üç vakada da devletin Sözleşme maddelerini ihlal ettiğine karar verildi. Üç vakada bütün Gözden Geçirmeler yerine getirildi. Kadınlara hala yeterli bulmadığımız ama ilk adımlar olarak başarı olarak gördüğümüz miktarda parasal tazminatlar verildi. Bu üç örnekte de bütün tavsiyeleri, CEDAW Ko-

mitesi görüşlerindeki genel tavsiyeleri uygulamaya yönelik bir program var. Ayrıca bu Komite görüşlerindeki konular CEDAW Komitesi'nin Bulgaristan için düzenli raporlama prosedüründen sonraki sonuç gözlemleriyle çakışıyor. Ve devlete yönelik genel tavsiye de öyle yani şu anda bütün tavsiyeleri uygulamaya yönelik bir plan mevcut. Ve süreç yavaş ilerliyor ve devleti takvimi unutmaması için zorluyoruz. Bulgaristan'dan temel bilgiler bunlar. Dikkatiniz için çok teşekkürler.

PANEL V
Uluslararası Hukuk ve Kadınların Hukuk Politikası- İstanbul Sözleşmesi ve CEDAW

Biljana Brankovic

Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddete Karşı Uzmanlar Komitesi (GREVIO)

Bağımsız araştırmacı ve danışman. GREVIO üyesi olan Brankovic, Avrupa Konseyi ve BM Kadın tarafından İstanbul Sözleşmesi'nin imzalanmasını, tanınmasını ve Avrupa çapında birden çok ülkede yürütülen araştırmaları desteklemek amacıyla kurulan Uzmanlar Danışma Kurulu'nun da bir üyesi.

Araştırma, savunuculuk/lobicilik, izleme, BM Sözleşme Denetim Organlarına gölge raporu yazımı, değerlendirme ve eğitim faaliyetlerini içeren 20 yıllık deneyimi boyunca, yirminin üzerinde uluslararası araştırma/izleme projesinde ve birçok ulusal projede görev aldı.

Bağımsız araştırmacı-danışman olarak, pek çok BM kuruluşunda, hükümetler arası kuruluşta, ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşunda çalıştı. Birlikte çalıştığı kuruluşlar arasında, BM Kalkınma Programı, BM Kadın, UNICEF, BM Nüfus Fonu, BM Kadın İlerlemesi Dairesi, BM Toplumsal Cinsiyet Çalışma Grubu, Avrupa Konseyi, OSCE, OSI, BFPE, Avrupa Kadın Lobisi, Kadına Yönelik Şiddet BM Özel Raportörü, Londra Metropolitan Üniversitesi Çocuk ve Kadına Yönelik Şiddet Araştırmaları Birimi, Kvinna till Kvinna Vakfı, CARE International, Minnesota İnsan Hakları Savunucuları, Belgrad Kadın Çalışmaları Merkezi, Sırbistan Roman Kadınlar Ağı gibi kuruluşlar bulunmaktadır.

Beni davet ettiğiniz için teşekkürler, burada olmaktan dolayı gerçekten mutluyum. İlk gençliğimden beri feminist hareketin üyesiyim. Şu anda GREVIO üyesi olarak resmi kimliğimle konuşsam da söyleyeceklerimin kişisel görüşlerim olduğunu ve bir bütün olarak GREVIO'ya atfedilemeyeceğini hatırda tutmanızı rica ederim.

Şu ana kadar İstanbul Sözleşmesi'ni onaylayan taraf devletler bakımından çok tatminkâr bir durumdayız. İyi bir ilerleme var diyebilirim. Kadına karşı şiddet mağdurlarına yönelik ilk hizmetlerin oluşturulmasından bu yana geçen elli yıl içinde, siyaset yapıcıların hala kadına karşı şiddetle ilgili dar bir tanımları olduğunu da vurgulamak istiyorum. Genelde sadece kadına karşı aile içi şiddetle sınırlı veya daha kötüsü aile içi şiddet, toplumsal cinsiyetten bağımsız terimlerle anlaşılıyor. Yani birçok ülkede tanımlar hala zorlayıcı bir kontrol boyutu içermiyor. Bu Sözleşme bunu giderecek. Ama şiddet konusunda sözünü ettiğim toplumsal cinsiyetten bağımsız yaklaşım gibi sorunlar hala siyaset çerçevesi üzerinde ciddi sonuçlara sahip, çünkü birçok Avrupa Konseyi ülkesi İstanbul Sözleşmesi temelinde kadına karşı tüm şiddet biçimlerini kapsayan ulusal eylem planlarına sahip değil.

Sözleşme gerçekten de kimi çığır açıcı özelliklere sahip ama en önemlisi kadına karşı şiddeti sona erdirecek kapsamlı bir çerçeve sunuyor ve bu konudaki en geniş erimli uluslararası anlaşma. Sözleşme kadına karşı şiddetle ilgili birçok diğer bağlayıcı olmayan uluslararası belgenin dayandırıldığı kadına karşı şiddetle ilgili cin-

siyetlendirilmiş yaklaşımı yeniden çerçevelendiriyor. Uluslararası sözleşmeler ile izleme organları arasındaki sinerjiye çok inanıyorum. Bu yüzden sivil komitenin "genel tavsiye 19" ile muazzam bir iş yaptığını belirtmek istiyorum ki bu önemli ama küçük bir yumuşak yasa. Şu anda gözden geçiriliyor; onu İstanbul Sözleşmesi ile uyumlulaştırmak için bir çalışma grubu kuruldu. Çünkü kolaylaştırıcı bana, GREVIO başkanı Feride Acar tarafından Sözleşme hakkında çok iyi bilgilendirildiğinizi söyledi. Bu yüzden aslında sunmak durumunda olduğum parçaları atlayabilir ve sadece savunuculuk için bir platform olarak kullanılabilecek kimi şeylere yoğunlaşabilir veya GREVIO'ya gölge raporlama işinizin bir parçası olarak yapmakla ilgilenebileceğiniz şeylere yoğunlaşabilirim.

Öncelikle kişisel fikrim Sözleşme'nin gerçekten önemli özelliklerinden birinin itinalı çalışma standartlarını bütünleştirmesi. Bu size çok teorik, bulanık ve yapmacık bir terim gibi gelebilir; ama sizi temin ederim ki çok yaratıcı hukukçular, dünyanın her yerindeki feminist hukukçular, bunun bir araç olarak kullanılabilmesi, kadınların yararına kullanılabilmesi için gerçekten yardımcı oldular. Benim ülkemde, Sözleşme'nin uygulanması üzerine politika araştırması yaptım. Ve önleme, koruma, soruşturma ve cezalandırma alanlarındaki itinalı çalışma ilkelerinin uygulanmasıyla ilgili yetmiş, hayır on yedi değil yetmiş gösterge oluşturdum. Çünkü Sırbistan imzalamadı, tazminatla ilgili bölümlere çekince koydu. Yani bu tanımlanabilir ve özgül göstergelere tercüme edilebilir. Burada savunduğum nokta şu, itinalı çalışma ilkelerinin hem savunuculuk hem de siyaset araştırmasında değerli olduğuna inanıyorum. Çünkü koruma ve hizmet sunumu alanlarındaki devlet yükümlülüklerinin uygulanmasına dair analiz genelde sadece hizmetler ve müdahaleler listesinin sırayla kontrolüne dayanıyor. Burada bence, devlet kurumlarının ne yaptığını analiz etmeye ek olarak kurumların itinalı çalışma ilkesi uyarınca yapmaları gerektiği halde yapmadıklarına da yoğunlaşabiliriz. Burada bunların ayrıntısına giremem. Bunlar hukuk davalarında itinalı çalışma ilkesi uygulamasının parçaları. Sadece bu konferans için önemli olan bölümlere, hükümlere yoğunlaşacağım. Çünkü bence savunuculuk için bir platform olarak kullanılabilirler.

Sözleşme genel ve uzmanlaşmış hizmetler arasında son derece anlamlı bir ayrım yapıyor. Burada Sözleşme'nin açıklayıcı raporundan bir parçayı alıntıladım. Çünkü bence bu genel ve uzmanlaşmış hizmetler arasında, ana veya merkezi uzmanlaşmış hizmet sunucusu olarak kadın örgütlerinin rolünü tanımak için anlamlı olan net bir ayrım sunuyor. Hizmet sunumunun kapsamını hedef alan, örneğin hangi hizmetlere ulaşılabildiği ve bunların ne kadar tanındığına dair bazı hükümler var. Acil yardım hatları, yeterli sayıda sığınak, tecavüz kriz merkezleri ve Sözleşme'nin parçası olan ücretsiz küçük yardımlardan söz ediyor.

Hizmet türleriyle ilgili bazı hususlar var. Bu hizmetin, şiddetin derecesine göre farklılaşacağına vurgu yapıyor. İlgili devlet organları arasındaki işbirliğinin ve STK'ların bu işbirliğindeki rolünün tanındığı belirtiliyor. Sözleşme ayrıca bazı maddelerde ulaşılabilirlik ve yeterli coğrafi dağılıma atıfta bulunuyor. Ama bugün yoğunlaşmak istediğim temel şey bir soru: Hizmet sunucuları kadın mağdurlara güvenip onları güçlendiriyor mu? Çünkü kadın hareketi tarafından geliştirilen ve Avrupa Konseyi'nde analiz edilen kimi ilkeler kadına karşı şiddet hizmetlerinde minimum standartları inceliyor. Bu çalışmayı biliyor musunuz? Yazarı Liz Kelly. "Kadın hareketi tarafından geliştirilen ilkeler belirli ölçüde Sözleşme'ye dâhil edildi öyle ki genel yükümlülükler hakkındaki madde ki bu özel madde çok önemli, bu ilkelerin bazılarına atıf yapılıyor." diyor. Sözleşme diyor ki, taraflar sığınak desteği verilen kişiler için alınacak önlemlerin, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet yaklaşımına dayanmasını güvence altına alacaktır. Mağdurun insan hakları ve güvenli-

ğine odaklanacak, bütünlüklü bir yaklaşıma dayanacak ve kadınların ikincil mağduriyetler yaşamasından kaçınılmasını, güçlendirilmesini ve ekonomik bağımsızlığını amaçlayacaktır. Ayrıca kırılgan kişilerin özel ihtiyaçlarına yapılan özel atıflar var. Sığınaklarla ilgili olarak sözleşmenin açıklayıcı raporu aslında sığınakların kadınlara başlarının üzerindeki birer çatıdan daha fazlasını sunmaları gerektiğini vurguluyor. Elbette bu muhtemelen görmek isteyebileceğiniz feminist ilkelere atıf yapmıyor. Ama oldukça net ve özgün biçimde yazılmış. Vurgu, şiddete maruz kalan kadınlar ve çocukların güvenliğine, bağımsız bir hayatın temellerini atmakta sığınağın rolüne ve sığınakların diğer organlarla işlevsel işbirliği kurmaları gerektiğine yapılıyor. Bu hükümler bence aynı zamanda bir yandan kadın hareketinin öte yandan uluslararası belgelerin etkileşimi olarak görülebilir çünkü kadın hareketi tarafından geliştirilen ilkelerin bir kısmı alttaki akıntıyla, yumuşak yasalarla ve daha sonra İstanbul Sözleşmesi gibi yasal olarak bağlayıcı kimi belgelerle yavaş yavaş bütünleştirilmiş veya bunları benimsemiş. İkisi arasında bir sinerji veya etkileşim var. Bu ilkelerin nasıl baş aşağı döndürülebileceğine dair size bir örnek vereceğim: Şu anda Avrupa Konseyi ve BM-Kadın için çok uluslu karşılaştırmalı bir çalışmada yer alıyorum. Hizmetlerle ilgili hem genel hem de uzmanlaşmış hizmetler. Sığınak sosyal çalışma merkezi tarafından yürütülüyor. Bir devlet kurumu, hangi ülke olduğunu söylemeyeceğim. Ve sığınaklardan birinin müdürü kadınların kilit altında tutulduğunu söylüyor. Bunu hatta gururla söylüyor: “Mağdurlarsa, güvenlik ve emniyetlerinden biz sorumluyuz, bu yüzden kilit altında tutuluyorlar, istedikleri yere gidemezler ve onlardan biz sorumluyuz.” İlkeleri böyle anlıyor işte.

Lütfen beni yanlış anlamayın, bütün hükümet sığınaklarının bu biçimde çalıştığını söylemiyorum veya başlı başına hükümet sığınaklarını eleştirmiyorum, sadece bu ilkelerin nasıl ters yüz edilebileceğine ve kadınlara karşı kullanılabileceğine bir örnek veriyorum. Bu konuda ne yapabiliriz? Bazen destek hizmetleri için ulusal standartlar oluşturabileceğimizi söyleyebiliriz. Fakat bazı ülkelerde bu çok riskli bir operasyon. Söz gelimi benim ülkemde, konu sığınaklar için standartlar tanımlamaya geldiğinde, süreç de ilkeleri ters yüz ediyor. Ulusal düzeyde geliştirilen bazı standartlar aile içi şiddetin kadın mağdurlarına yönelik sığınakların evsiz insanlara yönelik diğer farklı sığınak tipleriyle birlikte ele alınabileceği anlamında çok yanlış bir biçimde anlaşılıyor. Ve sonra tüm sığınaklar için genel standartlar oluşturuluyor. Bu çok problemli ve davamıza zarar veriyor. Ve ikincisi çoğunlukla kadın hareketinin üyeleri böyle bir sürece dâhil edilmiyor. Yani buradaki mesele sanki elli yıldır hiçbir şey olmamış gibi hizmet sunumuna sahipsiz sular muamelesi yapılmasından nasıl kaçınılabileceği. Ve kadın STK’larının pratik ve deneyiminin dikkate alınmasının nasıl güvenceye alınacağı.

Sözleşme’nin STK’lar tarafından uygulanan programlar dâhil, mali kaynaklar meselesine işaret eden bazı özel hükümleri var. STK’larla işbirliği sunulması için özel bir program var. Benimki dâhil bazı ülkelerde, hükümet bu hükümleri asla sineye çekmeyecek ve Avrupa’da bununla ilgili büyük farklılıklar var. Bazı ülkelerde sığınaklar ve diğer kadın hizmetleri devlet tarafından finanse ediliyor ve bazı ülkelerde bu hayal bile edilemeyecek bir şey. Bu konuyu analiz etmeye çalıştığım çeşitli araştırmalar yaptım ve çalışmalarımdan birinde hizmet sunan kadın örgütlerinin yerel veya ulusal makamlarca finanse edilmediği ortaya çıktı ve tüm hizmet çalışmalarının % 69’unun gönüllülük temelinde yapıldığını hesapladım. Türkiye için de benzer bir hesaplama muhtemelen yapabilirsiniz.

Önerebileceğim bir başka şey belki kaç kadının desteğe ihtiyacı olduğu sorusunu ele almak. Çünkü Sözleşme ihtiyaçlara ve standartlara atıf yapıyor, örneğin, yüz binlik nüfus başına bir mekân. Ama bazen gerçek ihtiyacın ne olduğunu bilmek zor çünkü bir

bekleme listesinin olmaması ihtiyaçların karşılandığı anlamına gelmiyor. Yani belki temel hizmetler hakkında veri toplamanızı ve potansiyel ihtiyaçla ilgili bir tür tahmin sunmanızı öneriyorum. Ben bunu hizmet sunumu için ulusal bir referans hattı oluşturmak için bir anlamda Britanya hizmetlerinin kimi fikirlerini kullanarak yaptım. Bu çalışmada Sırbistan'daki durumu Britanya'daki durumla özel hizmetler bakımından da kıyasladım. Muhtemelen Britanyalı meslektaşlarımız kabul etmeyeceklerdir ama sahip oldukları özelleşmiş hizmetlerin sayısı bakımından iyi bir pratik örnek olarak kullanılabilirler bence. [Slaytlar] Buradaki karşılaştırmada kırmızı renkli bölümler ulaşılabilir hiçbir hizmet olmamasını temsil ediyor. Ve ayrı durumu Sırbistan haritasına koyduğumuz zaman tüm Sırbistan'ın bazı turuncu noktalar hariç -ki bunlar STK'ların özel hizmetleri- büyük bir kırmızı noktaya döndüğünü görüyoruz. Burada da kapatılan veya kapatılması planlanan STK'ları sundum.

Belki yapabileceğiniz bir başka şey, sunulan destek hizmetleri ile Avrupa Konseyi tarafından tanımlanan asgari standartları karşılaştırmak. Bunu yapmak zor olabilir, ama şu anda hizmetlerin kalitesi ya da daha karmaşık veya büyük şeylerden değil, hizmet sayıları perspektifinden konuşuyorum. Türkiye gibi büyük bir ülkede muhtemelen bunu yapmak zor bir şey ama bence yapılabilir. GREVIO perspektifinden çok bilgilendirici olabilir.

Gelecekte karşılaşabileceğimiz zorlukları belki sonra tartışırız. Burada sadece kadın örgütlerinin esas destek sağlayıcılar olması gerektiğini belirtmek istiyorum. Ve bununla ilgili başlıca zorluk da kadın hizmetlerinin hem çok etnikli koordinasyonunun hem de özerklik ve bağımsızlığının nasıl garanti altına alınabileceği olabilir. Bir araştırmacı olarak benim görüşüm, bazı karakteristiklerin araştırmalarla analiz edilerek korunabileceği yönünde. Çünkü kadın örgütleri tüm şiddet biçimleri üzerinde çalışıyor ve sorunlara bütünlüklü çözümler sunuyorlar. Ve uzun vadeli destek ve güçlendirmeye yoğunlaşıyorlar çünkü resmi kurumların bunu yapacak kapasitesi veya olanağı yok. Ayrıca kadın hareketi tarafından geliştirilen standartları uygulamaya çalışıyor ve kurumsal hizmetlerin verilmesi konusunda var olan boşlukları kapatmak için mücadele ediyorlar.

Son nokta, yine benim favori araştırmacım Liz Kelly'den, onun çalışmalarından birinde vurguladığı noktaları kendi sözcüklerimle aktarıyorum: Kadınlara yönelik uzmanlaşmış destekler kamu sektörü içinde ana akımlaşamaz ve böyle de olmamalıdır. Çünkü sivil toplumun en iyi uygulamaları bu kurumlarınkinden farklı temel ilkelere dayanıyor. Sivil toplum örgütleri tarafsız bir konumda yer almıyor, savunuculuk yapıyorlar. Savundukları temel ilkeler, kurumsal sınırlar içinde gerçekleştirilemez. Çünkü kadınları güçlendirmeye ve uzun vadeli destek vermeye yoğunlaşıyorlar. Kurumlar -ki şu anda kendi ülkem hakkında konuşuyorum- kriz müdahalesi üzerine yoğunlaşıyor ve birçok kadının ihtiyaç duyduğu uzun vadeli destek asla herhangi bir kurum için bir öncelik olmadı. Uzun vadeli destek ve güçlendirme ilkelerinin kurumlar içinde uygulanması zor; çünkü tek bir kadın mağdur için iki yıl boyunca çalışacak bir danışmanlık ve güçlendirme mekanizması organize edilemiyor.

Teşekkür ederim.

PANEL V
Uluslararası Hukuk ve
Kadınların Hukuk Politikası-
İstanbul Sözleşmesi ve CEDAW

Uluslararası Normlar Işığında Eyleme Geçmek: Macaristan'da Kadına Yönelik Şiddete Karşı Geliştirilen Hukuk ve Politika Yaklaşımları

Enikő Pap

NANE Kadın Hakları Derneği (Nõk a Nõkért Együtt az Erõszak Ellen Egyesület) / Macaristan Kadın Lobisi, Macaristan

NANE Kadın Hakları Derneği'nde hukuk uzmanıdır ve Macaristan Kadın Lobisi'nde çalışmaktadır. Ana ilgi alanı, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında devletin sorumluluğu ve kadınlara yönelik şiddetin ortadan kaldırılmasına yönelik uluslararası normlardır.

Birleşmiş Milletler, Avrupa Komisyonu ve Avrupa Konseyi programlarının da içinde olduğu çok sayıda programda bağımsız uzman olarak yer aldı.

Çok teşekkür ederim. Öncelikle burada bütün bu adanmış katılımcılarla ve bu önemli toplantıyı örgütleyenlerle birlikte olmak büyük bir ayrıcalık. Sunuşumda Macaristan'da kadına karşı şiddete karşı devletin verdiği tepkilerin kısa bir özetini vereceğim. Ev içi şiddete odaklanacağım ama genel bir bakış açısı da sunacağım. Ayrıca kadına karşı şiddete özellikle de ev içi şiddete karşı kilit uluslararası mekanizmalara da kısaca değineceğim.

Macaristan'daki soruna gelince iki gün önce tartışmaya açılan AB Temel Haklar Ajansı'nın temsili araştırmasına atıfta bulunmalıyım. Aslında bu araştırmanın yapılması şansına sahip olduk çünkü diğer türlü Macaristan'a dair temsili, güncellenmiş veriler olmayacaktı. Size araştırmadan iki rakam vereceğim. Macaristanlı kadınlar arasında on beş yaşından itibaren partneri tarafından fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz bırakılmış kadınların oranı yüzde 28. Bu oranları 2011de yapılan nüfus sayımı ile karşılaştırdık. Böylece bu tür şiddetten etkilenen 840,000 kadın olduğu bilgisine ulaşabildik. On beş yaş üstü partneri veya partneri olmayan bir kişinin cinsel şiddetine maruz kalanların oranı ise yüzde 9 ve bu da 361,000'den fazla kadın demek. 2012 yılından itibaren geçerli olan ista-

tistiklere atıfta bulunursam ki bu AB temsili araştırmasına oldukça yakın bir sayı, o yıl kaydedilen fiziksel şiddet vakası 1535 idi. On sekiz yaşından önce kaydedilen cinsel suçlar ise 269 idi. Bence bu sayılar kadına yönelik şiddet konusunda devletin duruşunu sadece örneklemiş oluyor.

Uluslararası normlara göre devletin sorumluluğuna dair temel ilkeleri kısaca tekrarlayacağım çünkü Carol ve Biljana zaten açıkladılar. Devletin yükümlülüğü ve müdahalesinin itici güçleri sıfır tolerans ve gerekli hassasiyet ilkeleridir. Burada sadece kapsamlı ve koordineli müdahaleden söz edeceğim çünkü bunların çok önemli anlamları var. Kadına karşı her türlü şiddet biçiminin kurbanla fail arasındaki ilişkiye bakılmaksızın ele alınması lazım. Ayrıca kapsamlı politikalar, örneğin ulusal stratejiler olmalı. İngilizcede "Üç P" dediğimiz "Önleme, Koruma ve Kovuşturma" devlet müdahalesi içinde eşit biçimde yer almalı ve burada kadın örgütleri dâhil olmak üzere bütün düzeylerde koordinasyon yaşamsal bir nokta. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin desteklenmesi ve kadına yönelik şiddetle mücadelenin bağlantılı olduğunu ve etkili bir çözüm üretmek için el ele gitmesi gerektiğini vurgulamak isterim.

Uluslararası normlar tarafından konulan bu temel ilkeler ışığında Macaristan devletinin konumu ne oldu? Kısaca son on yıldaki yasa ve politika çerçevesini tarif etmek istiyorum.

Öncelikle şu ana kadarki tüm inisiyatiflerin ve önlemlerin itici gücünü kadın örgütlerinin sürekli lobi ve savunuculuk faaliyetlerinin oluşturduğunu vurgulamak isterim. 2002'de, ev içi şiddete karşı etkin bir devlet müdahalesinin oluşturulmasını talep eden benzersiz bir sivil hareket oluştu. Bu benzersiz bir hareketti çünkü etkin devlet müdahalesi için 50 bin imza toplandı ve bu o dönem tipik bir durum değildi. Bunu takiben aktif bir medya kampanyası oluşturuldu. Bundan sonra ev içi şiddete dair polisin görevleri konusunda ulusal polis şefi bir emir ve metodolojik kılavuz yayımladı. Ayrıca, aile içi şiddeti önleme ve etkin biçimde mücadele için parlamento bir ulusal strateji yayınladı. Bu, kısıtlama kararlarından özel tanık koruma hükümlerine uzmanların eğitimine kadar karmaşık önlemler tarif ediyordu; ancak ne yazık ki bunlar kâğıt üzerinde kaldı. Kısıtlama kararı önce bir davranış kuralı sonra ceza yasasındaki zorunlu bir önlem haline geldi; bu 2005-2006'da yaşandı. Ayrıca ısrarlı takip 2008'de cezai bir eylem sayıldı. 2009'da ise hem polis hem de mahkeme kararlarını içeren kısıtlama kararını başlatan yeni bir yasa çıktı; ama bu yasanın sınırları var. Aile içi şiddet cezai bir eylem olarak 2012'de kabul edildi. Ve 2012 tarihli yeni ceza yasasında cinsel şiddete dair bazı ilerlemeler var. Macaristan 2014'te İstanbul Sözleşmesi'ni imzaladı ama ne yazık ki henüz onaylamadı; bunun üzerinde çalışıyoruz. Ve Ceza Muhakemeleri Yasası da AB mağdur koruma direktifi temelinde ve sayesinde bazı mağdur koruma önlemleri içeriyor.

Bu çerçevede devlet müdahalesinin ana eksiklikleri neler? 1989'daki demokratik geçişten bu yana ev içi şiddet dâhil kadına karşı şiddete ilişkin kapsamlı bir tepki oluşturmak bakımından gereken siyasal irade ve bağlılığa sahip olunmadığını söyleyebilirim. Bu konudaki anlamlı göstergelerden biri: 1998 ile 2010 arasında toplumsal cinsiyet eşitliğine dair ulusal bir stratejimiz olmadı. 2010 ve 2012 döneminin toplumsal cinsiyet eşitliği ulusal stratejisi kadına karşı şiddeti içeriyor ancak 2010'dan bu yana herhangi bir uygulama planı oluşturulmadı. Yani yine bu da kâğıt üzerinde kalan bir belge.

Bu göstergeler önlemlerin uygulanmadığı bir duruma yol açtı, belki önemli olabilir, ama uluslararası normlar ve iyi pratikler takip edilmiyor. (Burada örneğin Macaristan'da bizim için bir sorun oluşturan, ceza davalarında bile uzlaştırma meselesine değinebilirim.

Ayrıca örneğin çocuk velayetinde de aile içi şiddet tarihçesi dikkate alınmıyor.) Ciddi sıkıntılardan biri de yasaların etkin biçimde uygulanması için araçların olmaması, bugün ve dün de çeşitli defalar duyduğumuz gibi. Burada profesyonellerin sistematik eğitimi ve ileri eğitiminden ve etkin bir tepki için protokoller ve etik standartlardan da söz etmek isterim. Son on yılda tecrübe ettiğimiz diğer bir ciddi eksiklik kadın hakları STK'larının uzmanlık ve deneyimlerinin ve aslında dolaylı olarak mağdurların deneyimlerinin hiçbir önlemde dikkate alınmaması.

Ve özellikle demografik artış arzusunda olan mevcut hükümet döneminde kadınların ve erkeklerin kalıp rolleri öne çıkartılıyor. İçinde bulunduğumuz iklimi size göstermek için iki alıntı yapacağım. Birincisi, "Kadınlar çocuk yetiştirmeye odaklanmalı ve ailelerin sadece bir veya iki yerine üç, dört veya beş çocuk yapmasını tartışmalıyız." Bu 2012'de aile içi şiddetin cezai eylem sayılmasına dair parlamento tartışması sırasında bir iktidar partisi milletvekilinin sözlerinden alıntı. İlginç ve üzücü biçimde hükümetin ilk düşüncesi ceza yasasında aile içi şiddetle ilgili bir ceza maddesi olmaması gerektiği çünkü genel hükümlerin aile içi şiddet vakalarını da mükemmel biçimde kapsadığıydı. Bu açıklamadan sonra büyük bir kamusal öfke patlaması oldu ve onun ve yine medyanın sayesinde fikirlerini değiştirdiler. Bu milletvekiline şu anda aile içi şiddete dair bir ceza maddesi olduğu için teşekkür ediyoruz, elbette dolaylı olarak sadece ona da değil. Yani önlemlerin nasıl alındığı bile bence kendi başına bir şeyler anlatıyor. Diğer bir alıntı ise 2015'ten: "Kız evlatlarımızın bizim için torunlar doğurmayı kendilerini gerçekleştirmenin en yüksek niteliği olduğunu düşünmelerini isteriz." Bu da Macaristan parlamento sözcüsü tarafından söylendi.

Bu çerçevede uluslararası mekanizmaların, BM ve Avrupa Konseyi sisteminin kullanılmasına döneceğim. Öncelikle, bir aile içi şiddet vakasına değinmek istiyorum. A.T. Macaristan'a karşı davası. Tekil bir dava olarak CEDAW Opsiyonel Protokolü kapsamına girdi. Başvuran ve çocukları yıllarca aile içi şiddet mağduru olmuş, çeşitli davalar görülmüş. Ortaklaşa sahip olunan bir evin münhasır malikliği için sivil bir davaydı. Yetkililer saldırganın dayak attığına dair kanıt olmadığına ve mülkiyet haklarının kısıtlanamayacağına karar verdi, yani evi kullanmasına izin verildi. Ceza davaları da vardı, yıllarca gözaltı olmadan devam etti, o tarihte henüz uygulanacak kısıtlama kararı da yoktu. Davada dosyalar belirli bir noktada kayboldu. Sonra ciddi bedensel hasara yol açan iki olayda 365 dolar ceza verildi. Başvuran çocuk koruma makamlarının hiçbir etkili desteğinin olmadığını ve mağdurla çocuklarının kalabileceği hiçbir düzgün sığınağın olmadığını iddia etti, olayların birinde ciddi bir beyin hasarı yaşamıştı. Özetle, devletin kendisine aile içi şiddete karşı etkin koruma sağlamadığını iddia etti.

CEDAW Komitesi vakayı inceledikten sonra Macaristan'ın CEDAW Sözleşmesini ihlal ettiğine karar verdi. Komite genel ulusal yaklaşımın iyileştirilmesi için tavsiyelerde bulundu. Örneğin mağdurlar için yasal koruma, gerekli hassasiyetin gösterilmesi için standartlar, koruma kararlarının gündeme getirilmesi ve mağdurlar için adalete erişim gibi tavsiyelerde bulundu. İkinci tipteki tavsiyeler mağdurun, başvuranın durumunun iyileştirilmesi içindi. Mağdur için zihinsel ve fiziksel sağlık önlemleri, güvenlik barınak ve sonra düzgün çocuk koruma önlemleri, yasal yardım ve tazminat tavsiye ettiler. Özetle tavsiyelerin hiçbiri tam olarak karşılanmadı. Mağdur tazminat ve güvenli barınmadan yararlanamadı ve ulusal yasal yanıtlarda da eksiklikler var. Ne yazık ki sonuçta tavsiyelere uyulmamasının şu anda hiçbir sonucu yok ve bu vakada da öyle oldu. Sadece bu vakanın yarattığı tek önemli ve olumlu gelişme, Sözleşme ev içi şiddetten söz etmemekle birlikte ev içi şiddetin CEDAW çerçevesinde anlaşılması ve yorumlanması gerektiği

oldu. Bu vaka uluslararası düzeyde de uluslararası standartların iyi uygulama örneği haline geldi. Opuz Türkiye'ye karşı vakasında bile söz edildi.

Size getirdiğim ve kısaca sunacağım diğer vaka ise Kalucza Macaristan'a karşı davası. 2012 tarihli. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi davası. Aslında davanın konusu bir aile içi şiddet vakasında kısıtlama kararının uygulanmasıydı. Bu vakada kararın alınması bir buçuk yıldan uzun sürdü ve kısıtlama kararıyla etkin koruma sağlanamadı. Başvuranın diğer iddiası yasanın eski partnerleri korumaya dâhil etmemesiydi. Yani yasa eski örfi yasa partnerlerini ve hatta kimi başka yakın partnerlik biçimlerini kapsamadığı için onlar için koruma sağlamıyordu. Mahkeme bunun Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin özel ve aile hayatının korunmasına dair 8. maddesinin ihlali olduğuna karar verdi. Bu vaka ve diğer uluslararası mekanizmalar sayesinde -BM, CEDAW Komitesi'nin sonuç yorumlarını hatırlayın- kısıtlama kararları hakkındaki yasa eski örfi yasa partnerlerini kapsayacak biçimde değiştirildi. Sorunlardan biri de diğer bazı yakın partnerlik biçimlerinin yasa tarafından kapsanmaması.

Kullandığımız diğer mekanizmalardan kısaca söz edeceğim, belki savunuculuk çalışmalarınızda kullanabilirsiniz. CEDAW raporlama mekanizmalarıyla bazı iyi tecrübelerimiz oldu. Daha sonra biraz daha ayrıntı verip deneyimlerimizi paylaşacağım. Sadece alternatif raporları bir araya getirmek yerine kullanabileceğiniz başka lobicilik ve savunuculuk çalışmaları olabilir. Yine haberdar olabileceğiniz bir mekanizma daha var. Bu da yasada ve uygulamada kadınlara karşı ayrımcılık konusu hakkında çalışan BM Çalışma grubu. Mayıs ayında benim ülkem bu çalışma grubu tarafından ziyaret edilecek. Daha sonra ülke ziyaretinin neye benzediğini anlatabilirim çünkü bu uluslararası alanda oldukça yeni bir mekanizma. Evrensel Periyodik Gözden Geçirme'nin kullanılmasını da tavsiye ederim. Bu aslında diğer mekanizmalardan farklı bir BM mekanizması. Bu bir tür devletten devlete süreç: Devletler diğer devletlere tavsiyeler formüle edebiliyor. STK'ların çok önemli bir rolü var, bunu da kullanmanızı tavsiye ederim.

Elbette İstanbul Sözleşmesi var. Bu konuda çalışıyoruz ve umarım ki buna devam ederiz.

Sonuç olarak, ülkede siyasal istek yoksa öngörülebilir hangi itici güçlerden yararlanılabilir? Tecrübelerimize dayanarak medya ile iyi ortaklığın iyi bir uygulama olduğunu söyleyebilirim. Ayrıca kamusal talepler varsa başarılı olabiliriz. Anlamlı mesleklerle güçleri birleştirmek, farklı mesleklerle ittifaklar kurmak inisiyatiflerimizi ve önerilerimizi ilerletmek için çok yardımcı olabilir. Uluslararası normları ve mekanizmaları kullanmak da, tekil vakalarda çok mükemmel olmasa da, bence bir tür kartopu etkisi yaratıyor. Farklı kaynaklardan benzer mesajlar geldiğinde, bir noktada iyi sonuçlar alabiliyoruz.

Son olarak İstanbul Sözleşmesi'nden bir alıntı yapmak ve bunu okuyarak bu toplantıyı örgütleyenlere ve kadına yönelik şiddetle mücadele eden herkese övgülerimi ve hükümete de bir mesaj göndermek istiyorum: "Taraflar kadına yönelik şiddetle mücadele eden anlamlı hükümet dışı örgütlerin ve sivil toplum örgütlerinin çalışmalarını, her düzeyde, tanıyacak, teşvik edecek ve destekleyecektir ve bu örgütlerle etkin işbirliği kuracaktır."

Dikkatiniz için çok teşekkürler.

PANEL V
Uluslararası Hukuk ve
Kadınların Hukuk Politikası-
İstanbul Sözleşmesi ve CEDAW

Üreme Hakları ve Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Uluslararası Yükümlülükler: Polonya Uygulaması

Beni davet ettiğiniz için çok teşekkür ederim.

Size geldiğim ülke hakkında bazı arka plan bilgiler sunmak istiyorum. Ayrıca İstanbul Sözleşmesi'nin harika bir mekanizma olarak Polonya'da nelere yol açtığını anlatmak istiyorum. Bazı kişilere göre bunun ülkemizi nasıl büyük bir tehdit altına soktuğu hakkında bir fikir sahibi olmayabilirsiniz. Çünkü Polonya'da "toplumsal cinsiyet fobisi" dediğimiz bir şeye yol açtı ve toplumsal cinsiyet Polonya geleneğine, Polonyalı ailelere ve "toplumsal hayatımızı inşa etme biçimimizde kutladığımız ve saygı duyduğumuz ne varsa hepsine" karşı bir tür tehlike arz eden bir canavara dönüştü. İstanbul Sözleşmesi'nin onaylanmasını durdurmaya yönelik bir dizi etkinlik gerçekleşti ve onaylanmasını sağlamak için iki yıllık bir mücadele gerekti. Kadına yönelik şiddetin ne olduğuna ve bunun eşitliğin olmamasıyla nasıl bir bağlantısı olduğuna dair hiçbir yaklaşım mevcut değil ve cinsel sağlık, üreme sağlığı ve hakları bakımından da böyle bir perspektif yok. Kürtaj 1993'ten bu yana yasak, okullarda herhangi bir kapsamlı cinsellik ve eşitlik eğitimi de mevcut değil. Avrupa Birliği'nin bir parçasıyız ve olmalıyız. Bunun yanı sıra herhangi bir toplumsal cinsiyet tanıma yasasına da sahip değiliz. Kim yönetimde olursa olsun, eşitlik, özellikle de toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılık alanındaki uluslararası yükümlülükleri uygulamak konusunda herhangi bir siyasal irade mevcut değil. Ve şu anda daha

Karolina Więckiewicz

Kadın ve Aile Planlaması Federasyonu (Federacja ma rzecz Kobiet i Planowania Rodziny), Polonya

Kadın ve Aile Planlaması Federasyonu'nda avukat; Avukatlar Ağı'nda koordinatör ve savunuculuk sorumlusu olarak görev yaptı. Transfuzja Vakfı'nın avukatlar grubunda translarla ilgili çalışmalarda gönüllülük yaptı. Cinsel haklar ve üreme haklarının geliştirilmesi alanında çalışan bir dizi sivil toplum kuruluşuyla çalışmalar yürütüyor. İnsan Hakları Konseyi ve BM'ye bağlı diğer insan hakları kuruluşlarında cinsel haklar ve üreme haklarının gelişmesi için çalışan bir grup sivil toplum kuruluşunun oluşturduğu Cinsel Haklar İnisiyatifi'nin mensubu.

Mesleki ve akademik kariyerinde, kadın hakları üzerine, özellikle de tıp hukuku ve hasta hakları, cinsel haklar ve üreme hakları, doğum, yardımla üreme, kadına yönelik şiddet, toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık ve kadınlar tarafından ve kadınlara yönelik işlenen suçlar üzerine çalışmalar yürütüyor. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına ilişkin yorumları ve insan ve kadın haklarına dair makaleleri bulunuyor. Varşova Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde, yeni doğan öldürme olgusu üzerine doktora tezi çalışmasına devam ediyor. Doğumdan önce evlat edinme üzerine yapılan "Anlat ve Konuş" başlıklı bir kampanyanın danışmanı. Bulgaristan'da "Kadının İnsan Hakları Eğitim Enstitüsü" 4. oturumuna ve diğer birtakım kadın hakları eğitim ve atölyelerine katıldı.

da zor bir durumda olduğumuzu eklemeliyim. Çünkü devlet başkanımız son derece muhafazakâr birisi ve 2016 Ekim ayından bu yana çok muhafazakâr bir hükümete sahibiz. Uğruna mücadele ettiğimiz her şey daha da zorlaşmış durumda.

"Toplumsal cinsiyet fobisi" kullandığımız bir deyim çünkü bu gerçekten konuyu açıklıyor. [Slaytlar] Burada İstanbul Sözleşmesi etrafında olup bitenlerle ilgili örnekler var. İstanbul Sözleşmesi'nin kimi insanlara göre kadına karşı şiddet ve toplumsal cinsiyet temelli şiddetle ilgisi olmadığını bilmeniz gerekiyor. Kimilerine göre Sözleşme toplumsal cinsiyet kavramıyla ilgili ve arkasında gizli bir gündem mevcut. Ve bu gizli gündem de, "Ana okullarına gidip oğlan çocuklarına kızlar gibi giyinmelerini söylemek." Yani "homoseksüel propaganda" toplumsal cinsiyet diyerek bunu yapıyor. Slaytlarda gördükleriniz bu söylemden alınan farklı alıntılar. "Çocuklarınızı koruyun, toplumsal cinsiyet onları ve aileleri mahvediyor". "Toplumsal cinsiyetçilik 21. yüzyılın en vahim hastalığı". Bir de Polonyalı feministlerin en ünlülerinden biri olan bu kadın var, kamyon sürüyor. Temelde toplumsal cinsiyetin kiliseyi, aileyi ve biyolojik cinsiyetin gerçek anlamını mahvettiğini anlatıyor. "Toplumsal Cinsiyet İdeolojisine Son!" isimli bir parlamento grubu bile vardı. (Evet, ünlem işaretiyle birlikte). Bu resmi bir şey, bir önceki dönemde parlamentoda mevcuttu. İstanbul Sözleşmesi'nin onaylanmasını durdurmak için oluşturuldu ve Sözleşme'nin imzalandığı 2015 Şubat ayına kadar çalışmalarını sürdürdü. Resimde görünen kişi şu anda Başbakanlık Hukuk İşleri başkanı. Aslında İstanbul Sözleşmesi'nin ne olduğu ve kadınları şiddetten koruma standartlarını nasıl geliştirebileceği konusunda herhangi bir tartışma yoktu. Bütün tartışma toplumsal cinsiyet ve insanlar nasıl "kadınken erkek, erkekken kadın olur ve böyle dönüşüp durur" veya çoğunlukla bu nasıl eşcinsel çiftlerin evlat edinmesine imkân sağlar, bu tür saçma şeyler üzerinde dönüp durdu. Polonya parlamentosunda toplumsal cinsiyet meselesi böyle tartışıldı. Dolayısıyla kamuoyu Sözleşme'ye neden ihtiyaç duyulduğunu gerçekten anlamadı. Bunun nedeni bu konuda yapılan tartışmalar ve diyebilirim ki CEDAW Sözleşmesi'ni bile imzalayamayabilirdik. İyi ki 80'lerde gündeme geldi yoksa şu anda neredeyse imkânsız olurdu.

Kavram olarak "toplumsal cinsiyet" Polonyalı politik seçkinlerin son derece korktukları bir şey. Bunda bir tehdit görüyorlar. Sanki Polonya "geleneği" erkeklere eşlerini dövmelerini söylüyormuş gibi, sanki bunu durdurmaya yönelik her şey geleneğe yönelik bir saldırı olacağı için bunu korumalıymışız gibi. Son derece saçma bir durum. Elbette Türkiye için de söylediğiniz gibi CEDAW ve İstanbul Sözleşmesi'nin getirdiği yükümlülükler var. Polonya ve Polonya hükümeti aslında aynısını yaptı, onaylamanın iyi bir fikir olmadığını, durdurulması gerektiğini, GREVIO'daki bazı çılgın kişilerin size ne yapıp ne yapamayacağınızı söyleyeceklerini, bunların geleneğe, dine ve bir kadın ve bir erkek ve en az iki çocuktan oluşması gereken Polonya ailesine aykırı olacağını söylediler. Siyasetçilerimiz gerçekten de bu tür beyanlarda bulundular.

İstanbul Sözleşmesi uyarınca yapılan değişikliklere dair iyi örnekler var. Tecavüz vakalarında tecavüze uğrayan kişinin idareye başvurması yönteminde değişiklik yapıldı ve bu da elbette Sözleşme'nin yükümlülüklerden biri ki bu değişiklik olmadan Sözleşme'nin onaylanmasından söz edemeyiz. Bir başka örnek, STK'larla birlikte polis cinsel şiddet mağdurlarıyla nasıl çalışılacağına, onlara nasıl davranılacağına, her şeyin nasıl onların yaşadıkları tecrübelere saygıyla yapılması gerektiğine dair bir kılavuz hazırladı. Oldukça iyi bir belge ve bunun sebebi elbette STK'larla birlikte hazırlanmış olması. Kılavuzun polis memurları tarafından uygulanması zamana bağlı bir mesele. En iyi çerçevede yürümüyor ama ilerliyor; bu bir süreç. Ayrıca ısrarlı takibi ayrı bir suç olarak tanımladık.

Tavsiyelerde bulunan uluslararası insan hakları mekanizmaları tarafından saptanan belirli sorunlar da var. Bunlar genelde CEDAW Komitesi ve BM İnsan Hakları Konseyi'nden geliyor, özellikle de sözünü ettiğiniz Evrensel Periyodik Gözden Geçirme yoluyla. Bu mekanizmalar tarafından saptanan sorunlar Polonya sistemi hakkında söylenebilecek çok fazla iyi şey olmadığını gösteriyor. Çünkü hala güçlü toplumsal cinsiyet kalıplarına sahibiz. Hala kamuoyunun çoğunluğu şiddeti mahrem bir durum olarak görüyor ve bunu geleneksel toplumsal cinsiyet rolleriyle bağlantılandırmıyor. Kadınlarla ilgili stereotiplere dayalı bu zararlı geleneksel pratikler ortadan kaldırılmalı. Ayrıca kamuoyunun tartışma dili de zararlı ve stereotiplerle dolu.

Adına ne derseniz deyin, herhangi bir kapsamlı strateji, herhangi bir ulusal plan ve eylem planı mevcut değil. Hızla harekete geçen kriz merkezleri yok. Hükümete ait sığınaklar yok, sadece STK'lar tarafından işletilen sığınaklar var. Koruma kararlarımız yok. 2005'te kabul edildi ve 2010'da değiştirildi ama sadece aile içi şiddete atıfta bulunuyor. Ve etkili değiller. Kadına karşı şiddetle, yani toplumsal cinsiyet temelli şiddetle ilgili herhangi bir yasamız yok. Sadece aile içi şiddetle ilgili bir yasa var ki o da yeterli değil. Ve bu da ceza yasasına aktarılabilir durumda değil çünkü ceza yasasındaki hüküm daha da dar. Ve bu yüzden sadece çok daha dar vakalarda ceza mahkemesine gidilebiliyor, şiddet mağdurları açısından adalete erişim son derece sınırlı. Aile içi şiddetle ilgili yasalarımız da oldukça zayıf.

Dediğim gibi ayrıca size üreme haklarıyla ilgili yükümlülükler ve sorunlarımız hakkında bir şeyler söylemek istiyorum ki bu benim üzerinde çalıştığım ana konu. Elbette yükümlülükler temelde Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Yok Edilmesi Sözleşmesi hakkındaki Avrupa Sözleşmesi'nden (CEDAW) kaynaklanıyor. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi başta olmak üzere uluslararası mekanizmaların çalışmalarının sonucu olan bazı ilginç ve önemli malzemeler de var. Avrupa Mahkemesi'ne götürdüğümüz üç vaka var. CEDAW Komitesi'nin Polonya hakkındaki son dönem gözlemleri ve Periyodik Gözden Geçirme'nin sonuçları ve Özel Prosedürler var çünkü BM sağlık hakkı özel raportörü ülkemizi ziyaret etti. Size saptanan temel sorunlardan söz edeyim. Elbette bunları gündelik bazda saptıyoruz ve elbette bütün bu mekanizmalar da gölge raporlardan her türlü savunuculuk çalışması ve davalarına kadar Polonyalı STK'ların çalışmalarından yararlanıyorlar. Yani bunlar bir biçimde bizim endişelerimizi de yansıtıyor. Doğum kontrolüne son derece sınırlı erişim mevcut ve herhangi bir kapsamlı cinsel eğitim olmadığı gibi, kürtaj yasak. Bunların tümünü detaylandıracağım.

Polonya'da kürtaj 1993'den bu yana pratik olarak yasadışı. Daha fazla kısıtlamaya yönelik girişimler de oldu. Şu anda sadece üç durumda kürtaja izin veriliyor: Kadının sağlığı veya canına yönelik tehlike olduğunda, fetüste ciddi bir malformasyon söz konusu ise ve kürtaj cezai bir eylemin sonucuysa. Diğer tüm koşullarda kürtaj cezalandırılıyor ama kadınlar asla yasadışı operasyon geçirdikleri için cezai olarak yargılanmıyorlar. Yasal kürtaj için belli hükümler var ama bunlar net değil. Doktorlar ve hatta bazen hukukçular, neyin yapılıp neyin yapılamayacağını bilemiyorlar. Açık seçik hükümler veya kılavuzlar yok. Yakın zaman önce hastanelerde bir izleme yürüttüm. Gerçek bir felaket çünkü her bir hastane bunu değişik biçimde yapıyor. Çoğu, kadınların yasal hizmetlere erişimine daha da büyük engeller dayatıyor. Kaç yasal kürtaj olduğunu bilmiyoruz ama resmi verilere göre cezai eylemlerin sonucu olan gebelik temelinde pratik olarak hiç kürtaj mevcut değil ki bu saçma, resmi olarak kaydedilmiş gebelikle sonuçlanabilecek üç binden fazla bu tür suç işlendiği düşünüldüğünde. Bu tür kürtaj yok ve bunun doğru olmadığını biliyoruz çünkü kamu hastanelerinde yapılan kürtaj vakalarını biliyoruz ve bunlar res-

mi verilere yansıtılmıyor. Ama hükümetlerimiz bu konuya hiç aldırış etmiyor. Kimsenin araştırmakla veya hatta sözünü etmekle ilgilenmediği muazzam bir yeraltı piyasamız var. Şu anda neyse ki -güvenlik nedeniyle- kürtaj turizmi başladı çünkü yurtdışındaki kürtaj ücretleri temelde aynı. Elbette bu birçok kadın için ulaşılabilir değil, sadece seyahat edebilenler, birkaç günlük seyahati karşılayabilenler için söz konusu. Kürtaj olmanın normal olduğu ve kimsenin onları yargılamadığı bir yerlere gitmek daha iyi. Artık internet üzerinden tıbbi kürtaj da daha erişilebilir durumda ve daha fazla sayıda kadın gebeliğin erken evrelerinde kürtaj yapabileceklerini biliyorlar ve bu da evde kendi kendilerine düşük yapmalarına yol açıyor. Bunu kullanıyorlar. Genelde doktorlar tarafından suiistimal edilebilen oldukça kötü bir vicdani ret yönetmeliğimiz var bu da yasal hizmetlere bir başka engel oluşturuyor. Bu da uluslararası insan hakları mekanizmaları tarafından saptandı. Ayrıca buna ceza hükümlerinin korkutucu etkilerini de eklememiz gerek çünkü doktorlar yasadışı kürtaj nedeniyle yargıyla karşı karşıya kalabilirler ve her seferinde kürtaj yapmanın yasal mı yasadışı mı olduğuna karar vermeleri gerekiyor. Bu durumda yapmamayı tercih ediyor ve cezai soruşturma riskinden kaçınıyorlar.

Doğum kontrolüne gelince, doğum kontrolü mevcut. Polonya'da çoğu doğum kontrol ilacının ticaretinin yasal olduğu doğru, ama erişilebilir değil çünkü bunların çoğu reçete gerektiriyor ve reçete elde etmek son derece zor. Ayrıca birçok ilaç çok pahalı. Devlet tarafından geri ödeme yapılmıyor. Doğurganlığı kontrol eden gençlik dostu politikalar yok. Gençlerin cinsel ilişki kurdukları ve bunun düzgün biçimde ele alınması gerektiği gibi bir yaklaşım yok. Vicdani ret doğum kontrol reçetesi vermeyi reddeden doktorlar tarafından da suiistimal ediliyor ki bu yasadışı. Eczacılar da bunu doğum kontrol araçları satmamak için kullanıyorlar ki bu çok saçma çünkü herhangi bir şeyi satmayı reddetme hakları bile yok.

Şu anda bir başka sorunla karşı karşıyayız: Acil durum doğum kontrolü üzerinde yasak olasılığı ki bu anlamda hükümetimiz Avrupa Komisyonu'nun ikinci kuşak acil durum doğum kontrolü (EllaOne) araçlarının tezgâh üstü satılabilmesine ilişkin kararının uygulanmasından geri adım atabilir. Bunu değiştirmeye çalışacaklar. Kapsamlı cinsiyet eğitimi bakımından da neredeyse hiçbir şeye sahip değiliz. Çünkü Eğitim Bakanlığı temsilcimiz "Bizde zorunlu cinsel eğitim var, ama eğitime katılmamak mümkün." dese de herhangi bir zorunlu cinsel eğitim yok. Yani zorunlu değil. Bir şey zorunluysa gitmek zorundasınız demektir. Bu söylediğiniz şekilde olduğunda "zorunlu" olmaz konusunu kendisine anlatmak için 15 dakika uğraşmam gerekti. Çünkü diğer derslerde, örneğin matematikte, katılmamak gibi bir tercihiniz olamaz. Bu oldukça zor bir tartışmaydı.

Aile hayatına hazırlık dediğimiz mesele de var. Bu ad verildiğinde içeriği tahmin edebilirsiniz ve elbette bu da zorunlu değil. Bu da aslında iyi bir şey çünkü orada verilen cinsel eğitim bölümleri kapsamlı olmaktan uzak. Hoş biçimde ifade edersek kanıt temelli değil. Birçok saçma cümle var, örneğin "Erkek arkadaşınızdan kondom kullanmasını istemek onu kabul etmemek demektir, kondom kullanmasını istiyorsanız belki de onu sevmiyorsunuz". Bana bunun kaynağını sormayın, bu sadece bir örnek. Uygun eğitimden geçmiş personel yok, genelde bu dersi biyoloji öğretmenleri veriyor veya daha da kötüsü din dersi öğretmenleri. Çünkü 1990'ların başındaki Concordat sonrası okullarda artık din derslerimiz var. Kapsamlı cinsel eğitim bazıları tarafından ebeveynin çocuklarını kendi inançlarına göre yetiştirme anayasal haklarının ihlali olarak görülüyor. Ve ilginç biçimde, din dersleri böyle görülmüyor. Açık olmak gerekirse bildiğiniz gibi kapsamlı cinsellik eğitimi bu tür bir yaklaşımı ifade etmiyor, değerlerle ilgili değil, birçok başka şeyle ilgili, ama din dersleri tümüyle değerlerle ilgili ve tek bir kaynaktan geliyor. Ama kimse bunu böy-

le görmüyor. Okullarda kapsamlı cinsel eğitim vermek isteyen cinsellik eğitmenleriyle muazzam bir kavga yürütülüyor. Örneklerden biri bazı kentlerde ebeveynlerin bir araya gelerek kurdukları internet sitelerinde ilgisiz resimlerle "çocuklarımızı eğitmelerine izin vermeyin" gibi laflar ediliyor. Size birkaç örnek göstermek istiyorum.

[Resimli slayt] Birincisi, "Cinsel sömürüye son". Bu resimde temelde tehlike altına olan "küçük masum çocuklar" var. Bu cinsellik eğitmenlerinin okullara gelmesini engellemeye, durdurmaya yönelik bir inisiyatifti ve parlamentoda cinsellik eğitimi hakkında bir yasa tasarısının görüşüldüğü zamana denk geldi. Parlamentoda ele alındı. Elbette geçmedi çünkü eski hükümetimiz ve iktidar partisi çok korkuyordu. Bu kampanya aslında cinsellik eğitmenlerinin eğitim vermesini engellemek için çocukların cinsel sömürüsü sorununu kullanıyordu. Çocukların ve gençlerin cinsellik hakkında hiçbir şey bilmedikleri ve bu yüzden de cinsel sömürüye maruz kaldıkları meselesi tabii hiç tartışılmadı. Cinselleştirme temasının elimizden alınıp başka bir yönde bize karşı kullanıldığını görebilirsiniz.

[Resimli slayt] Bu da bir başka inisiyatif: "Pedofiliye Son". Bir yerdeki (neresi olduğunu bilmiyoruz) onur yürüyüşünün iki katılımcısının çıplak popo ve baldırlarını gösteren bir resim kullanarak "Çocuklarınızı eğitmek istiyorlar-onları durdurun" yazmışlardı. Elbette tüm bunlar, çocukların cinsel olarak suiistimal edilmesiyle ilgili sorunlarımızla ilgili değildi. Öne sürülen iddialar, cinsellik eğitmenlerinin okullara giderek çocuk istismarı konusunda konuşmasının (çünkü aslında bunu yapıyorlar, çocuklara sınırların aşılmasını kabul etmemeyi öğretiyorlar, böylece çocuklar istismara karşı bilgili ve güçlü hale geliyorlar) pedofiliyi teşvik etmek anlamına geleceği fikriyle biçimlendiriliyordu. Yani kim bu konu hakkında konuşuyorsa çocuklara yönelik cinsel şiddeti teşvik ediyor ve hapse atılabilir demekti ve bu da cinsellik eğitmenlerinin ceza davalarıyla karşı karşıya bırakılabileceği anlamına geliyordu.

Sanırım sürem bitti, teşekkürler.

PANEL VI

Kadına Yönelik Şiddetle Uluslararası Feminist Mücadelede İşlevsel Ağlar Kurmak, Birbirimizi Güçlendirmek ve Tahayyüllerimiz

WAVE-Avrupa Şiddete Karşı Kadınlar Ağı

Herkese yeniden merhaba, şimdi de kadınların ve çocukların insan haklarını destekleyen feminist bir ağ olan WAVE ile ilgili bir sunuş yapacağım. WAVE Avrupa'da kadınlara ve çocuklara yönelik şiddetle mücadele etmeye çalışan bir ağ. Buraya gelemedikleri için beni bu sunuşu yapmakla görevlendiren Maria Rösslhumer ve Rosa Logar'a selamlarınızı ileteceğim. WAVE'in tarihçesi ile ilgili birkaç söz edeyim. 1994'te, gayrı resmi bir ağ vakfı olarak kuruldu. Avrupa Şiddete Karşı Kadınlar Viyana, Avusturya kökenli. Mayıs 2014'ten itibaren de WAVE resmi bir ağa, yasal bir şahsiyete dönüştü. Yani geçmişte, WAVE'in odak noktaları vardı ve şu anda üyeleri var, çalışmalarına katılan üye STK'lar.

1993 tarihli insan hakları Dünya Konferansı Viyana Deklarasyonu'ndan esinlendi, deklarasyonda, "Kültürel önyargılardan ve uluslararası insan kaçakçılığından kaynaklananlar dâhil toplumsal cinsiyet temelli şiddet ve tüm cinsel taciz ve sömürü biçimlerinin insan kişiliğinin onuru ve değerine aykırı olduğunu ve ortadan kaldırılması gerektiğini beyan eder." deniyordu. Amaç kadınların tüm şiddet biçimlerinden özgür yaşama hakkı dâhil insan haklarını geliştirmekti. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi Madde 3'te belirtildiği gibi, herkesin yaşama, kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı vardır.

WAVE'in temel amaçları öncelikle Avrupa çapında kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddet konularındaki farkındalığı yükseltmek, kadın ör-

Albena Koycheva

Avrupa Şiddete Karşı Kadınlar Ağı (WAVE- Women Against Violence Europe)

Toplumsal cinsiyet ayrımcılığı, toplumsal cinsiyet eşitliği ve insan hakları perspektifinden kadına yönelik şiddet olgusu alanlarında hukuki pratiği ve uzmanlığı bulunan, Bulgaristanlı avukat. Şiddete maruz kalan kadınların desteklenmesi ve korunması ile ilgili birçok program, proje ve inisiyatifte Bulgaristan Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Vakfı ile çalıştı. Ayrıca WAVE Ağı'nda toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konusunda yüksek risk altında olan kadınların tespiti ve korunması ve şiddete maruz kalan bireyleri destekleyici hizmetlere ilişkin veri toplanması alanlarında çalıştı.

AB ayrımcılıkla mücadele ve cinsiyet eşitliği hukuku ve politikalarıyla ilgili birçok projede yer aldı. Kadınların İnsan Hakları Enstitüsü'nde koordinatör ve eğitimci olarak çalışıyor ve AB toplumsal cinsiyet yasaları ve bölgesel ve uluslararası standartlar konusunda hukuk ve yürütme organı personeline verilen seminer ve eğitim etkinliklerini düzenliyor, bunlar kapsamında dersler veriyor.

Albena Koycheva, Sofya Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden yüksek lisans derecesine sahip ve aynı üniversitede gazetecilik hukuku üzerine sertifika eğitimi bulunuyor.

gütlerinin çalışmalarını desteklemek ve güçlendirmektir. WAVE özellikle şiddete maruz kalan kadınlara ve çocuklarına destek sunmak için çalışan kadın örgütlerinin çalışmalarını desteklemeyi amaçlar. Bir başka önemli görev Avrupa ve AB düzeyinde, devletleri yöneten hükümetler ve ilgili kurumlarla lobi çalışmaları yapmaktır. WAVE şu anda bu organlar üzerinde etkisi olan güçlü bir ağdır. WAVE ağının şu anda sayıları 27 olan tüm AB ülkeleri dâhil 46 Avrupa ülkesinin tümünde 113 üyesi var. WAVE üyeleri kadınlara ve çocuklara yönelik şiddetle mücadele alanında çalışan ve şiddet mağdurlarını destekleyen kadın örgütleri. Bunlar farklı STK'lar ama temel amaçları ve görevleri aynı. Bunlar çoğunlukla doğrudan destek veren örgütler ama bazı araştırmacılar ve kadına yönelik şiddetle mücadele ortak amacını diğer türlü destekleyenler de var.

WAVE üyeleri kendi ülkelerinde kadına yönelik şiddetle ilgili bilgi toplanmasında kilit aktörler çünkü herkes en iyi kendi ülkesini biliyor. Ayrıca Avrupa çapında fikir ve bilgi alışverişini kolaylaştırıyorlar. Ağın gelişmesine aktif biçimde katkıda bulunuyor ve WAVE konferanslarına katılıyorlar. WAVE'in her yıl bir konferansı oluyor ve WAVE yıllık konferansları genelde bir gün herkese açık, bir buçuk veya iki de kapalı çalışma yapılan günden oluşuyor. WAVE faaliyetleri politikayı etkilemeyi, siyaset yapıcıları kadına yönelik şiddete çözüm üretecek daha iyi yasaların yapılması için kadınların insan haklarını geliştirme, koruma ve güçlendirme yönünde etkilemeyi, şiddete maruz kalan kadınlara verilecek uzmanlaşmış desteklerle ilgili sürdürülebilir finansman sağlanması ve İstanbul Sözleşmesi gibi önemli uluslararası ve Avrupa çapındaki enstrümanların imzalanması ve onaylanması için çalışmalar yapmayı içeriyor. İstanbul Sözleşmesi şu anda ana odak, çünkü örneğin benim ülkem Bulgaristan gibi henüz İstanbul Sözleşmesi'ni imzalamamış olan ülkeler var ama kuvvetle inanıyoruz ki bu uzun sürmeyecek.

Kapasite geliştirme WAVE'in bir başka önemli faaliyeti. Ağın kapasitesini geliştirmek ve üyeleri yıllık konferanslar, yıllık WAVE ülke raporu ve diğer WAVE yayınları gibi WAVE faaliyetlerine katmak. WAVE yıllık raporu çok güncel bir veri bilgi kaynağı. Avrupa'daki herhangi bir ülkeyle ilgileniyor olabiliriz. Araştırma projeleri ve eğitim kurumları ve çalışma ziyaretleri de WAVE'in diğer faaliyetleri. Yakın zaman önce İstanbul Sözleşmesi hakkında ve uygulandığı ülkelerdeki uygulamalara yardımcı olmak için çok yararlı, çok ilginç ve bilgilendirici eğitim çalışmaları yaptık.

WAVE faaliyetleri ayrıca bilgi alışverişini de kapsıyor ki bunun anlamı öncelikle kadına yönelik şiddet ve toplumsal cinsiyet temelli şiddet gibi konularda ağ içinde güncel bilgi paylaşımı. Avrupa'da şiddete maruz kalan kadınlar için ulaşılabilir uzmanlaşmış hizmetler. Yerel, ulusal ve Avrupa düzeyinde gerçekleşen faaliyetler ve projeler. Ayrıca bilgiler çeşitli kaynaklardan yayılıyor. Öncelikle, bu WAVE ülke raporu, WAVE tarafından yayımlanan aylık bülten, yılda iki kez çıkan Fempower Magazine, WAVE ağındaki çeşitli uzmanların makalelerini içeren çok ilginç bir dergi. WAVE'in internet sitesinden bu bilgilere ulaşabilirsiniz, orada gördüğünüz bütün kaynaklar WAVE'den geliyor. Sosyal medya ve basın açıklamaları da bilginin yayılması için diğer kaynaklar. Ağ çalışmaları WAVE faaliyetlerinin bir başka önemli yönü. Kadın STK'ları ve diğer sivil toplum örgütleri, akademik uzmanlar, hükümet görevlileri, Avrupa ve uluslararası kurumların temsilcileri dâhil, kadına ve çocuklarına karşı şiddetle mücadele için çalışan tüm paydaşlar arası fikir alışverişi ve yeni işbirliği platformu. WAVE içinde, bilgi, ulaşılabilen tüm bilgi kaynaklarından iki-üç kez kontrol edilir. Araştırma ve yayın WAVE'in bir başka faaliyeti ki WAVE tüm Avrupa çapında kadınlarla ilgili hizmetlerin haritalandırılması alanında kapsamlı çalışmalar yaptı. Temelde WAVE ülke raporları aracılığıyla kadın sığınakları, merkezler, ulusal acil telefon hatları, tecavüz kriz merkezleri ve diğerleri. Aynı zamanda

çok esnek. Çünkü kadınlarla ilgili hizmetler farklı ülkelerde farklı biçimlerde anılabiliyor ve WAVE buna karşın bütün bu bilgileri kıyaslanabilir bir biçimde ülke raporuna koymayı başarıyor, böylece farklı ülkelerdeki hizmetleri ve bunların nasıl tahsis edildiğini veya mağdurlar tarafından nasıl ulaşılabileceğini kıyaslayabiliyorsunuz.

Yayınlar, eğitim el kitaplarını olduğu kadar diğer kadın örgütleri ve kurumlarıyla birlikte yürütülen araştırma projelerini de kapsıyor. [Slayt] Burada WAVE tarafından yapılan bazı araştırmaların kapak sayfalarını görüyorsunuz; örneğin yıllık WAVE raporu gibi (turuncu olan) ve "Şiddetten Uzakta" ("Away from Violence") araştırması ki bu araştırma sadece basılı olarak değil online olarak da mevcut ve destek mekanizmaları, özellikle sığınaklar bakımından çok yararlı bir araç. "Köprüler Kurmak" ("Bridging Gaps") de 2004 tarihli bir başka önemli araç ve burada da 2012 tarihli "Koruma II"yi ("Protect II) görüyoruz; yüksek riskli mağdurları korumaya yönelik bir kapasite yaratma, risk değerlendirme ve güvenlik yönetimi aracı. Ayrıca burada toplumsal cinsiyet temelli şiddetin yakın bir partner tarafından şiddete uğrayan yüksek riskli mağdurlarını belirlemeye yönelik "Koruma I" ("Protect I") de mevcut. Bu ikisi, "Koruma I" ve "Koruma II" birçok dilde mevcut. Özellikle eğitim için de çok yararlı bir araç olan "Koruma II". 2014 tarihli bir WAVE kaynakları paketimiz de var, Doğu Avrupa ve Orta Asya'da toplumsal cinsiyet temelli şiddete karşı sağlık sistemlerinin güçlendirilmesi hakkında.

En büyük kazanımın Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi uygulanması olduğu vurgulanabilir. WAVE bu en yeni ve en kapsamlı uluslararası belgenin nasıl uygulanacağı konusunda uzmanları eğitmek için birçok şey yaptı. Kısaca WAVE'in faaliyetleri bunlar. Çok teşekkür ederim.

PANEL VI

Kadına Yönelik Şiddetle Uluslararası Feminist Mücadelede İşlevsel Ağlar Kurmak, Birbirimizi Güçlendirmek ve Tahayyüllerimiz

Değişen Dünyada Kadın Sığınakları Küresel Ağı: Kasım 2015 Hauge III. Dünya Kadın Sığınakları Konferansı'nın Konuları ve Sonuçları

Size gösterdiğim video Hauge'de düzenlenen III. Dünya Konferansı konusunda biraz izlenim vermiş olmalı. Konferans GNWS'nin kolaylaştırıcılığında düzenlendi. Örgütleyicisi Hollanda'daki bir komiteydi. GNWS'nin diğer üyeleriyle, özellikle I. ve II. Dünya Konferansı'nı düzenlemiş olan Kanada ve ABD ile yakın işbirliği içinde düzenledik. Size konferansın kimi sonuçlarını kısaca aktarıp Küresel Ağ konusunda bir şeyler söyleyeceğim.

Konferansa şu ana kadar yapılmış ilk Kadın Dünya Haberleriyle başladık. İnternet sitemizdeki videoyu izleyebilir ve indirebilirsiniz. Bütün genel toplantıların ve atölye sunumlarının videoları mevcut. Sunuşları yapanlardan bazıları sunuşlarını da internet sitesine yüklediler. İlgileniyorsanız lütfen şu adrese bakın: **www.worldshelterconference.org**

Konferansta beş ana tema vardı.

1. Şiddetten kurtulan/uzaklaşan kadınların ekonomik bağımsızlığı

2. Sürdürülebilir finansman ve savunuculuk

3. Kadınlara karşı sınır aşırı şiddet: Uluslararası değişim ve işbirliği

Riekje Kok

Kadın Sığınakları Küresel Ağı (GNWS- Global Network of Women's Shelter)

Kadın sığınakları ve kadına yönelik şiddet uzmanı. Kariyeri boyunca kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve son bulmasına yönelik çalışmalarda yer aldı. 2013 yılına dek, ev içi şiddetin önlenmesi ve bertarafına yönelik faaliyet gösteren bir kurum olan ve birden fazla kadın sığınağı bulunan Riekje Stichting Toevluchtsoord'un (şimdiki adıyla Het Kopland) yöneticisi olarak görev aldı. 2008'de kurulan Kadın Sığınakları Global Ağı'nın kurucularından biridir. Halen, Kadın Sığınakları Uluslararası Konferansı'nı düzenleyen ekibin bir üyesidir.

4. Farklı kıtalarda neler oluyor? Bölgesel ve kıtasal ağları güçlendirmek

5. Kadına karşı şiddeti ortadan kaldırmada ve şiddete maruz kalanları desteklemekte yenilikçi yaklaşımlar.

Böyle bir konferans düzenlemek için çok fazla destek ve paraya ihtiyaç duyuyorsunuz.

Konferansta Pakistan'dan Hina Jilani, Hollanda'dan Kraliçe Maxima, Danimarka'dan Prenses Mary, Kongo'dan Denis Mukwege, Dubravka Simonovic ve Rashida Manjoo (Şimdiki ve eski kadına karşı şiddet BM özel raportörleri), Ashley Judd ve Avustralya, Hollanda ve Güney Afrika hükümetlerinin çeşitli temsilcileri gibi önemli konuşmacılar yer aldı. Konferansı düzenlemek için çok fazla maddi desteğe ihtiyacımız olduğundan bu tanınmış kişiler bağışçıların ilgisini çekmekte de yardımcı oldular. Örneğin Google, Airbnb, Hollanda RABO Bank, EY (eski Ernst &Young), Facebook ve birçok daha küçük özel fonun desteğini aldık. Kimi kadın sığınakları gibi daha büyük belediyelerin bazıları da bizi destekledi. Belirli anlarda belirli bir sponsoru kabul etme konusunda gerçekten düşünmek zorunda kaldık. Örneğin bir taksi şirketi olan Uber Hollanda'da kötü bir üne sahip çünkü sendikalar şirkete karşı. Ama dünyanın diğer bölgelerinde kadınlar "normal" taksi yerine Uber taksi kullanmayı daha güvenli buluyor ve örneğin Nijerya ve Mısır'da kadınlar Uber taksi şoförü olabiliyor. Ve bazen sığınaklarla birlikte de çalışabiliyorlar. Yani daha geniş küresel yaklaşım onlarla çalışmanın iyi bir fikir olduğuna bizi ikna etti.

Bütün bu şirketleri konferans sponsoru olmaya veya aktif bir parçası olmaya ikna etmek için çok zor çalışmalar gerekiyordu. Amerikalı meslektaşlardan büyük destek aldık, çünkü Amerika'da büyük şirketlerin STK'lara sponsor olması daha normal. Avrupa'da bunun bu kadar normal görülmediğini ve kadınlara karşı şiddetle ilgili bir konferansla bağlantılı olmanın biraz sakıncalı bulunduğunu çünkü olumsuz bir çağrışımdan korktuklarını gördük. Ve medyada da çok pozitif biçimde yer almak istediler. Yani onları ikna etmek ve ortak çıkar için neler yapabileceğimizi görmek biraz vaktimizi aldı, konferanstan sonra da onlarla bağlantı kurmaya devam etmeye çalışacağız. Adil ticaret yapan bir lüks tüketim şirketi olan ve ilk başta Türkiye'yle ilgilenen SeeMe ile de çalıştık. Türkiye'deki sığınaklarla Hollanda'dakiler arasında kardeşlik bağı kurduğumuz bir AB programı vardı. Temalardan biri sığınaklardaki kadınların ekonomik anlamda güçlendirilmesiydi. Çeşitli nedenlerle Türkiye'deki örgütü dâhil etmek kolay olmadı, sonuçta SeeMe bekâr anneler için kurulan Tunus sığınaklarıyla ilişkilendi, şu anda SeeMe için mücevher üretimi yapıyorlar (konferans ve GNWS için kırmızı kalpler, kârın bir kısmını alıyoruz, BM Kadın için turuncu kalpler).

III. Dünya Kadın Sığınakları Konferansı (2008 Edmonton Kanada, 2012 Washington DC ABD, 2015 Hauge Hollanda) gündelik çalışmalarımıza ve kadınlara karşı her türlü şiddet biçiminin ortadan kaldırılmasına küresel anlamda dikkat çekti. 2008'de Kanada'da Küresel Kadın Sığınakları Ağı'nı da bu yüzden kurmuştuk. GNWS kadınlara karşı şiddet mağduru olan kadınların ve çocuklarının küresel sesi olmak ve onlara destek veren sığınakların küresel sesi olmak istiyor. Kadına karşı şiddetin önlenmesi ve ortadan kaldırılmasına ilişkin birçok küresel tartışma olduğunu ancak uluslararası düzeyde sığınakların sesinin asla duyulmadığını gördük. Sığınaklar konferanslarının örneğin BM Kadın yöneticisi tarafından tanınması çok önemli. Videoda kadın sığınakları küresel ağı başkanı Badana Rana'yı görüyorsunuz, kendisi Nepal'dan ve 13 Mart 2016'da BM için yaptığı, sığınaklar hareketi için ve ayrıca kadınlar ve barış için yaptığı barış faaliyetleri nedeniyle bir ödül alacak.

Kadın Sığınakları Küresel Ağı'nın henüz herhangi bir düzenli finansmanı yok. Kurulun her üyesi GNWS çalışmalarını gönüllülük temelinde yapıyor ve masrafların çoğu üyelerimizin çalıştığı örgüt tarafından ödeniyor. Şu anda Hague'de çok az parası olan küçük bir sekretaryamız var; ücretli çalışanı yok, sadece gönüllüler. Bu nedenle yıllık toplantılarımızı, BM Kadınların Statüsü Komisyonu toplantılarının hemen öncesinde New York'ta yapıyoruz, çünkü GNWS'nin az sayıda üyesi bu toplantıya katılmak için finansman alıyor.

Önümüzdeki yıllardaki hedeflerimizin ne olduğuna gelmek istiyorum. Ana hedeflerimizden birisi kıtasal ve bölgesel ağları güçlendirmek. Size bazı örnekler vereyim. Avrupa'da zaten çok güçlü bir kıtasal ağ var: WAVE. WAVE GNWS'nin bir parçası ve bazı biçimlerde diğer kıtalar için örnek olabilir. Asya'da kıtasal ağ güçleniyor ve daha fazla sayıda ülke katılıyor. Afrika'da çok güçlü ulusal sığınak ve kadına karşı şiddete karşı diğer örgütlenme ağları olduğunu biliyoruz ama kıtasal bir ağa bağlı değiller. Yani birbirleriyle ilişki kurma süreçlerini desteklemeye çalışacağız. Henüz resmi bir üyelik yapımız yok ve diğer amaçlarımızdan birisi örgütümüzü inşa etmek için genel bir meclisi ve ücretli üyeliği olan bir üyelik yapısına doğru ilerlemek. Ancak dünyadaki kadın sığınaklarının çoğu ülkelerindeki en yoksul örgütlerle bağlantılı oldukları için onlardan üyelik aidatı istememek ve yine de küresel bir örgütü sürdürmek için yeterince para toplayabilmek önemli bir konu. Yani şu anda bulunduğumuz yerden nasıl ilerleyebileceğimizi görmek için kıtasal ağlarla yakın ilişki içinde çalışmak istiyoruz. Üçüncü hedef III. Dünya Konferansı'nın sonuçlarını bir başlangıç olarak kullanarak küresel ağ gibi küresel projeleri başlatmak. Bazen üyelerimizden biri bu projelerde önderlik edebilir. Örneğin ABD'deki meslektaşlarımız Güvenlik Ağı'nı başlattılar. Bu şiddete maruz kalan bir kadının interneti güvenli biçimde kullanabilmesiyle ilgili ve şu anda Avustralya ve İrlanda'da proje halinde.

Küresel Ağ kimi zaman da, örneğin küresel konferansların sonuçlarını takip etmek gibi konularda inisiyatif alacaktır. Son amacımız dünyanın bir başka köşesinde IV. Dünya Kadın Sığınakları Konferansı'nı örgütlemek, sesimizin duyulmasını ve sığınaklar hareketimizin daha görünür hale gelmesini sağlamak. Üyelerimizin bir kısmı hükümetlerini ve diğer tarafları konferansa ev sahipliği yapmaya ikna etmeye çalışıyorlar ama henüz somut bir sonuç almadık. Gelecekte bizden haber almak isterseniz lütfen bize yazın, **info@gnws.org** adresine mesaj atarak bize ulaşabilirsiniz.

PANEL VI

Kadına Yönelik Şiddetle Uluslararası Feminist Mücadelede İşlevsel Ağlar Kurmak, Birbirimizi Güçlendirmek ve Tahayyüllerimiz

Avrupa'da Kırsaldaki Kadınların Haklarını Savunmak: Bedenlerimiz, Sınırlarımız

Sandra Moreno Cadena

La Via Campesina Uluslararası Çiftçi Hareketi

Biyodinamik çiftçi. SOC-SAT/ECVC (La Vía Campesina Avrupa Koordinasyonu) üyesi. Granada'da Endülüs İşçi Sendikası (SAT) kadın sekretaryası sorumlusu. Granada La Alpujarra'daki kadın dernekleri federasyonunun koordinatörlüğünü yürütüyor ve Granada Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Konseyi Delegasyonu'nun bölge koordinatörü olarak görev yapıyor. Aynı zamanda, köylülerin ve kırsal kesimde çalışan diğer insanların hakları üzerine BM Deklarasyonu kapsamındaki La Via Campesina'nın uluslararası kampanyasında çalışan koordinasyon ekibinin de bir üyesi.

Çok teşekkür ederim.

Türkiye'ye, İstanbul'a gelmek çok ilham verici. Yıllar önce bir arkadaşınızla, Olcay ile birlikteydim. Sadece burada, İstanbul'daki kadınların feminist ağlarla yaptıkları çalışmaları değil aynı zamanda köylü kadınların kimi geleneklerini ve neler yaptıklarını öğrenmek de çok önemli. Mor Çatı'ya beni ve La Via Campesina Kadınları Avrupa Koordinasyonu'nu davet ettikleri için çok teşekkür ederim.

Biz bir STK değiliz. Bizler toplumsal hareketin, köylü hareketinin sesiyiz. Yani benim sunumum iki gündür yapılan sunuşlardan biraz farklı olacak. Selime'nin de dediği gibi muhtemelen gezegendeki en büyük toplumsal hareket olan La Via Campesina'nın bir parçasıyım. Hareket 200 milyon civarında kırsal insanı, köylüleri, çiftçileri, topraksızları, balıkçı halk topluluklarını, yerli gruplarını ve kır işçilerini bir araya getiriyor.

Kırsal kesimde yaşayan kadınlar çifte ayrımcılıkla karşı karşıya. Kadınlara yönelik şiddetle ilgili birçok konuşma yaptık. Kırsal alanda yaşayan kadınlar çoklu biçimlerde ayrımcılığa uğruyor, çünkü bu grupların bir bölümü, örneğin yerli gruplar çeşitli iç şiddetler uygulayabiliyor. Bu tabii hala toplumsal cinsiyet temelli şiddet. Faillerin kadınlara karşı, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet gösteren erkekler olduğunu düşünüyoruz. Ama bu aynı zamanda bütün bir

sistem, toplumsal cinsiyet temelli şiddet yapısal bir şiddet. Bu duruma çözüm bulmaya çalışıyoruz. Ekonomik, sosyal ve gıda düzenindeki mevcut sistematik şiddet bağlamı yaşamın sürdürülebilirliğini dikkate almayan bir paradigma modelinin sonucu. Kadınların karşılaştığı ezilmişlik ve doğanın sömürülmesi arasında açık bağlantılar var. Mevcut bağlamda biz köylü kadınların kırsal alanlarda yaptığımız işler görünür değil, sadece tarım sektöründeki değil, özel alandaki de… Kırsal alanlarda kadınların yapmakta olduğu büyük emek gerektiren geçimlik işlerin önemi dikkate alınmıyor. Çoklu görevlerimiz var: Üretim, yeniden üretim, ev içi işler, bakım işleri ve topluluk faaliyetleri... Bunların hiçbiri tanınmıyor.

Granada, Endülüs'te yaşıyorum. Bir kır işçileri sendikasının parçasıyım ve Avrupa'daki durum kırda yaşayan kadınlar için pek iyi değil. İnsan hakları tavsiye komitesinin köylülerin ve kırsal alanlarda çalışan diğer insanların haklarının geliştirilmesi hakkındaki 2012 tarihli son çalışmasında, kadınların gelişmekte olan ülkelerdeki gıda mahsullerinin % 60 ila 80'ini ürettiği biliniyor. Ancak kadınlar açlık çeken dünya nüfusunun % 70'ini oluşturuyor. Ve bu da orantısal olarak kötü beslenmeyi etkiliyor. Küresel düzeyde kadınlar tüm dünyada üretilen tüm gıdanın % 50'den fazlasını üretiyor. Ancak çalışmaları ender olarak tanınıyor ve birçoğu herhangi bir ücret dahi alamıyor. Dolayısıyla bu çalışmada BM özellikle kadın çiftçilerin üretken kaynaklar, toprak, su, kredi ve tohumlar bakımından ayrımcılığa tabi olduğunu çünkü genelde yasa önünde üreticiler olarak veya eşit biçimde kabul edilmediklerini söylüyor. Ayrıca kırsal hanelere sahip kadınların oranı tüm dünyada % 2. Örneğin İspanya'da, tarlaların % 9'dan azına kadınlar sahip. Kadınların % 82'si erkeklerin tarlalarındaki işleri görüyor. Bu oran içinde, % 59'unun faaliyetlerinden dolayı hiçbir sosyal güvencesi yok. Bu çalışma son olarak dünyanın birçok bölgesindeki adet ve geleneklerin kadınların üretken kaynaklara erişimini sınırlandırdığını ve bunun da tüm dünyada kadınların karşılaştığı şiddet yapısına neden olduğunu gösteriyor. Bazı ülkelerde ayrımcılık ulusal yasalarda mevcutken bazılarında yasaya rağmen yaşanıyor. Kırsal alanlarda yaşayan ve çalışan kadınlar genelde kontrol ve üretken kaynaklara erişim bakımından ayrımcılık yaşıyor. Birçok başka ülkede de kadın oldukları için çoklu ayrımcılık yaşıyorlar: Taşrada yaşadıkları ve toprağa ve/veya varlıklara nadiren sahip oldukları için.

Eski gıda raportörü Oliver de Schutter tarafından 2014'te kadınlar ve gıda hakkı konusunda hazırlanan rapor, erkekler ve kadınlar hakkındaki sterotiplerle bağlantılı sosyal normlar ve adetlerin ne tür ayrımcılık biçimlerine yol açtığını gösteriyor. Üretken kaynaklara, topraklara, onurlu bir ücretin olduğu ekonomik imkânlara erişimde eşitsizlik, kadınların evde sahip olduğu zayıf pazarlık gücü, zaman yokluğuna neden olan cinsiyete dayalı ev içi işbölümü ve kadınların karar alma süreçlerinde marjinalleştirilmesi... Rapor ayrıca toprak, girdi teknolojisi ve hizmetler gibi üretken kaynaklara erişimin, kadınlar ve erkeklerin ellerinde olan tarlalardaki performans farkını açıklamakta kilit öğe olduğunu gösteriyor. Veriler kadınların toprak sahibi olma veya krediye erişme hakkı bulunmayan ülkelerde, erkeklerin çocukları besleme oranının % 60 ila yüzde 85 olduğunu gösteriyor. 2010'da kadınların üretken kaynaklara erkeklerle aynı erişime sahip olması halinde, tarlalarında % 20 ila 30 iyileşme elde edebileceği sonucuna varılıyor. Yani gelişmekte olan ülkelerdeki bütün tarımsal üretim % 2,5 ila 4 arasında artabilir. Bu da aç insanların sayısını ve dünyada şiddet ve toplumsal cinsiyet temelli şiddete maruz kalanların sayısını % 12 ila 17 arasında azaltabilir.

2014'te, La Via Campesina Avrupa Kadın Koordinasyonu Galicia'da köylü kadınlar, kır işçileri, göçmenler, balıkçılardan oluşan bir kadın meclisi topladı. Meclis kadınların

Avrupa'da ekonomik kriz, kuralsızlaştırma, refah önlemleri ve yaşam standartlarına karşı güçlü saldırılar, barınma alanındaki yıkımlar üzerinden karşı karşıya kaldığı bağlam ve durumu tartıştı. Dün Hilary bir "konut"a sahip olmanın kadınlar için ne kadar önemli olduğunu ve şiddete karşı mücadele ederken nasıl güven sağladığını anlatmıştı. Köylü kadınlar için sadece konut değil toprak da çok önemli. Özel mülkiyete erişimden ziyade müşterekler perspektifine dayalı olarak toprağa erişim ve toprak hakkı. Tarımsal çalışmada tarımsal toksinlerin ve ilaçların kullanımında, kadınlar genelde daha dezavantajlı: Bedenlerinde daha yüksek oranda beden yağı var. Yani erkeklerden daha fazla kimyasal depolayabiliyorlar. Bu da çevrenin durumuyla ilişkili olarak bedenlerden konuştuğumuzda çok önemli. Serbest ticaret anlaşmaları, TTIP'ler vs. kadınlar için, yeni ekonomik projeler, taşocakları, mega madencilik ve büyük altyapı projeleri ile birlikte daha fazla ayrımcılık ve güvencesiz koşullar getiriyor. Avrupa düzeyindeki tarımsal politikalar temelde 5 hektardan daha az toprağa sahip haneleri değil endüstriyel çiftçiliği destekliyor. Mevcut yönetmelik köylü kadınlar için gıda işlemeyi imkânsız kılıyor. Bizler küçük köylüleriz, büyük yatırımcılar değiliz. Sahiden çok paramız yok. Örneğin ailelerimizi ve topluluklarımızı beslemek için az miktarda üretip peynir yapabiliyoruz. Büyük sanayi yasalarını karşılayacak paramız yok. İspanya'da yerel pazarlar için herhangi bir destek yok. Bizim için ürünlerimizi satmak çok zor. Kırdaki kadınlarla diğer sektörlerdeki kadınlar arasında daha fazla bağ kurmaya ve üreme hakları, insan kaçakçılığı, kilit neo-liberal siyasetler, toprak yağması ve endüstriyel tarım konularında görüş alışverişi yapma ihtiyacımız var.

Tarlaların sahibi kim? Yatırımlara kim karar veriyor? Müzakereleri kim yürütüyor? Bütün bu soruların hepsinin tek bir yanıtı var. Kimin parası var? Kimin paraya ulaşımı var? Tarlaları kim temsil ediyor? Çoğunlukla tarımla ilgili etkinliklere, seminerlere veya konferanslara gittiğimizde kadınların yüksek bir temsili yok. Çünkü kadınlar evde kalıyor. Bugün tarihin akışı içinde La Via Campesina dünyanın en dinamik, en önemli taban hareketlerinden biri haline geldi. La Via Campesina gıda egemenliği hakkını savunuyor ve inşa ediyor. Gıda egemenliği, gıda sisteminin demokratikleşmesini, iktidarın halka iade edilmesini, iktidarın kadınlara ve erkeklere iade edilmesini anlatıyor. Böylece kaynakları kontrol edebilir ve onlara erişebilirler. Böylece kendi gıda sistemlerini kontrol edip kararlar alabilirler, gıdanın meta olmamasından yola çıkarak gıdanın yerelleşmesine odaklanabilirler. Hareketimiz içinde toplumsal cinsiyet rolleri hakkında konuşmak her zaman kolay değil, ama ilerliyoruz. Büyük konularla ilgili hazırlığımızı iyi yaptığımızdan ve görüşlerimizi iyi ifade edebileceğimizden emin olmak için her büyük etkinlik veya konferans öncesinde kadın meclisleri topluyoruz. Bir amacınız ve birçok iyi enerjiniz ve fikriniz olduğunda, oraya gidip patriyarkal olmayan biçimlerde 20 erkekle tartışmayı hiç tecrübe ettiniz mi bilmiyorum. Çok güçlenmediyseniz, bu bile kolay değil. Görüşlerinizi çok iyi ifade etseniz bile, geçmiyor. Yani meclisler fikri yoldaşlarımızla paylaştığımız mücadeleler hakkında feminist kırsal bir bakış açısını nasıl geliştireceğimiz ve tüm hareketi toplumsal cinsiyet şiddeti ve kadınların ortaya attığı diğer birçok konu hakkında nasıl sorumlu kılacağımızı öğrenmekle ilgili. Türkiye'de geçtiğimiz günlerde köylü örgütü Çiftçi-Sen'i desteklemek için bir dönem arası konferansı yapıldı. Buradaki bazı kadınlar bu örgütlenmeye dâhil oldular. Fikir Türkiye'deki küçük köylülerin mücadelesini desteklemekti. Konferans 21-25 Şubat arasında, Türkiye, Cerattepe'deki madencilik projesine karşı Artvin halkıyla bir dayanışma ziyaretinde bulunan bir kadın meclisiyle birlikte yapıldı. Kadınlar oraya giderek durumu ve koşulları incelediler ve doğayı ve canlı yaşamı savunmak için yolu kesen insanların maruz bırakıldığı şiddeti gerçekten lanetlediler. Artvinli kadınlarla ve Artvin halkıyla dayanışmalarını ifade ettiler.

La Via Campesina ve Avrupa bölgesi içinde de bazı kampanyalarımız var. Kadınlara karşı şiddete son küresel kampanyası 2008'de Mozambik Maputo'daki La Via Campesina uluslararası konferansında başladı. La Via Campesina'nın 9 bölgesi var. 25 Kasım'da bu bölgelerde bu kampanyaları nasıl örgütlüyoruz? Atölye çalışmaları, konferanslar yapıyoruz, kırda yaşayan kadınlarda farkındalık yükseltmek için kimi broşürler basıyoruz ki bu hiç kolay değil. İnternete erişimi olan kadınlardan, e-posta okuyabilen veya facebook hesapları vs. olan kadınlardan söz etmiyoruz, kırda çoğu zaman izole olan kadınlardan söz ediyoruz. Ayrıca tohumlar hakkında da kampanyalarımız var: Kendi tohumlarımızı üretme, değiş tokuş etme, satma, ekme hakkımız için mücadele ediyoruz. 8 Mart'larda kadınların gıda egemenliği ve endüstriyel tarım içindeki şiddete karşı da mücadele ediyoruz.

Gıda egemenliği, patriyarka konusunda kimi kritik görüşler ortaya çıkartıyor. İnsan merkezciliğe dayanan mevcut sistem doğayı dikkate almıyor. İnsan merkezcilik, ekonomik büyümeye, geleneksel tarım sistemlerinin ve doğal sistemlerin tahribine dayanırken, gıda egemenliği içindeki feminist paradigma, köylü kadınların çalışmasını ve yeni tarımsal pratikler için geleneksel bilgi arayışını tanıyan bir yaşam merkezcilik etiğini canlandırıyor. Etnik merkezcilik konusunda, kentsel ve kırsal ilişkilere bağlı olarak diğer kültürlere saygı gıda egemenliğinin içinde yer alır. Son olarak insan merkezcilik konusunda, feminizmi ve popüler bilgiyi geliştirerek kırda yaşayan kadınları tanıyor ve onları hayatın merkezine yerleştiriyoruz. Elbette bütün bunlar başka bir konferansın konusu olabilir.

Son yıllarda La Via Campesina Birleşmiş Milletler Köylülerin ve Kırsal Alanlarda Yaşayan Diğer Halkların Hakları Deklarasyonu ile kadın ve erkek köylülerin haklarının tanınmasını savundu. Şu anda İnsan Hakları Konseyi'nde, Cenova'da 3. Hükümetler arası Çalışma Grubu toplantısı olacak. Tanımladığımız ve savunduğumuz ilkeler arasında kırsal kesimde yaşayan kadınlara karşı ve toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığın olmaması da var.

Yaşadığım köyde, Orgiva, La Alpujarra'da üyesi olduğum kadın örgütüyle ilgili birkaç şey söyleyerek bitirmek istiyorum. Küçük bir kadın sığınağı yönetiyoruz, İspanyolca'da "Casa de Acogida" diyoruz. Casa "ev" demek, acogida ise "hoş geldin" demek ama sadece "hoş geldin"den ibaret olmayan bir anlama sahip. Acogida "bir kişiyi korumak için, birine hoş geldin demek üzere kapıları açmak" demek. Ve "bu insanın kendisini evinizin parçası hissetmesini sağlamak" demek. 4 kadını ve çocuklarını ağırlayabiliyoruz. 2000 yılında kuruldu. Casa de Acogida'nın özelliği tüm Endülüs'te bir kadın örgütü tarafından yönetilen tek sığınak olması. Diğerleri devlet kurumları tarafından yönetiliyor yani biz bu tür bir sığınak kuran tek toplumsal hareketiz. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konusunda destek veriyoruz ama aynı zamanda toplumsal dışlama, güvencesizlik ve yoksulluk konularında da destek veriyoruz. Sığınağımız köyün içinde. Sadece köyde değil tüm Endülüs'teki herkes bu evi biliyor. Bazen sadece belediyeden değil devletten de para alabiliyoruz. Ama her zaman değil. Örneğin bu yıl almadık. Bu evi sürdürmek için her yıl birçok dayanışma eylemi yapıyoruz. Örneğin her yıl bir festival yapıyoruz. Birçok grup ve yerel grup katılıyor. Sesimizi kız kardeşlik içinde yükseltiyoruz. Diğer kadın örgütlerinin ve kadınlarla ve toplumsal cinsiyet meseleleriyle ilgili diğer grupların da desteğini alıyoruz, bizim için para topluyorlar. Ayrıca köyde sığınağı desteklememizi sağlayan küçük bir ikinci el dükkânımız var. Çok teşekkür ederim. Umarım anlattıklarım bazılarınıza ilham vermiştir.

2010'larda Erkek Şiddetine Karşı Kadın Sığınakları, Dayanışma Merkezleri ve Dayanışma Politikaları: Türkiye'den ve Avrupa'dan Deneyim Paylaşımları Konferansı

2010'larda Erkek Şiddetine Karşı Kadın Sığınakları, Dayanışma Merkezleri ve Dayanışma Politikaları

Türkiye'den ve Avrupa'dan Deneyim Paylaşımları Konferansı

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı
Katip Mustafa Çelebi Mahallesi
Anadolu Sokak No: 23 D: 7-8 Beyoğlu / İstanbul
Tel: 0212 292 52 31/32 Faks: 0212 292 52 33
morcati@morcati.org.tr www.morcati.org.tr